

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105002/I/2021/3609710783992388

NOVÉ VÝZVY PRE KULTÚRNU POLITIKU VO
VYBRANÝCH KRAJINÁCH EÚ

Diplomová práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

NOVÉ VÝZVY PRE KULTÚRNU POLITIKU VO
VYBRANÝCH KRAJINÁCH EÚ

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska diplomacia

Študijný odbor: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej
diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Ing. Kristína Baculáková, PhD.

Bratislava 2021

Bc. Simona Strýčeková, Dis. art

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum: 12.4.2021

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie

Rada by som vyjadrila vďaku rodine, priateľom, spolužiakom a členom akademickej pôdy, ktorí mi pomáhali pri písaní bakalárskej práce. Osobitné ďakujem vedúcej mojej práce Ing. Kristíne Baculákovej, PhD. za odbornú prípravu a usmernenie v oblasti kultúrnej politiky.

ASTRAKT

STRÝČEKOVÁ, Simona: *Nové výzvy pre kultúrnu politiku vo vybraných krajinách Európskej Únie* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta Hospodárskej diplomacie; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci diplomovej práce: Ing. Kristína Baculáková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2021, 87 s.

Cieľom záverečnej práce je zhodnotenie kultúrnej politiky krajín Európskej únie s ohľadom na ešte stále prebiehajúcu pandémiu ochorenia Covid-19 a objasnenie zmien, ktoré nastali v oblasti kultúrnych podujatí od roku 2019. Pozornosť venujeme vývoju kultúrnej politiky v Slovenskej republike, ktorý porovnávame s vybranými krajinami Európskej únie – Českou a Rakúskou republikou. V práci definujeme kultúrne podujatia, ktoré boli po vypuknutí pandémie ochorenia Covid-19 zrušené. Práca je rozdelená do štyroch kapitol. Obsahuje desať tabuliek. Prvá kapitola je teoretická a definuje základné pojmy, ciele a formy kultúrnej politiky. Zároveň v nej vymedzujeme charakteristiky európskej kultúry a kultúrneho priestoru Európskej únie. V druhej kapitole si stanovujeme ciele práce, metodiku práce a metódy skúmania, ktoré spočívajú v overovaní stanovených výskumných otázok. Tretia a štvrtá kapitola je venovaná hlavným zisteniam práce, na základe ktorých formulujeme diskusnú časť práce o budúcom očakávanom vývoji kultúrnej politiky Slovenskej republiky, ako aj celej Európskej únie. Hoci koronakríza zasiahla celú svetovú ekonomiku, výsledky práce naznačujú, že každá nami sledovaná krajina zaviedla iné opatrenia pre prekonanie krízy. Vo všeobecnosti však konštatujeme, že kultúrna politika nami skúmaných krajín je počas pandémie Covid-19 minimalizovaná a lockdown krajín spôsobil dočasné alebo úplné zrušenie kultúrnych podujatí v Slovenskej, Českej a Rakúskej krajine. Na základe aktuálnej situácie môžeme vidieť, že aj počas krízy sa finančne prostriedky alokujú do najdôležitejších hospodárskych odvetví, pričom kultúrna oblasť tradične zostáva na posledných miestach.

Kľúčové slová:

Kultúrna politika; kultúrne podujatia; opatrenia Covid-19; dopady koronakrízy; Európska únia; európsky kultúrny priestor.

ABSTRACT

STRÝČEKOVÁ, Simona: *New challenges for cultural policy in selected countries of European Union* – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Supervisor of Master thesis: Ing. Kristína Baculáková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2021, 87 s.

The aim of the thesis is to analyse the cultural policy of a selected member state of the European Union during the pandemic of Covid-19 and to clarify the changes that have occurred in cultural events since 2019. We focus on the development of cultural policy in the Slovak Republic, which is compared with two selected EU countries – the Czech Republic and Austria. In the thesis, we define cultural events that were cancelled after the outbreak of the Covid-19 disease pandemic. It is divided into four chapters, and it contains ten tables. The first chapter is theoretical and defines the basic concepts, goals, and forms of cultural policy in general. At the same time, we define the characteristics of European culture and the cultural space of the European Union. In the second chapter, we set the objectives of the work, the methodology used and research methods, which consist in setting three research questions to verify. The third and fourth chapters are devoted to the main findings of the work, based on which we formulate a discussion part of the work on the future expected development of cultural policy of the Slovak Republic, as well as the entire European Union. Although the Corona crisis has affected the whole world economy, the results of the work suggest that each of our researched countries has implemented different measures to overcome the crisis. In general, we note that the cultural policy of all focused countries is minimized during the Covid-19 pandemic and the lockdown of countries has caused the temporary or complete abolition of cultural events in the Slovak republic, the Czech Republic and Austria as well. Based on the current situation, we can see that even during the crisis, funds are allocated to the most important economic sectors, while the cultural area traditionally ranks as the last one.

Key words:

Cultural policy; cultural events; Covid-19 measures; the effects of the corona crisis; European Union; European cultural space.

Obsah

Zoznam grafov a použitých skratiek.....	8
Úvod	10
Nové výzvy pre kultúrnu politiku vo vybraných krajinách EÚ	12
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	12
1.1 Teoretické východiská skúmania kultúry a kultúrnej politiky.....	12
1.1.1 Teoretické prístupy a definície kultúrnej politiky.....	14
1.1.2 Ciele a nástroje kultúrnej politiky.....	16
1.1.3. Formy, charakteristiky, funkcie kultúrnej politiky	20
1.1.4. Vývoj kultúrnej politiky a vplyv verejnej politiky na jej formovanie	23
1.2 Európska kultúra. Kultúrna politika a kultúrny priestor Európskej únie	25
1.2.1 Charakteristika kultúrneho priestoru a jeho výzvy v Európskej únii	26
1.2.2 Kultúrne politiky EÚ	29
1.2.3 Rakúska republika.....	31
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	34
3 Kultúrna politika Slovenskej republiky	36
3.1 Ciele kultúrnej politiky Slovenskej republiky na rok 2020-2024.....	36
3.2 Finančné nástroje na obdobie 2020-2024	38
3.3 Ciele kultúrnej politiky Slovenskej republiky 2016-2020	39
3.4 Pandémia ochorenia Covid-19 a jej vplyv na kultúrnu politiku	40
3.5 Dotácie pre oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu počas koronakrízy	42
3.6 Podujatia zrušené z dôvodu uzatvorenia krajiny	44
4 Analýza opatrení kultúrnej politiky krajín Európskej únie v podmienkach pandemickej situácie.....	45
4.1 Opatrenia prijaté súkromnými iniciatívami	59
4.2 Dopady ochorenia Covid-19 na kultúrnu politiku Slovenskej, Českej a Rakúskej republiky	60
Diskusia a záver	71
Zoznam použitej literatúry	75

Zoznam grafov a použitých skratiek

Tabuľky:

Tabuľka 1: Počet krajín EU, ktoré prijali mimoriadne opatrenia, rozdelenie podľa kategórií prijatých opatrení (2020)	56
Tabuľka 2: Právnické osoby pôsobiace v kultúrnej oblasti (SK)	61
Tabuľka 3: Využitie niektorej z foriem podpory (SK)	61
Tabuľka 4: Fyzické osoby pôsobiace v kultúrnej oblasti (SK).....	62
Tabuľka 5: Podiel jednotlivcov pôsobiacich v kultúrnom sektore	63
Tabuľka 6: Podiel organizácii pôsobiacich v hudobnom sektore.	64
Tabuľka 7: Počet zrušených podujatí (RA)	66
Tabuľka 8: Spolkové krajiny (RA)	67
Tabuľka 9: Prijaté protipanemické opatrenia krajín Eú za rok 2020	68
Tabuľka 10: Výška pomoci jednotlivých štátov za rok 2020- relatívne porovnanie.....	69

Použité skratky

AIM	-	Asociácia nezávislej hudby
CZK	-	Česká koruna
CCS	-	Kultúrny a kreatívny sektor
COVID 19	-	Corona Virus Disease- infekčné ochorenie
ČR	-	Česká republika
DAMU	-	Divadelná fakulta Akadémie múzických umení
EFAD	-	Európska filmová agentúra
EIB	-	Európska investičná banka
EK	-	Európska komisia
EP	-	Európsky parlament
ER	-	Európska rada
EÚ	-	Európska únia
EUR	-	euro
KEA	-	Medzinárodné centrum pre kultúrne záležitosti
MH SR	-	Ministerstvo hospodárstva SR
MZP SR	-	Ministerstvo životného prostredia SR
MK SR	-	Ministerstvo kultúry SR

MZVaEZ SR	-	Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR
NATO	-	Organizácia Severoatlantickej zmluvy
NR SR	-	Národná rada SR
OECD	-	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OSN	-	Organizácia spojených národov
RTVS	-	Rádio a televízia Slovenska
SR	-	Slovenská republika
UNESCO	-	Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru
USA	-	Spojené štáty americké
WIFO	-	Rakúsky inštitút pre ekonomický výskum
Z.z.	-	Zbierka zákonov

Úvod

V súčasnej dobe celosvetovej pandémie ochorenia Covid-19 sa zmenil každodenný život všetkých ľudí, od pracovných povinností, cez stravovacie návyky až po stereotypné voľnočasové aktivity v prostredí svojho domova. Po pracovnom dni formou tzv. home office, teda práce z domu, máme voľný čas, ktorý však môžeme stráviť len v rovnakých miestnostiach a s tými istými ľuďmi každý deň, teda bez socializovania, kultivovania, rozvíjania a obohacovania svojej duše a psychiky. Kultúrne vyžitie je obmedzené na minimum a v podmienkach tzv. lockdownu, teda uzatvorenej ekonomiky krajiny sú kultúrne možnosti pre deti, dospelých, ale aj seniorov nulové. Hoci existuje mnoho alternatívnych digitálnych foriem, vďaka ktorým sa dá virtuálne zúčastniť na koncerte, virtuálne prejsť galériou či múzeom, žiadna virtuálna kultúrna aktivita nedokáže nahradiť intenzívny zážitok zo živého podujatia a účasti na jedinečnom umeleckom stretnutí, ako je napríklad balet, orchestrálny koncert, či divadelné predstavenie, na ktoré sa jednotlivci vopred pripravujú, zladujú odevy, prispôbujú doplnky a navzájom stretávajú s hodnotnou odbornou diskusiou. Kreatívny priemysel rovnako zasiahol kultúrny šok v podobe ušlých ziskov, ale aj možností predstaviť nové umelecké diela širokej verejnosti. Zamestnanosť v kultúre zaznamenáva historicky najnižšie čísla za posledných 60 rokov.

V dávnej histórii bolo dokázané, že umenie a kultúra prispievajú k nášmu blahu, vyrovnanosti, inšpirácii, intelektuálnej stimulácii a odolnosti pri riešení životných komplikácií a pracovných, či akademických výziev. Kultúrne a kreatívne odvetvia podnecujú inovácie v celom hospodárstve a prispievajú k mnohým ďalším kanálom pozitívneho sociálneho vplyvu (blahobyt a zdravie, vzdelávanie, začlenenie, regenerácia miest). Počas koronakrízy však patria medzi najviac postihnuté odvetvia hospodárstva. Dopady krízy na pokles investícií v tomto sektore ovplyvňujú produkciu kultúrnych statkov a služieb a ich rozmanitosť tak v súčasnosti, ako aj budú negatívne ovplyvňovať nasledujúce roky po zostavení hospodárstva. Kultúrna oblasť bude pravdepodobne jedna z posledných odvetví hospodárstva, ktorá začne po kríze znova prosperovať a do ktorej sa navrátia pôvodne alokované investície a financie z rozpočtu krajín.

Koronakríza zasiahla národné rozpočty, ale aj dlhodobé programové vyhlásenia a plány v každej krajine sveta. Jej dôsledkom, ale aj vyvíjaniu nového systému naštartovania kultúrnej politiky sa venujú svetové organizácie, národné vlády, zainteresované skupiny a odborné agentúry, mimovládne organizácie a tiež verejná spoločnosť, ktoré tvorivo reagujú na výzvy, ktoré vypukli začiatkom roka 2020 a ktoré pokračujú v roku 2021. Tieto

snahy ilustrujú význam kultúry a našu základnú potrebu zapojiť sa do kultúrneho vyžitia hoci aj v obmedzenom čase a obmedzenej kvalite. Napriek utrženým škodám z opatrení Covid-19 vyplynulo v roku 2020 aj niekoľko pozitív. Ľudia a vlády našli spôsoby, ako prehodnotiť, vymyslieť a vylepšiť technológiu, aby udržali kultúrny trh otvorený pre čo najväčší počet ľudí. Skupiny sa spojili, aby sa online zapojili do svojich alternatívnych kultúrnych aktivít. Solidarita a empatia rastú, rovnako ako optimizmus, ktorý je viditeľný pri mnohých formách pomoci o záchranu kultúrneho programu v krajine. Ďalšou výhodou lockdownu kultúrneho odvetvia boli paradoxne oveľa jednoduchšie realizácie a oneskorené renovácie interiérov historických objektov (prevažne kostolov), ktoré by v čase ich plnej prevádzky spôsobovali obmedzenia a komplikácie.

Od vypuknutia koronakrízy ubehlo niekoľko mesiacov. Zodpovedné úrady a inštitúcie v oblasti kultúrnej politiky vydávajú materiály o škodách, negatívnych dopadoch a výzvach vzniknutých z dôvodu opatrení Covid-19. Taktiež ponúkajú návody a plány, ako zmierniť dopady krízy a ako prežiť v tomto náročnom a komplikovanom čase plnom nových nástrah a nepredpovedateľného vývoja. Naším cieľom je nadviazať na dostupné zdroje a analyzovať vývoj kultúrnej politiky Slovenskej republiky od vypuknutia pandémie až po súčasný stav, t. j. vymedziť kultúrne podujatia, ktoré boli zrušené kvôli koronakríze za uplynulých 12 mesiacov a ktoré vláda už plánuje uzatvoriť aj v roku 2021. Vývoj kultúrnej politiky na Slovensku porovnávame s prijatými opatreniami Covid-19 a ich dopadmi v dvoch vybraných susedných štátoch - Českej republike a Rakúsku.

Nové výzvy pre kultúrnu politiku vo vybraných krajinách EÚ

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Prvá kapitola záverečnej práce je venovaná teoretickým východiskám kultúrnej politiky. V prvej časti definujeme základné pojmy a charakteristiku kultúrnej politiky. Súčasne sa zameriavame na ciele, nástroje a funkcie kultúrnej politiky vo všeobecnosti. V závere prvej časti prvej kapitoly diplomovej práce stručne analyzujeme vývoj kultúrnej politiky a vplyv verejnej politiky na jej formovanie. Druhá časť prvej kapitoly sa zaoberá problematikou osvojenia kultúrnej politiky v rámci Európskej únie. V tejto časti vymedzujeme podstatné náležitosti európskej kultúry, ako aj kultúrneho priestoru EÚ.

1.1 Teoretické východiská skúmania kultúry a kultúrnej politiky

Všeobecnú definíciu kultúry uvádza Slušná ako „*pluralitné, rôznorodé a rovnocenné spôsoby jestvovania ľudí a nahromadené výdobytky a výtvary, charakteristické špecifiká života a činnorodej aktivity jednotlivcov ako nimi tvorených sociálnych skupín. V aktuálnych konceptoch kultúry nachádzame odpovede na výzvy tradične antropologického nazerania (kultúra ako spôsob života) ako aj postmodernej arbitrálnej selekcie tovarov kultúry z globálneho supermarketu.*“¹

Pojmom kultúra sa ľudia zaoberali už v antickom staroveku, kedy toto slovo odvodili z pojmu colere („obrábania pôdy“)². Ďalší pôvodný význam nadobúda kultúra z latinského slova colere/cultio, čo znamená obrábať, opracúvať, resp. kultivovať.³ Slovo colere pôvodne odrážalo kvalitatívnu pridanú hodnotu, keďže popisovalo procesy vykonávané ľuďmi a bolo mierené na zlepšovanie aktuálneho prírodného prostredia. Primárne sa slovo colere používalo v agrárnom sektore pri pestovaní plodín a chove úžitkových zvierat. Druhotne sa premiestnilo aj iných oblasti, ako napr. do oblasti o poslaní človeka: „*človek ako rozumná bytosť všemožne dopomáhal nielen rozvoju a rastu rôznorodých foriem okolitého, primárne rastlinno-živočíšneho sveta; ale rovnako aj k zdokonaľovaniu samého seba.*“⁴

¹ SLUŠNÁ, Zuzana. 2005. Metamorfózy kategórie kultúra. In *Kultúra a rôznorodosť kultúrneho*. Bratislava: Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, 2005. s. 33. ISBN 80-89176-41-8.

² STASULANE, Anita. *Theosophy and Culture: Nicholas Roerich*. Rím: Gregorian Biblical BookShops, 2005. s. 258. ISBN 978-88-7839-035-5.

³ GAŽOVÁ, Viera. Perspektívy kulturológie. In *Acta Culturologica č.10*. Bratislava: PEEM, 2003. ISBN 978-80-223-3616-1.

⁴ SLUŠNÁ, Zuzana. 2005. Metamorfózy kategórie kultúra. In *Kultúra a rôznorodosť kultúrneho*. Bratislava: Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, 2005. s. 34. ISBN 80-89176-41-8.

Neskôr sa do pojmu kultúra dostal silný náboženský prvok, ktorý ju charakterizoval. V 18. storočí sa popri formovaní politiky a politických vied obohatil pojem kultúra o nový aspekt. Nemecký historik a antropológ Gustav Friedrich Klemm definoval kultúru ako sociálne črty, zvyky a javy, ktoré sa prejavujú v mravoch a viere, primárne vo forme sociálneho spolunažívania, ale aj v oblasti vedenia vojny alebo v charaktere umenia. UNESCO uvádza základnú definíciu kultúry ako „komplex špecifických duchovných, materiálnych, intelektuálnych a emocionálnych črt spoločnosti alebo sociálnej skupiny, ktorý zahŕňa spolu s umením a literatúrou aj spoločný spôsob života, životný štýl, hodnotový systém, tradície a vieru“.⁵ Aktivitám Organizácie Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru UNESCO vďačíme aj za novodobú históriu a svetový rozmach kultúrnej politiky, ktorá sa týka vedomej starostlivosti o kultúru, podporu kultúry a vzniku novej tvorby.

V súčasnosti je predmet kultúry a kultúrna politika neoddeliteľnou súčasťou mäkkej moci všetkých politických aktérov, pričom každý subjekt uprednostňuje jej rozličné formy, charakteristiky a funkcie. Na jednej strane je pre integračné zoskupenie Európskej únie špecifické, že disponuje jednotnými kultúrnymi a politickými znakmi v podobe účasti všetkých členských štátov na rozvíjaní kreatívneho priemyslu, zapájania sa do vzdelávacích a vedeckých programov, alebo interkultúrneho dialógu. Vymedzeným európskym územím krajiny zároveň chránia spoločné európske dedičstvo a miestne európske hodnoty. Na druhej strane sa členské krajiny EÚ aj napriek spoločným úsiliam snažia o zachovanie svojich národných a lokálnych tradícií či politicko-kultúrnych cieľov. Ide najmä o ochranu kultúrneho bohatstva štátu v rôznych podobách (literárne bohatstvo, folklórne zvyky, tradičné remeslá a umelecké profesie, historický priemysel, alebo národnú filozofiu, či revolučné politické smerovanie). Národná legislatíva členských štátov doplnená právnymi aktmi EÚ pomáha k zveľaďovaniu európskej kultúrnej diverzity.

V úvode diplomovej práce si rozdelíme základné odvetvia kultúrneho a kreatívneho priemyslu, ktoré sú objektom kultúrnej politiky. Podľa metodiky Európskej komisie s názvom ESSnet-kultúra, ktorú používa Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky ako primárny zdroj pre štatistické účely, ako aj operačné programy⁶. Odvetvia sú podľa metodiky ESSnet-kultúr rozdelené do troch sektorov podľa metodiky KEA⁷:

⁵ UNESCO. *Education transforms lives*. [elektronický zdroj]. Paríž, 2007. [cit. 2020-02-12]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/themes/education/>.

⁶ MK SR *Podrobná definícia odvetví kultúrneho a kreatívneho priemyslu*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2014. Dostupné na: www.culture.gov.sk/extdoc/8082/Priloha%209_Definicia_KKP

⁷ Medzinárodné centrum pre kultúrne záležitosti (celý názov KEA European Affairs).

- **kultúrne jadro** - Kultúrne dedičstvo, archívy a knižnice; vizuálne a scénické umenie; remeselná výroba a umelecké vzdelávanie;
- **kultúrny priemysel** - Literatúra a tlačené médiá; Hudba a audiovizia a multimédiá;
- **kreatívny priemysel** – Dizajn; Architektúra a Reklama.

1.1.1 Teoretické prístupy a definícia kultúrnej politiky

V širšom chápaní existujú myšlienkové školy, ktoré hlásajú odlišný prístup ku kultúrnej politike na základe dvoch cieľov:

- cieľ šírenia vysokej kultúry;
- cieľ účasti na širšom spektre kultúrnych aktivít.

Tieto dva prístupy vyvolávajú širokú diskusiu o obsahu verejnej kultúry, a to podľa elitárskeho a populistického prístupu.

Elitársky prístup podporujú najčastejšie kreatívni umelci, kritici kultúrneho umenia, svetové kultúrne organizácie a vysokovzdelaní predstavitelia kultúrneho sveta. Zdôrazňujú, že hlavným pilierom kultúrnej politiky by mala byť estetická kvalita, t. j. harmónia umenia a kultúry k dosiahnutiu dokonalosti, bohatosti a sofistikovanejosti.⁸ Elitári hlásajú, že tieto služby musí zabezpečovať štát, pretože samotní občania si ich nedokážu zabezpečiť. Zástancovia elitárskeho prístupu ku kultúrnej politike obdivujú umelcov a ich diela, ktoré patria k najlepším umeleckým a kultúrnym prvkom západnej spoločnosti.

Populistický prístup sa prikláňa k široko dostupnej kultúre pre každého. Zameriava sa na pluralistickejšiu predstavu o umeleckých zásluhách a do popredia dáva kultúrnu rozmanitosť. Cieľom populistov je poskytnúť príležitosť pre každého umelca, vrátane amatérskych a komunitných hudobníkov, menšinových umelcov, či ľudových umení.⁹

Štúdie o kultúrnej politike predkladajú názory, ktoré vysvetľujú chápanie jej podstaty. J. Langsted¹⁰ považuje kultúru za niečo, čo je jednotné a dobré pre spoločnosť, preto ju riadi vláda (demokratizácia kultúry). Vo svojej knihe *Štúdie modernej kultúrnej politiky* tvrdí, že kultúrna politika založená na demokratizácii kultúry, je orientovaná zhora

⁸ DWORKIN, Ronald. *A Matter of Principle*. Cambridge: Harvard University Press, 1985. s. 221-233. ISBN 978-06-74-5546-10.

⁹ CRAIK, Jennifer a kol. Paradoxes and Contradictions in Government Approaches to Contemporary Cultural Policy: An Australian Perspective. In *The International Journal of Cultural Policy*. Aarhus: Aarhus University Press, 2003, vyd. 9, s. 18. ISSN 1477-2833.

¹⁰ LANGSTED, Jørn. *Strategies: Studies in Modern Cultural Policy*. Aarhus: Aarhus University Press, 1990. s. 17. ISBN 978-8772-88-32-12.

nadol, propaguje elitársku ideu umenia a kultúry.¹¹ Kevin V. Mulcahy tvrdil, že elitárstvo je v skutočnosti kultúrna demokracia, pretože populizmus je demokratizáciou kultúry.¹² Mulcahy označuje elitárov za podporovateľov osvietenej kultúry v galériách či múzeách, kým populistov vníma ako priaznivcov populárnej hudby a ľudového umenia.¹³

Ďalšie štúdie sa zaoberajú globalizáciou umenia ako hnacím motorom kultúrnej politiky. Profesor D. G. Hebert¹⁴ presadzuje názor, ktorý kultúrne dedičstvo predstavuje ako jedinečné aspekty duševného vlastníctva, a teda i sociálnej inovácie.¹⁵ Upozorňuje však, že veľký nárast a prílev nových kultúrnych produktov môže negatívne vplyvať na tradičných umelcov.

Slovenský profesor Ján Husár študuje ekonomiku kultúry, globalizáciu a plánovanie nových centier umenia. Vo svojej práci¹⁶ sa venuje dnešným ľuďom ako členom euroatlantickej kultúry, ktorej základ tvorí snaha o bezpečnosť a politickú stabilitu. Husár tvrdí, že hlavným cieľom je harmónia kultúrnych a politických celkov a spolupráca rozdielnych krajín, ktoré spoločne tvoria veľké integračné zoskupenia.¹⁷

Dopadom industriálnej spoločnosti na sféru kultúry sa zaoberal William Baumol a William Bowen, ktorí vo svojom diele *Performing Arts - The Economic Dilemma*¹⁸ v roku 1966 začali skúmať kultúrne inštitúcie v USA (divadlá, opery, tanec, hudbu). Do pomeru dával nesúlad medzi rýchlo sa zvyšujúcimi nákladmi a ich pomaly rastúcimi príjmami, čo spôsobovalo značné problémy umeleckým inštitúciám, ktoré si vyžiadali verejné financovanie. Výsledkom bolo založenie verejnej *Národnej nadácie pre umenie a výsledky výskumu USA*, ktorú od roku 1965 financuje štát.¹⁹

Zástupcovia *Žilinského samosprávneho kraja* charakterizujú kultúrnu politiku ako „cieľavedomé ovplyvnenie podmienok kultúry. Je súborom čiastkových politík pre jednotlivé

¹¹ Ibid. s. 20.

¹² MULCAHY, Kevin V. *America's Commitment To Culture: Government And The Arts*. Colorado: Westview Press, 1995. s. 114. ISBN 978-0813-3069-26.

¹³ MULCAHY, Kevin V. *America's Commitment To Culture: Government And The Arts*. Colorado: Westview Press, 1995. s. 117. ISBN 978-0813-3069-26.

¹⁴ HEBERT, David – RYKOWSKI, Mikolaj. *Music Glocalization: Heritage and Innovation in a Digital Age*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2018. s. 367-368. ISBN: 978-1527503939.

¹⁵ Pozn. autora: sociálna inovácia predstavuje involútne riešenie spoločenských problémov. Je to novodobý produkt alebo služba, ktorá slúži širokej verejnosti a prináša jej pozitívny vplyv.

¹⁶ HUSÁR, Ján. *Ekonomika kultúry, globalizácia a plánovanie nových centier umenia* [elektronický zdroj]. Prešov, 2015, s. 37. [cit. 2019-11-02]. Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Migasova2/subor/Husar.pdf>

¹⁷ Ibid.

¹⁸ BAUMOL, William – BOWEN, William. *Performing Arts – The Economic Dilemma*. Massachusetts: The MIT Press, 1968. s. 211. ISBN 978-0262520119.

¹⁹ TAJTÁKOVÁ, Mária. *Kultúra vs. ekonomika: Nevyriešená dilema*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2013, s. 267. [cit. 2019-12-02]. Dostupné na: http://www.cutn.sk/Library/proceedings/mch_2013/editovane_prispevky/30.%20Tajtáková.pdf

oblasti kultúry. Jej pozitívne chápanie predpokladá celospoločenský konsenzus v tom, že podpora kultúry z verejných zdrojov je legitímna, ale zároveň je neprípustný priamy politický a ideologický vplyv na tvorbu, šírenie, uchovávanie a sprístupňovanie kultúrnych hodnôt.²⁰

UNESCO definuje kultúrnu politiku ako „súbor prevádzkových zásad, administratívnych a rozpočtových postupov a procedúr, ktoré poskytujú základ pre kultúrne činnosti štátu.“²¹ Neexistuje kultúrna politika vhodná pre všetky krajiny; každý členský štát určuje svoju vlastnú kultúrnu politiku podľa kultúrnych hodnôt, cieľov a možností, ktoré si sám stanoví.

Režimy kultúrnej politiky odrážajú históriu budovania štátu, inštitucionálne usporiadanie a režimy vlády, ktoré sú špecifické pre každú krajinu.²² Programy kultúrnej politiky, ktoré väčšina západoeurópskych vlád vypracovala v druhej polovici dvadsiateho storočia, boli založené na dedičstve pluralitnej histórie vzťahov medzi štátom a umením. Tieto vzťahy sú taktiež medzi politikou a kultúrou. Preto nemožno súčasné kultúrne politiky financovať výhradne na úrovni štátneho rozpočtu.²³

1.1.2 Ciele a nástroje kultúrnej politiky

Podľa UNESCO má byť kultúra dynamickou, náročnou a nezávislou silou založenou na slobode prejavu. Každý má mať možnosť podieľať sa na kultúrnom živote. Kreativita, rozmanitosť a umelecká kvalita by mali byť neoddeliteľnou súčasťou rozvoja spoločnosti.²⁴

UNESCO definuje tieto hlavné ciele kultúrnej politiky²⁵:

- propagovať príležitosti pre každého, aby sa ľudia mohli zúčastniť vzdelávacích programov a rozvíjali svoje tvorivé schopnosti;
- podporovať kvalitnú umeleckú tvorbu;

²⁰CHRUSTOVAL, Eva. *Od kultúrnych hodnôt k hodnote kultúry. Stratégia rozvoja kultúry v Žilinskom samosprávnom kraji*. [elektronický zdroj]. Žilina, 2007, s. 69. [cit. 2019-12-12]. Dostupné na: www.zilinskazupa.sk/files/odbory/kultura/rok_2007/Legislativa/ine-SR/Strategie-statnej-kulturnej-politiky.doc+&cd=7&hl=en&ct=clnk&gl=sk

²¹ UNESCO. *Cultural policy a preliminary study*. In *Studies and documents on cultural policies*. [elektronický zdroj]. Paríž, 1969, s. 49. [cit. 2019-12-12]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000001173>

²² BENNETT, Tony. *Cultural Policy*. [elektronický zdroj]. Oxford, 2001. [cit. 2019-12-02]. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/cultural-policy>

²³ DUBOIS, Vincent. Cultural Policy Regimes in Western Europe. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition) Oxford, 2015. ISBN 978-0080-9708-68.

²⁴ UNESCO. *National cultural policy objectives*. [elektronický zdroj]. Paríž, 2012. [cit. 2020-01-02]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/national-cultural-policy-1>

²⁵ Ibid.

- podporovať dynamické svetové kultúrne dedičstvo ako celok, ktoré sa uchováva, využíva a rozvíja;
- podporovať medzinárodnú a medzikultúrnu spoluprácu v kultúrnej oblasti;
- venovať osobitnú pozornosť právu detí a mladých ľudí na kultúru.

Vláda SR vo svojom programe považuje za základ rozvoja spoločnosti ochranu a rozvoj kultúrneho dedičstva, podporu umenia a umeleckej tvorby, tvorbu mediálneho prostredia a podporu kultúry národnostných menšín²⁶.

Po začlenení do Európskej únie prispôsobila Slovenská republika hlavné ciele kultúrnej politiky integračnému zoskupeniu. Medzi najvýznamnejšie ciele boli zaradené tieto hodnoty, ktoré vychádzajú z historických a spoločenských súvislostí, ako aj z medzinárodných a európskych štandardov, multilaterálnych a bilaterálnych zmlúv²⁷:

- zaručenie ideologickej neutrálnosti pôsobenia štátu v oblasti kultúry;
- zaručenie slobody prejavu pre všetkých a vytváranie reálnych podmienok na jej uplatnenie;
- vytvorenie prostredia umožňujúceho všetkým zúčastňovať sa na tvorbe a šírení kultúrnych hodnôt, angažovať sa vo vlastných tvorivých aktivitách a mať prístup ku kultúrnym hodnotám;
- podpora národnej kultúry a kultúry národnostných menšín a etnických skupín v jej rozmanitosti, rôznosti umeleckých foriem a nových trendov, s dôrazom na kvalitu a rovnosť šancí;
- transformácia kultúrnych inštitúcií vo verejnom sektore – ich pôsobenia, právnej formy, riadenia, financovania a vyhodnocovania efektivity ich činnosti;
- vytvorenie prostredia umožňujúceho umeniu a kultúre byť nezávislým a dynamickým faktorom rozvoja občianskej spoločnosti a spolupodieľať sa na jej ekonomickom rozvoji;
- podpora rozvoja spolupráce verejného, neziskového a súkromného sektora v oblasti kultúry a jej ekonomického potenciálu, vytvorenie prostredia a zabezpečenie podmienok pre kontinuálnu existenciu a rozvoj kultúrneho priemyslu;
- zabezpečenie ochrany a prístupňovania kultúrneho dedičstva, jeho systematickej digitalizácie a informatizácie kultúrnej infraštruktúry;

²⁶ ÚRAD VLÁDY SR. *Koncepcia Stratégie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry a kultúry národnostných menšín Slovenskej republiky do roku 2030*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2019. [cit. 2020-01-05]. Dostupné na: <https://rokovania.gov.sk/download.dat?id=B77AB1AC32C24700834DD1358C07537C-0FA026BE2FCC04BA0A0BB6539AFD341F>

²⁷ MK SR. *Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2005. [cit. 2020-01-05]. Dostupné na http://www.culture.gov.sk/extdoc/7249/Projekt_systematickej_obnovy_audiovizualneho_dedicstva_vlastny_mat

- podpora výchovy a vzdelávania profesií v oblasti kultúry a umenia;
- systematická tvorba nástrojov pre priblíženie kultúry a umenia deťom a mládeži;
- podpora medzinárodnej kultúrnej výmeny na území Slovenska a efektívnej prezentácie slovenskej kultúry v zahraničí;
- vytvorenie podmienok pre efektívne zapojenie kultúry do procesov rozvoja cestovného ruchu a služieb;
- podpora rozvoja a uplatnenia slovenského jazyka v nových podmienkach členstva Slovenskej republiky v Európskej únii.

Prvky kultúrnej politiky sú využívané a dôležité pri meraní sociálnych ukazovateľov (napr. blahobytu) a pomáhajú vedcom, ako aj vládnym predstaviteľom pri formulovaní národných a medzinárodných stratégií, programov a politik. Švédsky profesor C. Mercer²⁸ definuje tri podmienky pre kategorizáciu vhodných nástrojov kultúrnej politiky:

1. uznanie každodenných kultúrnych zážitkov a spôsobov prejavovania kultúry medzi ľuďmi;
2. uznanie nových, netradičných definícií kultúry, ktoré sa nemusia zhodovať s klasickými tradičnými charakteristikami kultúry, tzn. zloženie a dynamika „ekologickej kultúry“ má významnejšiu úlohu ako pôsobenie kultúrnych agentúr a kultúrnych ústavov;
3. tretia podmienka vyplýva z predchádzajúcich dvoch podmienok, a teda že kultúra vo všeobecnosti je úzko prepojená s hospodárskou, environmentálnou, sociálnou, rodinnou a osobnou oblasťou života.

Tieto podmienky stanovujú koncepčnú aj operačnú súvislosť kultúrnej politiky s ostatnými zložkami vládnej agendy a nadväzujú spojitosť s ústrednou témou spoločnosti, resp. komunity.

Z globálneho hľadiska sú podľa UNESCO nástroje kultúrnej politiky rozdelené do štyroch sekcií²⁹:

- nástroje podporujúce kultúrnu rozmanitosť (napríklad programy kultúrnej politiky pre rozvoj a vzájomné porozumenie);

²⁸ MERCER, Colin. *Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development*. Štokholm: Bank of Sweden Tercentenary Foundation, 2002. s. XVII. ISBN 91-7844-622-8.

²⁹ UNESCO. *Toolbox for Cultural Policies*. [elektronický zdroj]. Paríž: 2019. Dostupné na: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/culture-and-development/the-cultural-diversity-lens/toolbox-for-cultural-policies/>

- praktické nástroje, ktoré umožňujú analyzovať a následne zlepšovať rozvojové projekty, stratégie a programy;
- kreatívny sektor;
- medzinárodné normy o kultúrnej rozmanitosti (napríklad Všeobecná deklarácia UNESCO o kultúrnej rozmanitosti).

Pri rozvoji kultúrnej politiky hrajú dôležitú úlohu koncepčné nástroje, ktoré sa podieľajú na formovaní vedomostnej úrovni kultúrnej politiky. Tieto nástroje sú využívané na regionálnej, národnej a nadnárodnej úrovni. Rozdeľujeme ich do štyroch kategorických oblastí, pričom každá kategória obsahuje odlišné indikátory pre dosiahnutie svojho cieľa³⁰:

- kultúrna vitalita, rozmanitosť a spoločnosť;
- prístup ku kultúre, účasť na nej;
- kultúra, životný štýl a identita;
- kultúra, etika, správa verejných statkov a konanie.

Prostredníctvom kultúrnej vitality, rozmanitosti a spoločnosti sa meria bohatstvo kultúrnej ekonomiky t. j. sociálny blahobyt alebo úroveň života. Medzi hlavné indikátory tejto kategórie patrí:

- dynamika a ekonomická sila kultúry;
- rozmanitosť foriem kultúrnej výroby a spotreby;
- udržateľnosť kultúrnej ekológie³¹ vrátane vzťahov a tokov medzi komerčnými a verejne financovanými sektormi a komunitami;
- existencia alebo neexistencia politických rámcov, mechanizmov a rozvoj uvedených oblastí.

V oblasti kultúrneho prístupu, účasti a spotrebe sa hodnotí miera príležitostí účastníkov zapojiť sa do kultúrneho života. Hodnota sa dosahuje prostredníctvom identifikátora:

- prístup k príležitostiam kultúrneho charakteru prostredníctvom spotreby;
- demografický aspekt v súvislosti s kultúrnymi zdrojmi;

³⁰ MERCER, Colin. *Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development*. Štokholm: Bank of Sweden Tercentenary Foundation, 2002. s. 3. ISBN 91-7844-622-8.

³¹ Kultúrna ekológia je vedná disciplína, ktorá sa zaoberá štúdiom človeka a živých organizmov v prírode a životnom prostredí.

- ciele, na ktoré sa využívajú kultúrne zdroje;
- tvorba politiky na dosiahnutie vyššie stanovených cieľov.

Ukazovatele v kategórii kultúry, životného štýlu a identity hodnotia do akej miery sa kultúrne zdroje a kapitál používajú na vytvorenie osobitného životného štýlu a identity.

Ukazovatele v tomto súbore by mali hodnotiť tieto prvky:

- rozsah, rozmanitosť a udržateľnosť využitia kultúrnych zdrojov na budovanie životného štýlu a identity;
- akceptácia subkultúr, ktoré sú mimo centrálnej politiky (napr. etnických skupín);
- umožnenie prístupu ku kultúrnym príležitostiam celej spoločnosti bez ohľadu na demografiu, polohu, či finančný príjem.

V kategórii kultúra, etika, správa verejných statkov a konanie sú dôležitým prvkom kultúrne zdroje a kapitál a ich miera, ktorou môžu prispievať k správaniu jednotlivca, ako aj kolektívu. Táto kategória skúma tieto indikátory:

- vyhodnotenie úlohy kultúry a kultúrnych zdrojov pre rozvoj človeka a komunity;
- prínos kultúry a kultúrnych zdrojov k súdržnosti spoločenstiev a sociálnemu začleneniu;
- prínos kultúry a kultúrnych zdrojov k podpore rozmanitosti;
- nastavenie politiky a zákonov pre dosiahnutie týchto cieľov.

1.1.3. Formy, charakteristiky, funkcie kultúrnej politiky

Kultúrna politika, resp. súbor čiastkových politík, má ambíciu realizovať svoj vplyv na kultúrne prostredie vytváraním vhodných podmienok pre jednotlivé kultúrne procesy v takej miere, v ktorej si to verejný záujem v oblasti kultúry vyžaduje.³² Pojem kultúrna politika v sebe zahŕňa širokú škálu foriem a podôb vyjadrenia jej podstaty a naplnenia cieľov. Pri implementácii kultúrnej politiky v rámci jej financovania z programov EÚ sú najdôležitejšími nasledovné oblasti³³:

³² NR SR. *Legislatívna, inštitucionálna a ekonomická analýza stavu kultúry na Slovensku po decentralizácii*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2005. s. 7. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=190016>

³³ NR SR. *Legislatívna, inštitucionálna a ekonomická analýza stavu kultúry na Slovensku po decentralizácii*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2005. s. 10-11. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=190016>.

- a) živá hudba – hudba, divadlo a tanec, film a audiovizuálna tvorba, literatúra a knižná kultúra, výtvarné umenie, architektúra;
- b) kultúrne dedičstvo - pamiatkový fond a historické prostredie, nemotné kultúrne dedičstvo, múzeá, galérie, knižnice;
- c) mediálne prostredie - rozhlasové a televízne vysielanie, tlačené médiá a agentúry, nové médiá;
- d) podpora kultúry národnostných menšín;
- e) transverzálne aspekty štátnej kultúrnej politiky - prezentácia kultúry v zahraničí, podpora kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí, podpora kultúry pre deti a mládež osveta, sociálna prevencia, voľno časové aktivity, výchova, vzdelávanie, ľudské zdroje, ochrana a rozvoj štátneho jazyka, územná správa a samospráva;
- f) cirkve – registrované cirkvi a náboženské spoločnosti.

Pre porovnanie uvádzame mimoeurópske zdroje definujúce predmet kultúrnej politiky³⁴:

- tradičné odevy, ktoré vychádza z histórie štátu, národa, regiónu, alebo cirkevného spoločenstva;
- festivaly, sviatočné ceremónie - na ktorých sa zúčastňuje celá miestna populácia a pripravujú sa špecifické tradičné jedlá známe pre túto slávnosť a komunitu;
- tradičné tance a hudba – ako prostriedok porozumenia a komunikácie;
- prvky ľudového umenia – ako napríklad hodváb na znak úcty panovníkovi;
- filmové umenie – prostredníctvom domáceho filmového priemyslu napríklad Bollywood.³⁵

Kultúra môže nadobúdať rôzne podoby na základe toho, ako ju spoločnosť vníma³⁶:

- vnemovými zmyslami – vnímanie hudby a maliarskych diel;
- štúdiom a vzdelávaním – univerzitné predmety o kultúre, ale aj hra na klavír;
- voľno-časové aktivity – návšteva kina, divadla;
- celoživotná profesia – profesionálni tanečníci, speváci;

³⁴ AHUJA, Udit. *Cultural forms and cultural expressions*. [elektronický zdroj]. Dillí, 2011. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na: <https://www.slideshare.net/uditahuja1/cultural-forms-and-cultural-expressions>

³⁵ ANTONS, Christoph. *Traditional cultural expressions and their significance for development in a digital environment: examples from Australia and Southeast Asia*. Cheltenham, 2008. s. 11. ISBN 978-1847-2092-14.

³⁶ EURÓPSKA ÚNIA. *Cultural awareness and expression handbook*. Brusel: 2016. s. 1-27. ISBN: 978-92-79-54978-6.

- prezentácia svojho štýlu – počúvanie hlasnej hudby, čítanie kníh vo vlaku, spoznávanie zahraničných miest (cestovanie), úcta k cudzincom;
- prostriedok štátu, vlády a vedúcej skupiny – hudobné koncerty na námestiach;
- prostriedok vnútorných pocitov a myšlienok – impresionistické obrazy.

Kultúrna politika, ako súčasť verejnej politiky, spadá do pôsobnosti ministerstva kultúry, taktiež aj rozličné programy nadnárodných inštitúcií (UNESCO,.....). Kultúrna politika má však dopad na rôzne oblasti sociálneho života, napr. na existenciu národných parkov, zoologických záhrad, arborét, knižníc, múzeí, divadiel a kín, cirkusov, výstav umeleckých diel, a to prostredníctvom neinštitucionálneho vzdelávania.³⁷ Kultúrna politika teda spadá nielen do kompetencie ministerstiev kultúry, ale jej prvky a charakteristiky sa prelínajú taktiež s ostatnými rezortmi (ministerstvo životného prostredia, ministerstvo školstva, ministerstvo vnútra, ministerstvo obrany).³⁸ Ako opačný príklad si môžeme uviesť štruktúru kultúrnej politiky Spojených štátov amerických, kde neexistuje ministerstvo kultúry. Kultúrna politika je rozdelená medzi rôzne vládne byrokratické subjekty, ktoré ju spravujú. Štátne agentúry sú primárne zodpovedné za rozvoj kultúrnej politiky (Národná nadácia pre umenie, Kongresová knižnica, Vysielacia rada guvernérov).³⁹

Anglický profesor David Looseley vníma národný prvok ako dominantný prvok kultúrnej politiky štátu.⁴⁰ Kultúrnu politiku USA opisuje prvkami pluralizmu a politickým zriadením vlády. Looseley kladie dôraz na financovanie kultúrnej politiky USA prostredníctvom daňovým úľav, namiesto programov jedného definovaného orgánu krajiny (ministerstva). Spojené štáty v princípe ani nemajú inštitúciu, ktorá by kultúru financovala. Naopak, kultúrnu politiku nordických štátov charakterizuje umeleckou slobodou a demokraciou kultúry. Sú pre ňu typické:

- orientácia na blaho (pokiaľ ide o sociálnu úlohu umenia a podporu umelcov);
- silné umelecké organizácie so silnými väzbami na verejný sektor;
- vysoká úroveň verejného financovania kultúrnej politiky a skepticizmus ohľadom súkromného financovania kultúrnych podujatí;

³⁷ GAJIC, Marija. A Brief Outlook of Cultural Policies - Challenges and Importance. [elektronický zdroj]. Berlín, 2011. s. 3-4. Dostupné na: [http://www.culturaldiplomacy.org/cde/content/articles/conference/participant-papers/A_brief_outlook_of_cultural_policies_-_challenges_and_importance_\(Serbia\).pdf](http://www.culturaldiplomacy.org/cde/content/articles/conference/participant-papers/A_brief_outlook_of_cultural_policies_-_challenges_and_importance_(Serbia).pdf)

³⁸ BILTON, Chris. *Creativity and Cultural Policy*. New York: Routledge, 2014. s. 22. ISBN 978-1317-9775-99.

³⁹ ROSENSTEIN, Carole. *Understanding Cultural Policy*. New York: Routledge, 2018. 288 s. ISBN 978-1315-5268-36.

⁴⁰ LOOSELEY, David. Notions of popular culture in cultural policy: A comparative history of France and Britain. In *International Journal of Cultural Policy*. 4. vyd, roč. 17. 2011. S. 365-379. ISSN: 1477-2833.

- pomerne vysoká úroveň kultúrnej homogenity;
- kľúčová úloha kultúrnej politiky v národnej identite;
- silná decentralizácia na miestnej a regionálnej úrovni.⁴¹

Národná charakteristika môže dodať kultúrnej politike nielen politický aspekt, ale aj kultúrny prvok. Špecifikum daného štátu sa odráža na vývoji kultúry miestnych ľudí, ktorá sa časom začlení medzi tzv. obyčajné javy.⁴² Takýmto spôsobom sa do americkej, ale aj globálnej spoločnosti dostala kultúra fast foodu (Mc Donald, KFC). Ďalším príkladom sú tradičné mediálne prostriedky európskej kultúry, ktoré pri zrode financoval štát ako prvok kultúrnej politiky a neskôr sa stali súkromnými alebo súkromno-verejnými spoločnosťami (BBC, britské komediálne relácie).

1.1.4. Vývoj kultúrnej politiky a vplyv verejnej politiky na jej formovanie

Kultúrna politika je vnímaná ako oblasť verejnej politiky, pretože ju riadi a financuje vláda. H. Laswell⁴³ jej vo svojej knihe v roku 1936 priradil definíciu „ *kto dostane čo, kedy a ako* “. Je teda tovarom, ktorý subjekty hľadajú a snažia sa získať. Dôležitou úlohou štátu je preto rokovať, diskutovať a súťažiť o jednotlivých podmienkach pre jej rozvoj.⁴⁴

Prvá vlna rozmachu kultúry bola podmienená francúzskou revolúciou koncom 18. storočia. V tej dobe sa ľudia a umelci začali viac zaoberať literatúrou, rôznymi druhmi tanca, architektúrou a dizajnom, ale aj módou, organizácii festivalov a novinovou tlačou. Začali sa organizovať maliarske výstavy, zakladali sa umelecké salóny.

Naopak, aj posuny v kultúrnej oblasti života môžu byť príčinami veľkých politických zmien. Vznik nových rodových noriem, zmeny v návykoch čítania, počúvania, pozorovania, komunikácie a prežívania emócií podnietilo rozmach verejnej mienky a s ňou spojenej verejnej politiky. Príčinou a zároveň výsledkom francúzskej revolúcie z roku 1789 bol vznik nových symbolov, sociálnych praktík a iných foriem kultúry (moderné šaty, literárne

⁴¹ BELL, David – OAKLEY, Kate. *Cultural Policy. Key ideas in media and cultural studies*. New York: Routledge, 2014. s. 93. ISBN 978-0-203-12997-5.

⁴² BELL, David – OAKLEY, Kate. *Cultural Policy. Key ideas in media and cultural studies*. New York: Routledge, 2014. s. 93. ISBN 978-0-203-12997-5.

⁴³ LASWELL, Harold. *Politics: Who Gets What, When, How*. Londýn: Whittlesey house, 1936. 264 s. ISBN 978-1258-0357-09.

⁴⁴ PAQUETTE, Jonathan – REDAELLI, Eleonora. Cultural Policy as Conventional Public Policy. In *Arts Management and Cultural Policy Research*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2015. s. 59. ISBN: 978-1-137-46092-9.

romány o hrdinoch, štandardizovanie mincí či zástav).⁴⁵ Začiatkom 18. storočia došlo k veľkému rozmachu kníhkupectva v dôsledku zvyšovania gramotnosti obyvateľstva Francúzska.

Pred 20. storočím bola kultúra podporovaná panovníkmi, aristokratmi a predovšetkým vysokými predstaviteľmi cirkvi. Súkromní umelci však už v 19. storočí začali využívať trhové hospodárstvo, aby si zabezpečili príjem. Hudobníci ako napríklad Beethoven a Mozart tiež usporadúvali koncerty, kde bol vstup spoplatnený.⁴⁶ Až začiatkom 20. storočia sa vlády začali zaujímať o financovanie kultúry a začleňovali kultúrnu politiku do programu štátu. Štátny záujem sa najskôr prejavil v podpore knižníc, múzeí, či divadiel. Po druhej svetovej vojne sa začali zakladať národné, ale aj medzinárodné kultúrne inštitúcie s rozsiahlou pôsobnosťou. Podporovali sa najmä tradičné kultúrne oblasti (maliarstvo, sochárstvo, klasická hudba), neskôr sa vo veľkom rozvíjalo i moderné prvky kultúry a umenia. Hlavným cieľom bola podpora kvalitného umenia a zabezpečenie prístupu občanov k umeniu a kultúre.⁴⁷ Oba tieto ciele sa v súčasnosti naplno využívajú a podporujú. Zvyšovanie kvality umeleckej tvorby sa dosahuje vládnymi programami na podporu štúdia umeleckých disciplín. Prístup širšej spoločnosti ku kultúrnym podujatiam sa v súčasnosti dosahuje financovaním verejných koncertov na námestiach pri slávnostných oslavách rôznych sviatkov.

Francúzska vláda už štyri dekády výrazne podporuje kultúru svojej krajiny. Financovanie kultúrnej politiky tvorí takmer 1 % štátneho rozpočtu.⁴⁸ Od vlády prezidenta Georges Pompidou sa začali budovať veľké kultúrne projekty, ktoré vyvrcholili v 80. rokoch 20. storočia otvorením múzea Louvre, Národnej knižnice, operné divadlo Opera Bastille a medzinárodné komunikačné centrum v areáli Vítazného oblúka v Paríži. Toto obdobie sa v akademických zdrojoch nazýva aj „*novou kultúrnou históriou*.“⁴⁹

Koncom 20. storočia prudko vzrástla produkcia nového konceptu kreatívneho priemyslu, ktorý úzko súvisí s kultúrnou sférou života. Rýchlo sa začali objavovať a podporovať špičkové odvetvia kreatívneho priemyslu, najmä vo filmovom odvetví.

⁴⁵ FURET Francois, *Interpreting the French Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. 216 s. ISBN 978-0521280495.

⁴⁶ FREY, Bruno S. 2019. *Economics of Art and Culture*. New York: Springer, 2019. s. 123. ISBN 9783030157487.

⁴⁷ THROSBY, David. *The Economics of Cultural Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. p. 59-63. ISBN 978-0521687843.

⁴⁸ POIRRIER Philippe. *French Cultural Policy in Question, 1981-2003*. [elektronický zdroj]. Lanham: Lexington Books, 2004. [cit. 2019-12-18]. Dostupné na: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00628584/document>

⁴⁹ MAZA, Sarah. The French Revolution in Cultural History. In *Journal of Social History*. vyd. 52, č. 3. Chicago: The University of Chicago Press. s. 555–565. ISSN 1527-1897.

K tomu prispelo niekoľko faktorov: rastúca prosperita na severozápadnej hemisfére sveta, prebytok voľného času, nárast úrovne gramotnosti, vznik nových médií (TV, hi-fi, videorekordéry, osobné počítače), narastajúca výroba a kúpa spotrebného tovaru.⁵⁰ Prvýkrát bol vzostup kreatívneho priemyslu riešený na medzinárodnej politickej úrovni na pôde UNESCO, pričom predmetom debaty sa stali obavy organizácie o nerovnaké kultúrne zdroje medzi severnou a južnou pologuľou.⁵¹ Medzi prvými krajinami, ktoré sa začali zaoberať kreatívnym priemyslom vo väčšej miere, boli západné vlády (Rakúsko, Veľká Británia, Kanada, Nový Zéland).

V tejto súvislosti sa objavili však aj odporcovia, ktorí protestovali proti rýchlemu rozmachu kreatívneho priemyslu, najmä v globálnom meradle. Estónsko-kanadský filmový producent vyjadril svoj obraz novovznikajúcej situácie na úkor americkej spoločnosti a jej rastúcemu filmovému priemyslu slovami: „*Amerika už nie je krajinou, ale značkou o miliónoch dolároch. Americkú kultúru už netvorí ľudia.*“⁵²

1.2. Európska kultúra. Kultúrna politika a kultúrny priestor Európskej únie

Európska kultúra, resp. kultúra európskeho kontinentu, má korene v spoločnom historickom, náboženskom, ekonomickom a politickom kontexte, popri ktorom sa formovalo umenie, architektúra, film, rôzne druhy hudby, literatúra a filozofia, ktoré pochádzajú z európskeho kontinentu. Európska kultúra má jedinečné črty a je označovaná za spoločné kultúrne dedičstvo. Medzi hlavné črty európskej kultúry patrí⁵³:

- spoločné kultúrne a duchovné dedičstvo odvodené od grécko-rímskeho staroveku; kresťanstva, judaizmu, renesancie a humanizmu, politického myslenia osvietenstva a francúzskej revolúcie;
- bohatá a dynamická materiálna kultúra, ktorá sa rozšírila na ďalšie kontinenty v dôsledku industrializácie a kolonializmu;

⁵⁰ HESMONDHALGH, David. Cultural industries and cultural policy. Media and cultural policy as public policy. In *International Journal of Cultural Policy*. Vyd. 11, č.1. s. 95-109. Routledge, 2005. ISSN 1477-2833.

⁵¹ HESMONDHALGH, David. Cultural industries: a handicap or a new opportunity for cultural development? In *Cultural Industries: a Challenge for the Future of Culture*. Paríž: UNESCO, 1982. s. 24-40. ISBN 978-9231-0200-32.

⁵² LASN, Kalle. *Culture Jam: The Uncooling of America*. Boston: Eagle Brook, 1999. s. 56-57. ISBN 978-0688156565.

⁵³ DU RÉAU, Elisabeth. *L'idée d'Europe jusqu'au XXè siècle: Des mythes aux réalités*. Paríž: Édition complexe, 2001. 375 s. ISBN 978-2804-8013-97.

- koncepcia jednotlivca, ktorý rešpektuje zákonnosti, ktoré mu zaručujú ľudské práva a osobnú slobodu;
- hranicami vyčlenené štáty s heterogénnymi politickými zriadeniami, ktoré sa navzájom dopĺňajú a inšpirujú;
- rešpektovanie ľudí, národov a krajín mimo Európy.

Európski kritici a euroskeptici často navodzujú otázku, či európska kultúra vôbec existuje. Či je kultúra to, čo Európanov spája, alebo naopak to, čo ich rozdeľuje? Vyslovujú obavy, či európska forma integrácie nevytvára namiesto jednotnej kultúrnej politiky uznávanej všetkými členskými štátmi iba obraz mnohostrannej „*kultúry zmiešaných kultúr*“, ktorá so sebou prináša hrozbu segregačnej katastrofy.

1.2.1 Charakteristika kultúrneho priestoru a jeho výzvy v Európskej únii

Kultúrny priestor je oblasť obývaná ľuďmi, ktorí majú spoločnú jednu alebo viac kultúrnych črt – jazyk, náboženstvo alebo spôsob života. Je to oblasť relatívne homogénna z hľadiska jedného alebo viacerých kultúrnych znakov a je vyčlenená kultúrnymi hranicami.⁵⁴ Jazyková hranica je tiež kultúrnou hranicou, pretože jazyk je významnou súčasťou kultúry spoločnosti. Môže však etnolingvistický celok rozdeliť na podskupiny, napríklad obyvateľov rozprávajúcich španielčinou a baskičtinou. V dejinách Európy sa nachádzajú dve hlavné kultúrne hranice:

- v západnej Európe – a to konkrétne medzi južnou Európou (kde zostalo dominantné dedičstvo Rímskej ríše) a germánskou Európou,
- v balkánskej oblasti, ktorá oddeľuje oblasť západnej Rímskej ríše od oblasti gréckeho vplyvu.⁵⁵

Podľa československého muzikológa Bruna Nettla je svet rozdelený na tri hudobné oblasti, ktoré predstavujú kultúrne oblasti podľa hudobnej činnosti.⁵⁶ Základ tvorí klasická a tzv. kultivovaná hudba. Vo svojom diele *Hudba v primitívnej kultúre* rozdeľuje svet na

⁵⁴ GUPTA, Akhil – FERGUSON, James. *Culture, Power, Place: Explorations in Critical Anthropology*. Durham: Duke University Press, 1997. 376 s. ISBN 978-0822-3194-05

⁵⁵ VOSKOPOULOS, George. *Western Europe and the Balkans: A Geo-Cultural Approach of International Relations*. Praha: Institute of International Relations, 2001. s. 30-42. ISSN 2213-0209.

⁵⁶ NETTL, Bruno. *Music in Primitive Culture*. Cambridge: Harvard University Press, 1956. s.142-143. ISBN 978-0674-5900-07.

nasledujúce hudobné (kultúrne) oblasti podľa zhodných alebo podobných melódií, tónov a nôt:

1. Európa a subsaharská Afrika,
2. Severná Afrika, juhozápadná Ázia, Stredná Ázia, Južná Ázia, Indonézia a časti južnej Európy,
3. Americká indická hudba, východná Ázia, severná Sibír a fínskogruzínska hudba.

Pre ucelenosť informácií v tejto podkapitole možno spomenúť, že Steven Blush⁵⁷ ďalej rozdeľuje aj samotné Spojené štáty americké na hudobné geografické oblasti, ako napríklad country hudba (Texas, Montana, Oklahoma), tvrdý punk (Arizona), či španielsko-latinská hudba (Kalifornia). Územie Európskej únie podľa našich vedomostí nedisponuje rozdelením na základe hudobných oblastí.

Úlohou Európskej únie je snaha o zachovanie spoločného kultúrneho dedičstva Európy a o podporu a propagáciu umeleckého priemyslu v Európe. Osobitné iniciatívy, ako je Európsky rok kultúrneho dedičstva, sa venujú tomu, aby bola táto živá a rozmanitá kultúra prístupná pre všetkých.

EÚ podporuje politickú spoluprácu v oblasti kultúry medzi národnými vládami a medzinárodnými organizáciami. Prostredníctvom programu Kreatívna Európa podporuje európske kinematografické, umelecké a kreatívne odvetvia s cieľom vytvárať pracovné miesta a rast v Európe. Snaží sa otvárať nové medzinárodné príležitosti, trhy a publikum.⁵⁸ V súčasnosti Európska únia podporuje šesť veľkých záujmových kultúrnych oblastí⁵⁹:

- financovanie rozvoja kultúry (napr. obnova národných kultúrnych pamiatok);
- podpora digitálnej stránky kultúry (napr. tvorba mediálnej politiky EU);
- ochrana kultúrneho dedičstva (nie len v EÚ, ale po celom svete);
- program Európske hlavné mesto kultúry;
- podpora športu a športových príležitostí pre občanov;
- značka Európske dedičstvo pre ochranu kultúrnych a prírodných pamiatok EÚ;
- Europeana (Digitálna platforma pre európske archívy, knižnice a múzeá).

⁵⁷ BLUSH, Steven. *American Hardcore: A Tribal History*. Washington: Feral House, 2001. ISBN 0-922915-71-7.

⁵⁸ EURÓPSKA ÚNIA. *Culture in the European Union*. [elektronický zdroj]. Brusel, 2019. s. 37-45. [cit. 2020-01-05]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/topics/culture_en

⁵⁹ EURÓPSKA ÚNIA. *Culture, Heritage, Sport in the EU*. [elektronický zdroj]. Brusel, 2019. [cit. 2019-12-28]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/culture-heritage-sport-eu_en

Medzi hlavné úlohy EÚ v oblasti tvorby kultúrnej politiky patrí:

- rozvoj politiky a dialóg v oblasti kultúry;
- podpora kultúrneho a kreatívneho priemyslu, ako aj vyučených odborníkov v tomto odvetví.

Kultúrne a kreatívne sektory zahŕňajú všetky sektory, ktorých činnosť je založená na kultúrnych hodnotách alebo iných umeleckých individuálnych alebo kolektívnych tvorivých prejavoch a sú definované v právnych základoch programu Kreatívna Európa⁶⁰. Európska únia podporuje sektory kultúry a tvorivej činnosti prostredníctvom:

- a) ekonomiky kultúry;
- b) regulačných prostredí pre CCS⁶¹ (príspevok k revíziám práv duševného vlastníctva v rámci stratégie jednotného digitálneho trhu);
- c) podporných programov: Creative Europe, H2020 / Horizon Europe, Cosme (vrátane programu Erasmus pre mladých podnikateľov), regionálne politiky EÚ prostredníctvom rôznych fondov (EFRR, ESF, investičný fond);
- d) kultúrna politika EÚ zameraná na podporu partnerského vzdelávania a výmeny najlepších skúseností (prostredníctvom pracovného plánu pre kultúru, otvorenej metódy koordinácie (OMK), expertných skupín členských štátov, dialógov s občianskou spoločnosťou, iných aktivít partnerského vzdelávania s tvorivými centrami, mestami, regiónmi, ...).

V súčasnosti okrem kreatívneho priemyslu čelí Európsky priestor viacerým výzvam. Kultúrne politiky sa musia zaoberať mnohými problémami vrátane rýchlych technologických zmien a digitálneho posunu, ktorý je spôsobený väčšinou hospodárskymi záujmami, koncentráciou trhu a dominanciou svetových spoločností. Medzi nové výzvy patrí okrem iného mobilita a migrácia, rýchla urbanizácia, sociálna a finančná nestabilita a pandemická situácia. Kríza v Európe a európsky model riadenia majú dôsledky aj pre oblasť kultúry. V oblasti kultúrnej politiky sú v rámci Európskej únie dôležitými hráčmi všetky hlavné inštitúcie, ktoré ju tvoria, presadzujú a podporujú. Predovšetkým ide o

⁶⁰MINISTERSTVO KULTÚRY SR. *Program Kreatívna Európa (2014-2020)*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2019. s. 37-45. [cit. 2019-12-28]. Dostupné na: <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/komunitarne-programy-eu/program-kreativna-europa-2014-2020-12b.html>

⁶¹ Z angl. v preklade znamená kultúrne a kreatívne sektory (Cultural and Creative Sectors).

Európsku komisiu (generálne riaditeľstvo EK pre vzdelávanie a kultúru a Výkonnú agentúru pre vzdelávanie, audiovizuálny sektor a kultúru), Európsky parlament (Výbor pre kultúru a vzdelávanie) a Radu Európskej únie (Rada pre vzdelávanie, mládež a kultúru a Výbor pre kultúrne záležitosti). Podstatnú funkciu v procese rozvoja kultúrnej politiky EÚ napĺňa i Európske kultúrne fórum, Fond na podporu kultúry, Fond na podporu umenia, Európsky kultúrny mesiac, Mediálny program, Mládežnícky orchester Európskej únie, Únia divadiel Európy a iné.⁶²

1.2.2 Kultúrne politiky EÚ

Prvé základy európskej kultúrnej integrity položila Rada Európy v tzv. Európskom kultúrnom dohovore.⁶³ Prvú oficiálnu snahu EÚ o kultúrnu jednotu však zaznamenávame až pri finalizovaní Maastrichtskej zmluvy v roku 1992. V súčasnosti je v každom členskom štáte EÚ zriadené kultúrne kontaktné miesto, ktoré zodpovedá za uľahčenie komunikácie medzi kultúrnym programom Európskej komisie a národnou kultúrnou politikou členského štátu⁶⁴.

Z dôvodu zásady subsidiarity zakotvenej v Lisabonskej zmluve sa Európska únia nezúčastnila na formulovaní výslovnej spoločnej kultúrnej politiky.⁶⁵ EÚ napriek tomu nepriamo prispieva k vytvoreniu spoločných rámcov kultúrnej politiky prostredníctvom svojich nástrojov a mechanizmov. Rôzne otázky kultúrnej politiky a súvisiace nástroje spolu s iniciatívami EÚ v oblasti kultúrneho programu a inými podobnými mechanizmami, predstavujú de facto politický prístup. Ostatné explicitné politiky Európskej únie, ako napríklad Stratégia jednotného digitálneho trhu (DSM), ovplyvňujú oblasť kultúry a médií. Jednoduchý prenos strategických cieľov a legislatívnych opatrení EÚ sa však často ukazuje ako problematický, pretože členské štáty EÚ sa často stretávajú s odporom svojho obyvateľstva pri ich prijímaní.⁶⁶

⁶² EURÓPSKA ÚNIA. *Culture in the European Union*. [elektronický zdroj]. Brusel, 2019. s. 37-45. [cit. 2020-01-05]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/topics/culture_en

⁶³ Dohovor bol podpísaný v roku 1954 s cieľom podpory kultúrnych činností európskeho záujmu. Dohovor ďalej umožňoval členom vstúpiť do Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania (EHEA). Dohovor podpísalo 47 štátov, vrátane Ruska, Kazachstanu, či Moldavska.

⁶⁴ EURÓPSKA ÚNIA. *Culture in the European Union*. [elektronický zdroj]. Brusel, 2019. s. 37-45. [cit. 2019-01-05]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/topics/culture_en

⁶⁵ PRIMORAC, Jaka – KORŽINEK, Obuljen. The place and role of culture in the EU agenda. Policy implications of the Culture sub-programme of the Creative Europe Programme. In *Medijska istraživanja*. Vyd. 23, č. 1. 2017. s. 5-23. ISSN 1846-6605.

⁶⁶ BILIĆ, Pasko – ĐOKIĆ, Švob. The pendulum model of Croatian media policy: Swinging between public interests and market competition. *European Journal of Communication*. vyd. 31, č. 5. Londýn: SAGE Publishing, 2016. s. 503-518. ISSN 1460-3705.

Organický rozvoj medzinárodných kultúrnych vzťahov je nevyhnutný na zapojenie všetkých zainteresovaných strán - vlád členských štátov, občianskej spoločnosti a medzinárodných organizácií - do konštruktívneho dialógu založeného na rovnosti a vzájomnom rešpekte a na prekonanie sociálno-ekonomických a mocenských nerovností medzi rôznymi krajinami a aktérmi.⁶⁷

Nový prístup EÚ ponúka strategické príležitosti pre veľké aj malé členské štáty, pretože im umožňuje rôznymi spôsobmi aktívne spoločne vytvárať rozmanitý súbor medzinárodných kultúrnych aktivít. Počas nadchádzajúcich viacročných rokovaní je potrebné naďalej uprednostňovať financovanie kultúry, pretože takéto financovanie stúpa medzi európskymi svetovými konkurentmi.⁶⁸ Nový prístup k financovaniu kultúrnej sféry v EÚ podporuje verejno-súkromné partnerstvá, čím sa vytvárajú synergie medzi národnými ministerstvami kultúry, miestnymi firmami, umelcami a kultúrnymi inštitúciami v štátoch.

Kultúrna politika je v Európskej únii rozdelená medzi tri hlavné oblasti záujmu. Vďaka nim dosahuje kultúrne ciele a vytvára kultúrne stratégie. Prvá oblasť záujmu je program Kultúra, ktorý organizuje Európska komisia na obdobie 7 rokov. Súčasný program sa nazýva Kreatívna Európa. Zahŕňa dva podprogramy Media a Culture a financuje projekty počas rokov 2021-2027. Oblasť športu je prevažne doménou členských štátov, pričom EÚ má väčšinou nepriamu úlohu. Snaží sa o kvalitný rozvoj športovcov, a to napríklad zavedením antidopingového dohovoru⁶⁹ alebo politikou slobody zamestnania, ktorá zakázala národným futbalovým ligám ukladať kvóty zahraničným hráčom so štátnou príslušnosťou v EÚ.⁷⁰ Poslednou dôležitou oblasťou kultúrnej politiky v EÚ sú jazyky, ktorými sa v EÚ rozpráva. Táto politika EÚ má povzbudiť občanov rozprávať aspoň dvomi jazykmi. Dôvodom je nielen podpora ľahšej komunikácie medzi Európanmi, ale aj podpora väčšej tolerancie a rešpektovania rozmanitosti.⁷¹

⁶⁷ TRIANDAFYLLIDOU, Anna. 2017. *EU cultural diplomacy: challenges and opportunities*. Florencia: European University Institute, 2017. ISBN 978-9290-8447-47.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ GOLDIROVA, Renata. Brussels' first-ever move into sport area set to spark controversy. In *EU Observer*. [elektronický zdroj]. [cit. 2019-11-02]. Dostupné na: <https://euobserver.com/economic/24455>

⁷⁰ GRANT, Wynt. Sport and the European Union: 10 Years after Bosman. *The Entertainment and Sports Law Journal*. 2006. Vyd. 4, č. 2. New York: American bar Association, 2006. 8 s. ISSN 1748-944X.

⁷¹ EURÓPSKA ÚNIA. *Education and Training*. Brusel, 2019. [cit. 2019-01-06]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/education/policies/lang/policy/index_en.html

1.2.3 Rakúska republika

Hoci Rakúsko patrí medzi malé európske štáty, z kultúrneho hľadiska je však vybavená bohatou kultúrnou infraštruktúrou. Hlavné mesto Viedeň svojou veľkosťou rovnako nepatrí medzi najväčšie mestá Európskej únie, no medzinárodne je uznávaná ako jedno zo svetových centier kultúry. Kultúrne dedičstvo Rakúska, ako napríklad viedenská klasická hudba, tzv. vysoká kultúra (Mozart, Strauss, Viedenská filharmónia) priťahuje ľudí zo zahraničia. Dôležitá je ale súčasná snaha moderného Rakúska neopakovať vyzdvihovanie svojho kultúrneho dedičstva, ale produkovať nové umenie.

Väčšina kultúrnej politiky Rakúska má svoj pôvod v rakúsko-uhorskej monarchii od druhej polovice 19. storočia. V tom čase bola ríša ovplyvnená európskym procesom budovania národa. Cisár František Jozef I. prvý verejne vyjadril svoju vôľu vybudovať súbor viacerých kultúrnych inštitúcií (Hofoper, Burgtheater, Hofmuseen, či Zlatú sálu pre koncoročný koncert vysielaný po celom svete).⁷² Tento kultúrny rozmach fungoval ako doplnková politická moc v regióne. Mal však i vedľajší plánovaný efekt, a to udržiavať Viedeň ako dôležitú veľmoc v európskej politickej aréne. Po prvej svetovej vojne a rozpade Rakúsko-Uhorska sa cisárske dedičstvo zaradilo do verejnej správy. Tradičné kultúrne inštitúcie mali slúžiť mladej republike postaviť politické, hospodárske a kultúrne základy rozvíjajúceho sa štátu. Historická vysoká kultúra však stále zostala v rukách buržoázných elít a šľachticov. Význam viedenskej kultúrnej sféry sa snažil znížiť Adolf Hitler popri snahe decentralizácie Viedne a založenia nových centier nemeckej kultúry (Linz a Graz). Hitlerov plán nevyšiel, pretože už počas druhej svetovej vojny sa estetika Viedenského filmu a Viedenskej operety stala rakúskou ochrannou známkou. Rýchly rast technológií a moderného umenia po vojne umožnili konzervatívnym politickým sieťam uchopiť sa kultúrnej politiky, zatiaľ čo socialistická kultúrna politika vo Viedni stratila svoj politický vplyv.⁷³ Zahraniční turisti prichádzali do Viedne za klasickou hudbou a kultúra bola veľmi podpornou silou politickej stability. Z krajiny sa vytvorila kultúrna superveľmoc, pričom bolo ťažké oddelovať kultúrnu a politickú oblasť. Neskôr sa podarilo Rakúsku dokázať, že národní umelci sú politicky nestranní a kultúrna obnova sa stala jednou z hlavných zložiek úspešnej zahraničnej politiky. Zo začiatku bola kontroverzne vnímaná účasť rakúskych nacistických príslušníkov vo vojne, ako aj zákaz zapájania rakúskych Židov do kultúrnej

⁷² WIMMER, Michael. 2006. Reflections on a Special Case: What Makes Cultural Policy Truly Austrian? In *Journal of Arts, Management, Law and Society*. 13 s. ISSN 1063-2921.

⁷³ Ibid.

obnovy štátu. Neskôr koncepcia pozitívnej kultúrnej politiky pomohla v prvej fáze obnovy urobiť z Rakúska v očiach sveta „*ostrov blaženosti*“.⁷⁴ V roku 2000 došlo k nečakanému politickému obratu, kedy do čela rakúskej vlády prišla konzervatívno-populistická koalícia, čo bolo v tom čase v európskom priestore negatívne vnímané a vzbudilo to veľa medzinárodnej nedôvery. Zástupcovia EÚ navrhovali aj politické opatrenia vo forme sankcií voči Rakúsku za nacionalistickú socialistickú rétoriku.⁷⁵

V súčasnosti je Rakúsko demokratický štát, ktorý sa snaží okrem technologického napredovania aj o rozvoj modernej kultúry a umenia, pričom chráni tradičné klasické kultúrne hodnoty. Kultúrnu politiku vnímajú ako dôležité jadro svojej zahraničnej politiky tak v EÚ, ako v medzinárodnom meradle. Zároveň sa nazývajú kultúrnou superveľmocou, čo poskytuje bezpečné pohodlie pre medzinárodnú kultúrnu spoluprácu a pre zahraničných umelcov hľadajúcich svoju múzu v Európe.

V druhej polovici roku 2018 Rakúsko po tretíkrát prevzalo predsedníctvo Rady EÚ, a preto má osobitný záujem na propagácii svojho imidžu ako spoľahlivého partnera a európskej krajiny, ktorá prijíma a chráni európske hodnoty.

Kultúrna politika v Rakúsku nespadá pod spolkovú vládu, spravujú si ju samostatné spolkové krajiny. Výnimkou sú federálne divadlá, ktoré sú v pôsobnosti spolkového ministerstva školstva a športu (Bundesministerium für Unterricht und Sport) a federálne múzeá a ochrana pamiatok, ktoré sú v kompetencii federálneho ministerstva vedy a výskumu (Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung).

Spoluprácu medzi vládnyimi a mimovládnyimi kultúrnymi inštitúciami v Rakúsku zabezpečuje Stála konferencia dospelých inštitútov vzdelávania (Konferenz der Erwachsenenbildung Österreichs). Medzi najvýznamnejšie kultúrne inštitúcie patrí⁷⁶:

1. Oddelenie rakúskeho umeleckého výskumu (Abteilung für Denkmalforschung) - vykonáva výskum a ponúka dokumentačné služby o umeleckých dielach v Rakúsku;
2. Liga združení umenia a vedy (Arbeitsgemeinschaft für Kunst und Wissenschaft) - sa zameriava na kultúrne politiky v oblasti umenia, vedy a vzdelávania;

⁷⁴ HOFFMANN, Hilmar. *Kultur für Alle: Perspektiven und Modelle*. Berlín: Fischer Taschenbuch, 1981. 393 s. ISBN 978-3596-2303-65.

⁷⁵ FALKNER, Gerda. *The EU14's "Sanctions" Against Austria: Sense and Nonsense*. [elektronický zdroj]. Viedeň, 2001. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na: http://www.demokratiezentrum.org/fileadmin/media/pdf/falkner_sanctions.pdf

⁷⁶ CULTURELINK. *Cultural Policy in Austria*. [elektronický zdroj]. Viedeň, 2019. [cit. 2020-01-09]. Dostupné na: <http://www.wgcd.org/policy/clink/Austria.html>

3. Federálny úrad pamiatok (Bundesdenkmalamt) - má za cieľ chrániť a obnovovať historické, umelecké a kultúrne pamiatky a kontrolovať archeologické vykopávky a vývoz umeleckých diel;
4. Mediacult - medzinárodný inštitút pre audiovizuálnu komunikáciu a kultúrny rozvoj, ktorý vykonáva výskum a poskytuje dokumentačné služby. Zameriava sa predovšetkým na audiovizuálny sektor;
5. Österreichische Kulturnamumentation - Internationales Archiv für Kulturanalysen - založený v roku 1989, je mimoškolské neziskové výskumné a dokumentačné centrum. Funguje ako ústredná inštitúcia, kde sa zhromažďujú a spracúvajú príslušné údaje alebo východiskové materiály súvisiace s kultúrou a kultúrnou politikou. Jeho ďalšou úlohou je poskytovať poradenstvo a výskum v tejto oblasti;
6. Österreichischer Kulturservice (Rakúska kultúrna služba) - založená v roku 1976, je formálne súkromným združením, ale je plne dotovaná ministerstvom školstva a umenia. Poskytuje školám umelcov, vedcov, animátorov a tiež im poskytuje finančnú pomoc, aby im umožnili zapojiť sa do kultúrnych aktivít;
7. Rakúsky senát pre umenie (Österreichischer Kunstsenat) – skladá sa z významných osôb zo všetkých umeleckých odborov, ktoré pôsobia ako poradcovia ministerstva školstva, umenia a športu;
8. Iné kultúrne inštitúcie so špeciálnym cieľom - Rakúske združenie skladateľov (Österreichischer Komponistenbund), Rakúske združenie grafických dizajnérov (Bund Österreichischer Gebrauchsgraphiker).

2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Téma diplomovej práce, Nové výzvy pre kultúrnu politiku vo vybraných krajinách EÚ je aplikovaná interdisciplinárne. Výzvou krajín Európskej únie v oblasti kultúrnej politiky je pomerne aktuálna problematika súvisiaca s celosvetovou pandemickou situáciou.

Hlavným cieľom predkladanej práce je zhodnotenie kultúrnej politiky krajín Európskej únie s ohľadom na ešte stále prebiehajúcu pandémiu ochorenia Covid-19 a objasnenie zmien, ktoré nastali v oblasti kultúrnych podujatí od roku 2019.

Po stanovení hlavného cieľa sme si vymedzili tri čiastkové ciele, ktoré sme v záverečnej časti diplomovej práce doplnili výskumnými otázkami, na ktoré sa snažíme nájsť odpovede. Čiastkové ciele sme si stanovili pred písaním záverečnej práce a na základe prijímaných opatrení doplnili o nové poznatky.

Čiastkový cieľ 1: Definovať hlavné charakteristiky kultúrnej politiky a SR v roku 2020-2024 a porovnať s cieľmi na rok 2016-2020. Zhodnotiť výzvy kultúrnej politiky Slovenskej republiky po vypuknutí pandémie. Vymedziť udalosti a kultúrne akcie, ktoré v čase pandémie vznikli a objasniť príčiny ich udržania v spoločnosti.

Výskumná otázka č.1: Ako bol zasiahnutý kultúrny sektor na Slovensku s ohľadom na ciele kultúrnej politiky po vypuknutí pandémie COVID-19?

Čiastkový cieľ 2: Analyzovať opatrenia kultúrnej politiky v rámci Eú a reakciu krajín na vzniknutú situáciu.

Výskumná otázka č.2: Aké opatrenia prijala Slovenská republika ako reakciu na situáciu spôsobenú pandemiou?

Čiastkový cieľ 3: Analyzovať vplyvy opatrení prijatých oblasti kultúrnej politiky troch krajín (Slovenská republika, Česká republika, Rakúska republika) a porovnať ich.

Výskumná otázka č. 3 Boli prijaté opatrenia dostatočne efektívne?

Na dosiahnutie hlavných a čiastkových cieľov sme si zvolili rôzne metódy skúmania. Výskumnými otázkami sme sa snažili dopracovať k aplikačnej praxi na našom území ako reakciou Vlády Slovenskej republiky a Ministerstva Kultúry Slovenskej republiky na adresnú pomoc postihnutým oblastiam kultúry. V práci využívame systémový prístup, na základe ktorého sa snažíme vysvetliť vzťahy nami skúmanej problematiky a zapracovať

všetky poznatky do jednotného textu. Na základe teoretických a empirických analýz dostupnej literatúry sme sa sústredili na analýzy aktuálnych zahraničných publikácií so zameraním na skúmaný sektor kultúrnej politiky s dorazom na prebiehajúcu pandemickú situáciu. Najväčší dôraz sme kládli na štúdie, ktoré boli vykonané v posledných mesiacoch, od obdobia prepuknutia pandémie až po súčasnosť. Dáta, ktoré sme používali, sú z oficiálnych zdrojov, t.j. z obdobia pred vypuknutím pandémie až po súčasnú situáciu v čase písania diplomovej práce. Práca obsahuje všeobecné logické metódy. Ide najmä o analýzu, dedukciu, komparáciu a syntézu. Pomocou teoretických východísk kultúrnej politiky sme opísali a stručne analyzovali vývoj kultúrnej politiky a vplyv verejnej politiky na jej formovanie. Následne sme metódou komparácie a analýzy nami dostupných zdrojov vymedzili náležitosti európskej kultúry, kultúrneho priestoru EÚ a fungovanie kultúrnej politiky Rakúskej republiky. Túto metódu sme uplatnili pri teoretickom rozbere skúmanej problematiky na území Slovenskej republiky s dorazom ciele a aplikované finančné nástroje. Pri napĺňaní jednotlivých čiastkových cieľov využívame metódu analýzy. Analýzou pandemickej situácie reagujeme na súbor prijatých opatrení Európskej únie prijatých na záchranu pandemiou postihnutých kultúrnych a kreatívnych sektorov krajín Európskej únie.

Pre kvantitatívne porovnanie nami skúmaných troch krajín Európskej únie- Slovenskej republiky, Českej republiky a Rakúska sme použili databázu výsledkov dotazníkového prieskumu Inštitútu kultúrnej politiky, ktorý v spolupráci s Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky vypracoval prieskum dopadov pandémie na kultúrny a kreatívny sektor na Slovenku za rok 2020. Tento prieskum sme porovnali s výsledkami prieskumu Rakúskeho inštitútu pre ekonomický výskum (WIFO) a prieskumom Katedry produkcie DAMU uskutočneného v Českej republike. Relatívnym porovnaním sme skúmali výšku pomoci vybraných troch krajín za rok 2020, konkrétne výšku pomoci v roku 2020, verejne výdavky vyčlenené na oblasť kultúry za rok 2019 a percentuálny podiel poskytnutej pomoci k výdavkom verejnej správy na kultúru.

Metóda syntézy je použitá tak pri formulovaní vytýčených čiastkových záverov, ktoré bližšie popisujeme vo štvrtej kapitole a závere práce, ako aj na naplnenie hlavných cieľov diplomovej práce. Na znázornenie hlavných či čiastkových výsledkov práce sme si zvolili grafické metódy, ktoré pomáhajú lepšie ilustrovať jednotlivé súvislosti.

3 Kultúrna politika Slovenskej republiky

Teoretickej charakteristike kultúrnej politiky sa venujeme v 1. kapitole diplomovej práce. V rámci kapitoly sme uviedli podrobnejšie informácie o kultúrnej politike na domácej i zahraničnej pôde. V závere teoretickej časti sme sa zamerali na oblasti záujmu kultúrnej politiky v priestore Európskej Únie a rozobrali sme kultúrnu politiku Rakúskej republiky. Pre rozšírenie poznatkov získaných pri písaní bakalárskej práce sme upravili východiskovú teóriu o potreby písania diplomovej práce a zamerali sa na nové prijaté výzvy. Preto sa budeme snažiť problematiku doplniť o nadobudnuté zistenia.

3.1 Ciele kultúrnej politiky Slovenskej republiky na rok 2020-2024

Hlavné ciele kultúrnej politiky sú zo všeobecného hľadiska ovplyvňované historickými a spoločenskými súvislosťami, medzinárodnými a európskymi štandardmi, aktuálnou situáciou či už na domácej alebo medzinárodnej pôde a následnou bilaterálnou a multilaterálnou spoluprácou. Oblasť kultúry sa v rámci bilaterálnych a multilaterálnych zmlúv riadi záväzkami domáceho legislatívneho prostredia vyplývajúceho z aktuálneho programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky.⁷⁷

Podľa článku 113 Ústavy Slovenskej republiky predstavila Vláda SR *Programové vyhlásenie vlády na rok 2020–2024*. V jednom zo 17 bodov programového vyhlásenia pod názvom

„Životaschopná a sebavedomá kultúra, ktorá napomáha rozvoju kreatívneho a ekonomického potenciálu Slovenka“, definuje dlhodobú víziu oblasti podpory a rozvoja kultúry. Rozhodli sme sa preto uviesť víziu kultúrnej politiky Slovenska v nasledovných naplánovaných krokoch⁷⁸:

- 1) podpora a rozvoj kultúry, založenej na hodnotách humanity, poznania, empatie a estetiky;

⁷⁷ ŽILINSKÁ ŽUPA, *Stratégie štátnej kultúrnej politiky*, [elektronický zdroj]. Žilina, 2018, [cit 2020-10-11]. Dostupné na: http://www.zilinskazupa.sk/files/odbory/kultura/2018/dokumenty/8/slovensko/6_strategie-statnej-kulturnej-politiky.pdf

⁷⁸ NR SR, *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky* [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020, online. s. 112-113 [cit 2020-10-11]. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=477513#112_0

- 2) vytváranie podmienok a priestoru na realizáciu ústavou garantovaného práva na slobodu tvorby;
- 3) vytváranie prostredia, pre rozvoj kreatívneho i ekonomického potenciálu kultúr;
- 4) vytvorenie nástrojov na efektívnu spoluprácu rezortu kultúry s regionálnou a miestnou samosprávou v oblasti legislatívy;
- 5) vytvorenie kvalitných a transparentných podmienok fungovania predovšetkým efektívne legislatívne prostredie a dôstojné ekonomické postavenie s možnosťou viacročného a viaczdrojového financovania;
- 6) financovanie kultúry a podporných grantových systémov; ako aj v oblasti personálnej politiky;
- 7) viaczdrojové financovanie, efektívny sponzoring živej kultúry, kreatívneho priemyslu a obnovy kultúrneho dedičstva;
- 8) Zavedenie nástrojov na sprístupnenie kultúry všetkým občanom s cieľom zvýšiť vzdelanosť, kultúrnu gramotnosť a kritické myslenie obyvateľstva;
- 9) Zvýšenie participácie na kultúre pre všetky skupiny obyvateľstva, vrátane národnostných menšín a znevýhodnených skupín;
- 10) zvýšenie dostupnosti kultúry a umenia aj pre osoby so zdravotným postihnutím. Prostredníctvom: jasnej tlače, titulkov, audio komentárov pre nevidiacich, dotykových modelov, Braillovo písma či programu debarierizácie kultúrnych objektov;
- 11) podpora činnosti národných kultúrnych inštitúcií, vypracovanie plánu rozvoja a stanovenie cieľov a činnosti do roku 2030;
- 12) vytvorenie podmienok pre najefektívnejšie čerpanie zdrojov z európskych fondov určených pre oblasť kultúry;
- 13) využitie kultúrneho dedičstva a významných kultúrnych podujatí na účely popularizácie kultúry na školách, zabezpečenie aktuálnej, kvalitnej, elektronicky dostupnej databázy výnimočných kultúrnych pamiatok, lokalít a podujatí s cieľom posilniť kultúrny, kreatívny priemysel a cestovný ruch;
- 14) využitie technických pamiatok, pamiatok industriálnej architektúry na kultúrne a edukačné účely;
- 15) vytvorenie podmienok na zabezpečenie systémovej prezentácie kultúry a umenia v zahraničí ako nástroja prospievajúceho k pozitívnej propagácii krajiny, rozvoju diplomacie, cestovného ruchu a hospodárstva;

- 16) podpora on-line prezentácie kultúrnych projektov s dorazom na ich prierezový, vzdelávací, popularizačný alebo inovatívny potenciál. Vláda SR nebude podporovať digitálne projekty a online služby bez praktického využitia.

3.2 Finančné nástroje na obdobie 2020-2024

Pre lepšiu orientáciu financovania kultúrnej politiky do roku 2024 uvádzame súbor finančných nástrojov vytvorených pre plnenie cieľov a zvyšovanie efektivity využitia prostriedkov štátneho rozpočtu (2020-2024) v nasledovných bodoch⁷⁹:

- 1) prehodnotenie existujúcej siete štátnych kultúrnych inštitúcií, cieľom zvýšiť efektívnosť procesov a kultúrnych funkcií;
- 2) vykonanie hĺbkového auditu inštitúcií zriadených ministerstvom kultúry, prehodnotenie ich činnosti. Systémová zmena financovania Matice slovenskej;
- 3) vytvorenie dlhodobého strategického investičného plánu pre prezentáciu aktivít v kultúrnej oblasti výhľadom do roku 2030;
- 4) participácia súkromných finančných zdrojov na podpore kultúry;
- 5) digitalizácia a on-line prezentácia kultúry so zameraním na podporu vzdelávacieho, popularizačného alebo inovatívneho potenciálu.

Systém podpory neštátnej kultúry a kultúrneho priemyslu prostredníctvom verejnoprávnych fondov na podporu kultúry (AVF, FPÚ, KULTMINOR) s mandatórnym a predvídateľným príspevkom štátu ostane nezmenený.

Procesom zmeny prejde systém verejnoprávnych umeleckých fondov (zriadených podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 13/1993 Z.z. o umeleckých fondoch v znení neskorších predpisov) v rezorte ministerstva kultúry, ako aj ich financovanie z prostriedkov umeleckých profesií. Na základe dlhodobých potrieb kultúrnej oblasti Vláda SR prehodnotí ich fungovanie, prípadne potreby navrhne ich reorganizáciu.

Vláda svoju činnosť v kultúrnej oblasti rozširuje na princípe kontinuity politik. Základom kultúrnej politiky štátu je samotná realizácia schválených a spoločnosťou prijatých stratégií. Takýmto stratégiami sú napríklad⁸⁰:

- 1) Stratégia rozvoja kultúry pre roky 2013–2020;

⁷⁹ MPSR. *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2020-2024*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020, s. 114 [cit 2020-10-11]. Dostupné na: <https://www.mpsr.sk/programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky-na-obdobie-rokov-2020-2024/800-17-800-15434/>

⁸⁰ MINZPSR. *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky* [elektronický zdroj]. Bratislava, [2020], online. s. 45–47 [cit 2020-10-11]. Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/dokumenty/programove-vyhlasenie-vlady/6483_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky.pdf

- 2) Stratégia rozvoja kreatívneho priemyslu;
- 3) Stratégia pamäťových a fondových inštitúcií na roky 2013–2020;
- 4) Stratégia rozvoja múzeí a galérií v Slovenskej republike do roku 2018;
- 5) Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015–2020.

3.3 Ciele kultúrnej politiky Slovenskej republiky 2016-2020

Pre porovnanie cieľov a finančných nástrojov v oblasti štátnej kultúrnej politiky uvádzame znenie *Programového vyhlásenia vlády z roku 2016-2020* v nasledovných bodoch:

- 1) prijatie zákona o vytvorení Fondu pre financovanie menšinových kultúr (verejnoprávny fond);
- 2) preskúmanie nových zdrojov financovania kultúry zapájaním súkromných zdrojov;
- 3) zvýšenie mzdového ohodnotenia pomocou navýšenia rozpočtu kultúrnych inštitúcií v rezorte ministerstva školstva;
- 4) zníženie daňového zaťaženia umelcov, navýšenie paušálnych výdavkov;
- 5) Finančná podpora malých a stredných podnikov na vytvorenie kreatívnych centier na regionálnej úrovni;
- 6) vyčlenenie dotácií na obnovu národných kultúrnych pamiatok (Slovenskej národnej galérie, hradu Krásna hôrka, Slovenského národného divadla, Múzea holokaustu v Sereďi);
- 7) príprava strategických východísk pre projekty a akčné plány;
- 8) podpora aktivity národnostných menšín žijúcich na Slovensku;
- 9) predchádzanie kultúrnej a sociálnej izolovanosti formou podpory okrajových a znevýhodnených skupín obyvateľstva;
- 10) doplnenie finančných prostriedkov v oblastiach obnovy kultúrneho dedičstva, podpory umeleckej tvorby a realizácie kultúrnych podujatí;
- 11) podpora činnosti národných kultúrnych inštitúcií;
- 12) transformácia dotačného programu ministerstva kultúry „Obnovme si svoj dom“ s cieľom podpory rozvoja cestovného ruchu a kreatívneho priemyslu;
- 13) ochrana archeologického kultúrneho dedičstva a elektronizácia evidencie archeologických nálezísk;
- 14) prijatie legislatívnych opatrení v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania;
- 15) novelizácia právneho rámca audiovizuálnych služieb s prihliadnutím na vývoj Stratégie jednotného digitálneho trhu prijatej Európskou úniou;

16) podpora prezentácie slovenskej kultúry a umenia v zahraničí.

Rozdiel medzi cieľmi v jednotlivých programových obdobiach je v skutku minimálny. Oproti predchádzajúcemu obdobiu nastal posun najmä v oblasti digitalizácie a elektronizácie kultúrneho odvetvia. Tento posun bol do veľkej miery iniciovaný a ovplyvňovaný pandemickou situáciou a následne prijatými opatreniami. Taktiež boli vyčlenené dotácie na obnovu konkrétne menovaných národných kultúrnych pamiatok. Ministerstvo kultúry prinieslo v novom programovom vyhlásení aj transformáciu dotačného programu „Obnovme si svoj dom“, ktorý by mal podporiť projekty obnovy a reštaurovania kultúrnych pamiatok evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR a tým aj rozvoj cestovného ruchu a kreatívneho priemyslu na Slovensku. V oblasti mzdového ohodnotenia bol navýšený aj rozpočet kultúrnych inštitúcií pôsobiacich v rezorte ministerstva školstva.

3.4 Pandémia ochorenia Covid-19 a jej vplyv na kultúrnu politiku

Po vypuknutí pandemickej situácie, ktorá do veľkej miery zasiahla oblasť štátnej kultúrnej politiky bolo prvom rade potrebné vymedziť ciele a nástroje na záchranu kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Následne odsúhlasiť finančné prostriedky a vyhlásiť výzvy. Poslednou fázou je už samotná realizácia. V tejto podkapitole detailne objasňujeme niekoľko konkrétnych príkladov zrealizovaných iniciatív na záchranu kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenska v rokoch 2019-2021.

Rok 2020 bol na Slovenku poznačený pandemickou situáciou a štrukturálnymi zmenami potrebným na záchranu kultúrneho života. Do podpory oblasti kultúry sa zapojila vláda SR, ktorá v programovom vyhlásení predniesla výzvy a nástroje pre plnenie cieľov oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu na domácej pôde.

Do podpory hudobnej scény sa zapojilo Ministerstvo kultúry SR aj ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí. Konkrétne uvádzame dva prebiehajúce projekty v období december 2020 až február 2021. Ministerstvo kultúry SR zapojilo do realizácie projektu Rozhlas a televíziu Slovenska – RTVS. Účelom výzvy je podporiť zviditeľnenie nezávislých umelcov, prevádzkovateľov klubov a nezávislých kultúrnych priestorov umeleckých a technických pracovníkov, ktorých činnosť bola v dôsledku pandemickej situácie výrazne nezamedzená. Dňa 23.2.2021 spustila RTVS projekt s názvom Klubtúra. Prezentácia kultúrnych podujatí bude vysielaná v pravidelných sériách, podporená 20

hudobnými klubmi a centrami pôsobiacimi na Slovenku. Je reprezentovaná regionálnymi interpretmi a kapelami.⁸¹

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR podporilo v decembri 2020 online iniciatívu Ja som kultúra s projektom Priestor pre živú kultúru. V spolupráci s partnermi bolo 30 koncertov z 30 klubov s účasťou viac ako 150 umelcov streamovaný do 8 krajín Európskej únie.⁸² Na projekt Ja som kultúra Ministerstvom kultúry SR vyčlenilo finančné prostriedky vo výške 125 000 eur s využitím na produkciu 20 koncertov, ich televízny záznam, umelecké a technické zabezpečenie regionálnymi pracovníkmi.⁸³

V oblasti podpory kultúry a komunit pokračuje aj Nadácia mesta Bratislavy. Začiatkom roku 2021 zverejnila harmonogram výziev pre rok 2021. Zameraná je na výzvy v grantových programoch kultúra, komunity a v štipendijnom program umenie, v celkovej výške 600 000 eur.

Hlavné mesto Bratislava v grantovom programe Strategická podpora kultúrnych podujatí⁸⁴ na rok 2021 vyhlásilo výzvu pre podporu etablovaných kultúrnych podujatí realizovaných v hlavnom meste t.j. prehliadky, festivaly, koncerty.

Vedúca oddelenia kultúry a správkynia Nadácie mesta Bratislavy, Zuzana Vašková, vyzýva k spolupráci medzi tvorivými a produkčnými tímami a poukazuje na dôležitosť systematickej podpory k udržateľnosti spolupráce.⁸⁵

Divadlo Nová scéna sa v spolupráci s Ministerstvom Kultúry zapojilo do podpory projektu „*Online - Žive umenie*“. Vo februári 2021 predstavilo niekoľko predstavení. Lístky na predstavenie si diváci mohli zakúpiť online. Pre zaujímavosť uvádzame aktuálny februárový program⁸⁶:

- 17. 2. (20:00) – Mária Terézia #posledná milosť;

⁸¹ ZREGIONY. *Hudobníci na scénu. Na obrazovkách RTVS štartuje výnimočný projekt*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2021 [cit 2021-3-24]. Dostupné na: <https://bratislava.zoznam.sk/hudobnici-na-scenu-na-obrazovkach-rtvs-startuje-vynimocny-projekt/>

⁸² JASOMKULTURA. *Prichádza iniciatíva Ja som kultúra s projektom Priestor pre živú kultúru*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020. [cit 2021-1-13]. Dostupné na: <https://www.jasomkultura.sk/>

⁸³ MK. *Ministerstvo kultúry SR a RTVS pripravili jedinečný projekt na podporu nezávislých umelcov Klubtúra*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020. [cit 2020-12-25]. Dostupné na: <https://zmenyzakonov.sk/i/?a=normal&next=1606404968865480&state=3&ajax=1>

⁸⁴ BRATISLAVA. *Mesto Bratislava a Nadácia mesta Bratislavy podporia kultúru a komunity aj v roku 2021*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020. [cit 2020-12-25]. Dostupné na: <https://bratislava.sk/sk/sprava/mesto-bratislava-a-nadacia-mesta-bratislavy-podporia-kulturu-a-komunity-aj-v-roku-2021>

⁸⁵ TASR. *Pozornosť bude venovaná aktivitám, ktoré súvisia s mestskými témami 21. storočia a výzvami, ktoré prináša udržateľný rozvoj*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2021. [cit 2021-2-25]. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/regiony/bratislavska-nadacia-zverejnila-vyzvy/530224-clanok.html>

⁸⁶ HAČUNDOVA, HENRIETA. *Február v znamení muzikálov. Nová scéna prináša silné príbehy výnimočných žien*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2021. [cit 2021-2-20]. Dostupné na: <https://bratislava.zoznam.sk/februar-v-znameni-muzikalov-nova-scena-prinasa-velkolepe-muzikaly/>

- 19. 2. (20:00) – Madame de Pompadour;
- 21. 2. (20:00) – Mata Hari;
- 22. 2. (20:00) – Mária Terézia #posledná milosť;
- 24. 2. (20:00) – Madame de Pompadour;
- 25. 2. (20:00) – Výstup;
- 26. 2. (20:00) – Mata Hari.

3.5 Dotácie pre oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu počas koronakrízy

Za významný prínos na zmiernenie negatívnych ekonomických dopadov spôsobených pandemickou situáciou považujeme reakciu vlády SR na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie pre mikro, malé a stredné podniky pôsobiace v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu⁸⁷. Na výzvu vyčlenila vláda SR celkový objem disponibilných zdrojov vo výške 50 000 000 eur. Nárok na dotáciu vzniká právnickým osobám, t.j. podnikateľom, ktorí počas oprávneného sťažného obdobia (1. 3. 2020 - 31. 12. 2020), zaznamenali pokles obratu o viac ako 30 % v porovnaní s rovnakým referenčným obdobím v roku 2019. Dotácia sa nevzťahuje na žiadateľov, ktorí v roku 2019 nevykázali svoju podnikateľskú činnosť. Obdobie predkladania žiadosti je stanovené od 29.12.2020 do 37.03.2021.⁸⁸

Výška dotácie je určená v závislosti od intenzity pomoci:

- 1) mikro a malý podnik- 90%
- 2) stredný podnik- 70%

Dotáciu na nepokryté fixné náklady môže právnický subjekt získať, ak pôsobí v oblasti kultúrneho a kreatívneho priemyslu s prevládajúcou podnikateľskou činnosťou v niektorom z uvedených kódov klasifikácie ekonomických činností podľa Štatistického úradu Slovenskej republiky (SK NACE):⁸⁹

- 1) Kultúrne dedičstvo, archívy a knižnice – činnosť knižníc a archívov;
- 2) Vizuálne umenie – Umelecká tvorba;

⁸⁷ MHSR. *Dotácia pre oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu – Kto a na čo má nárok*. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-1-3]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/koronavirus/dotacia-kultura/kto-a-na-co-ma-narok>

⁸⁸ MHSR. *Výzva na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie pre mikro, malé a stredné podniky pôsobiace v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu*. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020 [cit. 2021-1-10]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/OTlyzmBG.pdf>

⁸⁹ MHSR. *Oprávnení žiadatelia*. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-1-3]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/2h9cWVbl.pdf>

- 3) Scénické umenie – Fotografická činnosť, podporné činnosti súvisiace so scénickým, umením, prevádzka kultúrnych zariadení;
- 4) Remeselná výroba – Maloobchod, okrem motorových vozidiel a motocyklov;
- 5) Literatúra a tlačené médiá – Vydávanie kníh, Vydávanie novín, Vydávanie časopisov a periodík, Činnosti spravodajských agentúr, Maloobchod s knihami v špecializovaných predajniach, Maloobchod s novinami a kancelárskymi potrebami v špecializovaných predajniach, Prekladateľské a tlmočnicke činnosti;
- 6) Hudba a audiovizia a multimédiá – Výroba filmov, videozáznamov a televíznych programov, Podporné činnosti súvisiace s výrobou filmov, videozáznamov a televíznych programov, Distribúcia filmov, videozáznamov a televíznych programov, Premietanie filmov, Príprava a zverejňovanie zvukových nahrávok, Rozhlasové vysielanie, Vysielanie televízie a predplatené programy televízie, Maloobchod s audio – a videonahrávkami v špecializovaných predajniach, Nakladateľstvo v oblasti počítačových hier;
- 7) Dizajn- Špecializované dizajnérske činnosti;
- 8) Architektúra- Architektonické činnosti;
- 9) Prezentácia podujatí a predaj vstupeniek - Reklamné agentúry, Ostatné rezervačné služby a súvisiace činnosti;
- 10) Maloobchod s použitým tovarom.

Pre jednoduchšie pochopenie a orientáciu vo výbere schém pomoci určenej pre podniky uvádzame ich základné rozdiely. Pre mikro a malý podnik sú určené obe z nižšie uvedených schém. V prípade stredného podniku, ktorý ku dnu 31.12.2019 nevykazoval žiadne finančné ťažkosti sú platné obe schémy. Pokiaľ stredný podnik vykázal k obdobiu 31.12.2019 finančné ťažkosti spadá len pod Schému minimálnej pomoci (de minimis). Základný rozdiel:⁹⁰

Pri výbere schémy minimálnej pomoci (de minimis):

- kumulatívna suma za jediný podnik;
- kumulácia získanej pomoci v rámci schém de minimis za posledné 2 fiškálne roky a súčasný fiškálny rok (2019, 2020 a 2021);
- maximálna celková výška dotácie stanovená na 200 000,- eur na jediný podnik.

Pri výbere Schémy štátnej pomoci podľa odd. 3.1. Dočasného rámca:

⁹⁰ MHSR. *Dotácia pre oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu, Často kladené otázky*. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2020-10-1]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/koronavirus/dotacia-kultura/casto-kladene-otazky>

- kumulatívna suma za hospodársku jednotku;
- kumulácia získanej pomoci podľa odd. 3.1. Dočasného rámca (v platnosti od marca 2020);
- maximálna celková výška dotácie 800 000,- eur na hospodársku jednotku.

3.6 Podujatia zrušené z dôvodu uzatvorenia krajiny

V súvislosti s pandémiou v roku 2020 vláda Slovenskej republiky na základe odporúčaní Ústredného krízového štábu Slovenskej republiky schválila prísne opatrenia obmedzujúce hromadné podujatia s platnosťou od 1.9.2020. Konkrétne išlo o:

- 1) Zákaz organizácie hromadných podujatí nad 1000 účastníkov v exteriéri, vrátane športových podujatí;
- 2) Zákaz hromadných podujatí v interiéri nad 500 účastníkov;
- 3) Obmedzená návštevnosť kúpalísk a akvaparkov – počet návštevníkov nemôže byť vyšší ako 1000 ľudí.

Kultúrna oblasť utrpela zavedením zákazov a prísnych opatrení obrovské škody a finančné straty. Stovky podujatí bolo zrušených alebo presunutých na dobu neurčito, mnohí umelci a zamestnanci kultúrnych oblastí prišli o svoje zamestnanie. Organizátori podujatí prišli o tisíce eur, bez nároku na kompenzáciu. Dobrou správou však bolo, že vo väčšine prípadov mohol organizátor a následne aj účastník finančné prostriedky za zrušené podujatia z dôvodu prijatých opatrení získať späť alebo požiadať o kompenzáciu. V roku 2020 bolo na Slovensku zrušených 588 a presunutých 257 kultúrnych podujatí.⁹¹

⁹¹ MUSIC ONE. *Toto sú všetky zrušené kultúrne podujatia na Slovensku za rok 2020*. Článok v mediach [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2020-10-1]. Dostupné na: <https://music-zone.eu/toto-su-vsetky-zrusene-kulturne-podujatia-na-slovensku-za-rok-2020/>

4 Analýza opatrení kultúrnej politiky krajín Európskej únie v podmienkach pandemickej situácie

Globálna kríza a z nej vyplývajúce neistoty výrazne ovplyvnili fungovanie v organizáciách, jednotlivcov, zamestnancov i nezávislých osôb a to celosvetovo. Oblasť kultúrnej politiky krajín Európskej únie bola v podmienkach situácie spojenou s pandémiou Covid-19 vážne ohrozená. Od marca 2020 je väčšina kultúrnych inštitúcií na celom svete zatvorená na dobu neurčitú alebo funguje v oblasti poskytovania svojich služieb v obmedzenom režime. Všetky výstavy, podujatia a predstavenia boli zrušené alebo odložené na dobu neurčitú. Krajiny Európskej únie boli preto nútené čeliť tejto výzve a navrhnúť podporné opatrenia, ktoré zmiernia dopady pandémie v oblasti kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Pandémia poukázala na dôležitosť kultúry v našich životoch. Vyzdvihla hospodársky význam kultúrneho a kreatívneho odvetvia, najmä koncertov, festivalov, živých podujatí, múzeí, kín a kultúrny život v regiónoch, miestach a území pre miestnych obyvateľov, turistov a investícií do tohto odvetvia. Kultúrna interakcia, ktorú sme dlhé roky poznali nám počas pandémie veľmi chýba a digitálne vysielanie je len dočasnou alternatívou kolektívnych kultúrnych zhromaždení. Ukazuje sa, že kultúrny a kreatívny priemysel hrá rozhodujúcu úlohu pri blahobyt komunit a sociálnej súdržnosti. Kultúra nemá byť vnímaná len ako zábava alebo vyplňanie si voľného času. Jej úlohou je prispievať kolektívnemu rozhodovaniu, posunu a rozvoju ľudskej osobnosti. Pandémia svojim zásahom do kultúry ľudstvo do veľkej miery inšpirovala ku technologickým pokrokom, písaniu novej literatúry, kinematografie a textov, hier, ktoré budú ďalšie storočia súčasťou našej kultúrnej politiky, technológií, vedy a spoločenského správania sa. V tejto časti sa pokúsime opísať výzvy spojené s touto krízou, predstavíme si skupiny orgánov kultúrnej politiky potrebné na to, aby mohol hrať kultúrny a kreatívny priemysel kľúčovú úlohu v období, ktoré si vyžaduje globálnu spoluprácu, podporu kultúrnej rozmanitosti a solidarity.

Analýzou pandemickej situácie reagujeme na súbor opatrení Európskej únie prijatých na záchranu pandémiou postihnutých kultúrnych a kreatívnych sektorov krajín Európskej únie. Hlavným kvalitatívnym ukazovateľom t.j. súborom prijatých opatrení, sme vo výskume chceli poukázať na fakt akým sa Európska Únia postavila ku riešeniu neočakávanej výzvy a pomerne v krátkom čase vytvorila dočasný rámec pre opatrenia, zaktivizovala aktérov a zabezpečila ich plnenie na rôznych stupňoch inštitucionálnej pomoci.

V tejto časti diplomovej práce sa zameriame na uvedenie opatrení prijatých na boj proti rôznym ekonomickým a sociálnym dopadom pandémie. Prijímanie opatrení rozdeľujeme medzi 3 základné skupiny:

- 1) prijímanie opatrení na úrovni medzinárodných organizácii zaoberajúcimi sa kultúrou;
- 2) verejnými opatreniami prijatými na vnútroštátnej, regionálnej a mestskej úrovni;
- 3) súkromnými iniciatívami.

V nasledovnej kapitole sme sa snažili ozrejmiť iniciatívu prijímania protipandemických opatrení spomínaných troch skupín a uviesť ich na konkrétnych príkladoch. Do prvej skupiny opatrení prijímaných na úrovni medzinárodných organizácii radíme – Európsku úniu, UNESCO, Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) a Radu Európy.

Európska komisia (EK) predstavila súbor opatrení zameraných na zmiernenie sociálno-ekonomických dopadov pandémie Covid-19. Navrhla európsky núdzový nástroj na oživenie „EÚ novej generácie“ konkrétne posilnením dlhodobého rozpočtu pre EÚ na obdobie rokov 2021–2027.⁹² V roku 2020 prijala Európska rada viacročný finančný rámec (VFR 2021–2027) vo výške 1,074,3 miliárd EUR a bezprecedentný balík obnovy novej generácie EÚ - NextGenerationEU, vo výške 750 miliárd EUR.⁹³

Európska komisia a Európsky parlament prijali v kultúrnom a kreatívnom odvetví dôležité politické kroky na zabezpečenie toho, aby sa kultúrny a kreatívny priemysel zahrnul medzi prioritný sektor s nárokom na podporu v rámci nasledujúceho Generačného programu EÚ. Európsky parlament 17. septembra 2020 hlasoval nadpolovičnou väčšinou za návrh financovaný EÚ, ktorý vyzval členské štáty zahrnúť kultúrny a kreatívny priemysel do svojich národných plánov obnovy.

Nástroje a opatrenia EÚ.

- 1) „*Nástroj na oživenie a odolnosti (RFF)*“ - finančná pomoc pre investície a reformy ekonomík členských štátov. V rámci prístupu k týmto fondom vlády členských krajín predložia národné plány obnovy a odolnosti. Národné programové reformy musia byť v súlade so šiestimi prioritami EÚ (zelená ekonomika, digitálna

⁹² EUROPSKA KOMISIA. *Questions and Answers on the EU Cohesion policy legislative package 2021-2027* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-1-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2381

⁹³ EUROPSKA RADA. RADA EUROPSKEJ UNIE. *Viacročný finančný rámec na roky 2021 – 2027 prijatý*, [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-1-5]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2020/12/17/multiannual-financial-framework-for-2021-2027-adopted/>

transformácia, hospodárska súdržnosť a konkurencieschopnosť, sociálna a územná súdržnosť, inštitucionálne reakcie na krízy a pripravenosť na ďalšie krízy). Využívanie grantov a pôžičiek je podmienené zahrnutím navrhovaného plánu a aktívneho prepojenia kultúrneho a kreatívneho priemyslu s cieľmi nástroja.⁹⁴

- 2) Program React-EU - 55 miliárd EUR na podporu už prebiehajúcich programov politiky súdržnosti na roky 2014–2020 a podporu pracovníkov a MSP.⁹⁵
- 3) Program Invest-EU – podpora pre spoločnosti v ozdravovacej fáze. Zaisťuje, aby investori aplikovali dlhodobé priority EÚ, ako je *Európska zelená dohoda* a výzva v oblasti digitalizácie. Záruka rozpočtu InvestEU zahŕňa štyri existujúce politické okruhy: výskum, inovácie a digitalizácia (+10 miliárd EUR); MSP (+ 10 miliárd EUR); a sociálne investície a zručnosti (+ 3,6 mld. EUR).⁹⁶
- 4) „*Nástroj na podporu solventnosti*“ - spadá pod správu EIB, podporuje životaschopné európske spoločnosti, trpiace problémami so solventnosťou v dôsledku krízy Covid-19

V septembri 2020 prijal Európsky parlament rezolúciu požadujúcu zdvojnásobenie prostriedkov EÚ zameraných na program Kreatívna Európa. V rámci rezolúcie vyzval členské štáty, ku vyčleneniu finančných prostriedkov na oživenie a odolnosť pre kultúrny a kreatívny priemysel. EP navrhol zaviesť európsky rámec na harmonizáciu pracovných podmienok v tomto odvetví.⁹⁷

Na naliehavosť zahrnutia odvetvia kultúry a tvorivej činnosti do národných plánov obnovy poukázal aj podpísaný otvorený list adresovaný politikom EÚ a vnútroštátnym politikom v ktorom 110 združení a organizácii zastupujúcich kultúrny a kreatívny priemysel vyzvalo k integrácii kultúry do vnútroštátnych plánov obnovy a odolnosti, z ktorých sa vyčlenia minimálne 2 % z rozpočtov nástroja obnovy a odolnosti RRF v prospech CCS.⁹⁸

⁹⁴ TASR. *Europoslanci odobrili Nástroj na oživenie a odolnosť navrhnutý kvôli koronakríze*. Článok v médiách [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2020-12-5]. Dostupné na: <https://www.hlavnespravy.sk/europoslanci-odobrili-nastroj-na-ozivenie-a-odolnost-navrhnuty-kvoli-koronakrize/2344620>

⁹⁵ EUROPSKA KOMISIA. *Rozpočet EÚ na obnovu hospodárstva: Otázky a odpovede o REACT-EU, politike súdržnosti po roku 2020 a Európskom sociálnom fonde+*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/QANDA_20_948

⁹⁶ EUROPSKA RADA, RADA EUROPSKEJ UNIE.2019. *Program InvestEU* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-5]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/investment-plan/invest-eu/>>.

⁹⁷ EUROPSKY PARLAMENT, *European Parliament resolution on the cultural recovery of Europe* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-10-5]. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2020-0246_EN.html.

⁹⁸ CULTURE ACTION EUROPE. *Make culture central in the EU Recovery*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-5]. Dostupné na: <https://cultureactioneurope.org/news/make-culture-central-for-the-eu-recovery-open-letter/>

Európska komisia presmerovala programy financovania v oblasti divadelného umenia a vyhlásila výzvu na podporu digitálnej kultúry a virtuálnej mobility (2 milióny EUR). Ďalšími opatreniami sú: odklad alebo predĺženie termínov projektov financovaných z programu Kreatívna Európa, presmerovanie už existujúceho financovania alebo zriadenie priameho fondu na podporu kín postihnutých pandémiou.⁹⁹

Predsedníčka Európskej Komisie Ursula Von der Leyen predstavila v septembri 2020 iniciatívu vytvoriť „nové európske hnutie Bauhaus“¹⁰⁰ ako „priestor pre spoločnú tvorbu, kde budú spolupracovať architekti, umelci, študenti, inžinieri, dizajnéri“. Iniciatíva je pomenovaná po nemeckej dizajnerskej škole založenej v roku 1919 a bude súčasťou projektu NextGenerationEU. Rozpočet finančných prostriedkov projektu je stanovený vo výške 750 miliárd EUR.¹⁰¹ Iniciatíva je zameraná na oživenie európskej zelenej dohody inovatívnym, spôsobom, mobilizáciu kultúrnych a umeleckých zdrojov smerom k inováciám, boj proti znižovaniu emisií a energetickej chudobe. Plán Bauhaus je určený na rozvoj 5 nových európskych projektov v celej EÚ so zameraním na udržateľnosť. Iniciatíva plánu Bauhaus zatiaľ nemá konkrétne stanovený rozpočet.¹⁰²

*Plán obnovy premieňa túto obrovskú výzvu, ktorej čelíme, na príležitosť, a to nielen vďaka podpore obnovy, ale aj investovaním do našej budúcnosti: európska zelená dohoda a digitalizácia podporia zamestnanosť a rast, odolnosť našich spoločností a zdravie nášho životného prostredia. Teraz nastal správny čas pre Európu. Naša ochota konať nám musí pomôcť zvládnuť výzvy, ktorým všetci čelíme.“ Vďaka nástroju Next Generation EU poskytujeme ambicióznou odpoveď.*¹⁰³ vyhlásila predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová.

S pozitívnym ohlasom prijal iniciatívu aj podpredseda Európskej komisie pre medziinštitucionálne vzťahy a strategický výhľad Maroš Šefčovič. Uviedol že „oživenie

⁹⁹ EUROPSKA KOMISIA. Coronavirus: How it Affects the Creative Europe Programme. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-11-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/content/corona-virus-how-it-affects-creative-europe-programme_en

¹⁰⁰ EUROPSKA KOMISIA. *A New European Bauhaus: op-ed article by Ursula von der Leyen, President of the European Commission.* [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2020-11-5]. Dostupné: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_20_1916

¹⁰¹ EUROPSKA KOMISIA. *Plán obnovy pre Európu,* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-11-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_sk

¹⁰² CULTURE ACTION EUROPE. *New European Bauhaus: a promising intention and a much needed open debate,* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-11-5]. Dostupné na: <https://cultureactioneurope.org/news/new-european-bauhaus-a-promising-intention-and-a-much-needed-open-debate/>

¹⁰³ EUROPSKA KOMISIA. *Európska komisia predložila návrh 1,85biliónového plánu hospodárskeho oživenia.* [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2020-11-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/slovakia/news/spravny_cas_pre_europu_naprava_skod_a_prip_rava_buducnosti_pre_dalsie_generacie_sk

ekonomiky si vyžaduje silné politické usmernenie. Vzhľadom na novú realitu sme preto upravili aj pracovný program Komisie na tento rok. Prioritu dostanú iniciatívy, ktoré nám pomôžu prekonať krízu, znovu naštartovať hospodárstvo udržateľným a férovým spôsobom, a vďaka ktorým vyjdeme z krízy odolnejší. Vieme, že oživenie ekonomiky si vypýta masívne investície. Spoločný európsky rozpočet – posilnený o nový nástroj s názvom „EÚ ďalšej generácie“ – je preto ten najlepší recept na zvládnutie najťažšej krízy, akej sme kedy čelili.¹⁰⁴

EK spolu s Európskym investičným fondom vytvorila záručný fond pre kultúrne a kreatívne odvetvia (CCS GF). V roku 2016 bol tento projekt zahájený prostredníctvom programu Kreatívna Európa (2014–2020). Cieľom je zlepšiť prístup k financovaniu pre MSP v kultúrnom a kreatívnom sektore, pomôcť rozšíriť ich aktivity a stať sa konkurencieschopnejším. EK vyčlenila na riešenie výziev vyčlenila viac ako 250 miliónov EUR. Fond je zameraný na podporu pôžičiek sektoru pre podniky z kreatívnych odvetví. Prostredníctvom iniciatív Music Moves Europe vyhlásila Európska komisia v júli 2020 výzvu na predkladanie ponúk na zdieľanie hudby zameranú na novú situáciu vyvolanú pandemickou krízou. Európska komisia reagovala na aktuálnu situáciu preprogramovaním fondu vo výške 2,5 milióna EUR, s cieľom pomôcť udržateľnosti tohto odvetvia.¹⁰⁵

UNESCO sa do aktuálnej situácie zapojilo monitorovaním následkov pandémie v kultúrnej oblasti. V týždenníku „Culture & Covid-19 impact and response Tracker“,¹⁰⁶ sa každý týždeň zameriava na inú tému súvisiacu s pandemiou. Taktiež pravidelne monitoruje zatváranie lokalít svetového dedičstva a uverejňuje správu „Múzeá po celom svete tvárou v tvár Covid-19“. UNESCO spustilo ResiliArt,- ide o globálne hnutie prezentujúce „sériu virtuálnych debát s odborníkmi z oblasti priemyslu a umelcami. Cieľom je zvýšiť povedomie o vplyve súčasných opatrení na obmedzenie v sektore kultúry“. Rozhodli sme sa uviesť tri z nich:

- Prvá debata - v spolupráci s Medzinárodnou konfederáciou spoločností autorov a skladateľov (CISAC) a to pri príležitosti Svetového dňa umenia (15. apríla);
- Druhá debata – v spolupráci s Medzinárodnou federáciou koalícií pre kultúrnu rozmanitosť (IFCCD) a CISAC. Témou bola „Cesta k zotaveniu“ (14. mája);

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ EUROPSKA KOMISIA. *Access to finance for the Cultural and Creative Sectors* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/access-finance-cultural-and-creative-sectors>

¹⁰⁶ UNESCO. *Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-08-20]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-andresponse-tracker>

- Tretia debata – špeciálne vydanie so zameraním na „Don't Go Viral Campaign - Fighting the Infodemic through Culture“ (25. mája).

UNESCO vyzvalo umelcov z celého sveta, aby o aktuálne téme nahlas diskutovali. Do hnutia ResiliArt sa zapojilo 110 krajín a prebehlo 240 diskusií¹⁰⁷. V októbri 2020 zverejnilo publikáciu „Kultúra v kríze“. Ide o súbor osvedčených postupov z celého sveta, ktorý ponúka usmernenie tvorcom politík pri zahrnutí kultúrneho a kreatívneho priemyslu do plánov sociálnej a ekonomickej obnovy. Tento politický sprievodca poukazuje na fakt, že internet sa stal vedúcou líniou na ochranu a podporu kultúrnej rozmanitosti. Konkrétne aplikáciou niekoľkých výkonných platforiem dominujúcich na trhu a ovplyvňujúcich vkus. Postupy sú rozdelené na základe troch hlavných vzorov:

- priama podpora umelcov a odborníkov v oblasti kultúry;
- podpora sektorov kultúrneho a kreatívneho priemyslu;
- posilnenie konkurencieschopnosti kultúrneho a kreatívneho priemyslu.¹⁰⁸

UNESCO zverejnilo správu z online stretnutia „Mestské riešenia: učenie sa z odpovedí miest o Covid-19. V správe kladie doraz na úlohu kultúry a kreatívneho priemyslu v sociálnej súdržnosti a poukazuje na fakt, že kultúra sa stala jednou z kľúčov stratégií pri udržaní miestnej obnovy.¹⁰⁹

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) usporiadala sériu diskusií po ktorých nasledovalo vo forme webinárov ciele školenie pre tvorcov politík a odborníkov. Cieľom bolo poskytnúť úvahy a postrehy o súčasnej kríze a budúcnosti kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Webové semináre boli zamerané na diskusie o témach¹¹⁰:

- Koronavírus (Covid-19) a kultúrne a kreatívne odvetvia: vplyv, politické reakcie a príležitosti na oživenie po kríze, spoluorganizovaná s Európskou sieťou kreatívnych firiem (ECBN), (17. apríla);
- Kultúra ako hybná sila rozvoja pre Taliansko v scenári post- v spolupráci s Cultura Italiae, (15. mája);

¹⁰⁷ UNESCO. *Resiliart Artists and Creativity beyond Crisis*. [elektronický zdroj].2020. [cit. 2021-02-5]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/news/resiliart-artists-and-creativity-beyond-crisis>

¹⁰⁸ UNESCO. *Culture in crisis: policy guide for a resilient creative sector*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2021-02-5]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374631>

¹⁰⁹ UNESCO. *Urban Solutions: Learning from cities' responses to COVID-19*. [elektronický zdroj].2020. [cit.2021-02-5]. Dostupné na: https://en.unesco.org/sites/default/files/ucp_meeting_report_.pdf

¹¹⁰ OECD. *Coronavirus (COVID-19) and cultural and creative sectors: impact, innovations and planning for post-crisis*. 2020 [elektronický zdroj]. [cit. 2021-02-5]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/cfe/leed/culture-webinars.htm>

- Koronavírus (Covid-19) a múzeá: dopad, inovácie a plánovanie po kríze, a spolupráci s Medzinárodnou radou múzeí (ICOM), (10. apríla.2020).

V septembri 2020 zverejnila OECD štúdiu „Kultúrny šok: Covid-19 a kultúrne a kreatívne odvetvia“. Analyzuje situácie v jednotlivých odvetviach, poskytuje príklady súkromných aj verejných podporných schém a porovnáva dopady krízy na kultúrne a kreatívne odvetvi v mestách a regiónoch.¹¹¹

Odbor kultúry a kultúrneho dedičstva Rady Európy pripravil pre verejnosť zoznam kultúrnych aktivít prístupných online formou (návšteva múzeí, miest kultúrneho dedičstva, galérií a predstavení).¹¹²

Generálny sekretariát Rozšírenej čiastočnej dohody o kultúrnych trasách zverejnili v spolupráci s Európskym inštitútom pre kultúrne trasy prieskum na tému „Vplyv Covid-19 na kultúrne trasy Rady Európy“. V prieskume zhromaždili informácie o vplyve pandémie na aktivity kultúrnych ciest. Následne sa uskutočnil webinár so zástupcami 38 certifikovaných kultúrnych trás, členmi predsedníctva EPA a partnerskými inštitúciami. Zameraný na posúdenie dopadov Covid-19, reakcie a prijímanie opatrení.¹¹³

Kancelária riadiaceho výboru pre kultúru, dedičstvo a krajinu (CDCPP) vyvinula monitorovací systém, Kultúra v časoch Covid-19“, ktorý obsahuje správy o opatreniach prijatých vládami a inými zainteresovanými stranami v oblasti kultúry. Správy boli prevedené do komparatívneho prehľadu finančných opatrení.¹¹⁴ Následne vytvorili „Compendium of Cultural Policies & Trends“ ktoré zahŕňalo kultúrne aktivity z domáceho prostredia i formálnejšie iniciatívy. Uvádzame zoznam oficiálnych inštitúcií, ktoré predstavili nasledovné iniciatívy v piatich kultúrnych oblastiach.¹¹⁵

¹¹¹ OECD. *Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-covid-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/>

¹¹² COE. *Covid-19 - How to explore art and culture and heritage of Europe from home*. 2020. [elektronický zdroj]. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/access-to-culture-during-COVID-19#> {

¹¹³ COE. *Survey: Covid-19 and the Cultural Routes of the Council of Europe: impacts and responses*. [elektronické zdroje]. 2020. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/-/survey-covid-19-and-the-cultural-routes-of-the-council-of-europe-impacts-and-reponses>

¹¹⁴ COMPENDIUM. *The compendium in times of Covid-19* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/>

¹¹⁵ COMPENDIUM. *Online initiatives*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/online-initiatives/>

Oblasť múzických umení:

- 1) The Royal Opera House (ROH)- program bezplatného online obsahu, kde prostredníctvom kanálov ROH na Facebooku a YouTube ponúka bezplatné predstavenia;
- 2) Viedenská štátna opera (Wiener Staatsoper)- streamovacia platforma bezplatne alebo za symbolický poplatok sprístupnila záznamy predchádzajúcich operných a baletných predstavení;
- 3) Európska sieť tanečných domov (EDN) - prieskum a zdieľanie výsledkov dopadu Covid-19 na tanečný sektor;
- 4) IETM (Medzinárodná sieť pre súčasné divadelné umenie) - správa, Divadelné umenie v čase pandémie“ zachytáva súčasný stav a ďalšie kroky. Načrtáva situáciu v medzinárodnom meradle, identifikuje potreby odvetvia múzických umení a predstavuje prehľad vládnych reakcií na krízu Covid-19;

Oblasť výtvarného umenia:

- 5) Sieť európskych múzejných organizácií (NEMO) - prieskum vplyvu situácie na rozpočty krajín. Vytvorenie interaktívnej mapy zobrazujúcej plány opätovného otvorenia európskych múzeí. Do prieskumu sa zapojilo 1 000 múzeí v 48 krajinách;
- 6) CoronaMaison (CoronaBuilding) - je virtuálny priestor, kde všetci „bývame spolu“- nakreslenie ideálneho miesta na umiestnenie do karantény. Jediným pravidlom je stiahnuť šablónu miestnosti, aby sa zdalo, že všetky zariadené miestnosti patria do tej istej budovy.
- 7) IED Visual Arts- online kreatívna výzva pre grafických dizajnérov-„ Stay close“. Poukazuje na to, ako nás izolácia alebo uzavretosť a fyzická vzdialenosť v skutočnosti spája a dáva nám blízko
- 8) Metropolitan Museum of Arts- digitálny súhrn výberu z mnohých videí, článkov a online zdrojov.
- 9) Google Arts & Culture - virtuálne navštívenie múzeá, pamiatky kultúrneho dedičstva a umelecké diela pomocou mnohých interaktívnych nástrojov.

Oblasť audiovizuálnych médií:

- 10) Mestá a pamäť inicioval #stayhomesounds - interaktívna mapa. Zvuky z globálneho uzamknutia Covid-19.

- 11) Medzinárodný festival dokumentárnych filmov v Amsterdame (IDFA) -
bezplatná online zbierka filmov a nových mediálnych projektov aj mimo
Holandska (200 titulov);
- 12) Cineurope – prehľad zrušených alebo odložených filmových udalostí;
- 13) Sheffield Transformed for their Quarantine Film Club – séria politicky
tematických filmov na Netflixe;
- 14) Talking Shorts-online filmový časopis, venovaný krátkym filmom. Iniciátor
festivalu krátkych filmov v karanténe – My Darling. Týždenný program so 7
krátkymi filmami súvisiacimi s témou dystopia. Spoločnosť Talking Shorts
zriadila stránku GoFundMe, podpora Lekárov bez hraníc a kultúrne inštitúcie a
pracovníkov.

Oblasť hudby:

- 15) Európska hudobná rada – vyhlásenia a reakcie týkajúce sa Covid-19 v hudobnom
sektore;
- 16) Alone Together: Musicians in a Time of Covid-rozhovory so skladateľmi Annea
Lockwood a Martinom Bresnickom, skladateľom / gitaristom Benjaminom
Verderym, moderátorkou Mary Lou Aleskie, francúzskym hornistom Hugom
Valverdem a mnohými ďalšími;
- 17) Nezávislá asociácia hudobných spoločností (IMPALA)- mapovací nástroj,
prehľad akcií v celej Európe zameraných na riešenie dopadu Covid-19 v
hudobnom sektore;
- 18) The Sofa Singers -týždenné online spevácke podujatie od Jamesa Sillsa.

Oblasť kultúrneho dedičstva:

- 19) Divízia kultúrneho dedičstva Rady Európy-webová stránka s informáciami
v oblasti umenia, kultúry a dedičstva Európy;
- 20) Holandská agentúra pre kultúrne dedičstvo – online bulletin zdieľa informácií o
situácii v sektore kultúrneho dedičstva z partnerských krajín kultúrneho
dedičstva.
- 21) Časopis Journal of Cultural Management and Cultural Policy – výzva na
predkladanie príspevkov zodpovedajúcich otázky – Ako kríza Covid-19 zmení
podobu múzeí, ktorú poznáme? Ako ovplyvní prax „digitálneho múzea“ debaty
o dekolonizácii archívov a zbierok, výstavne praktiky a infraštruktúru múzeí?

Do druhej skupiny opatrení prijatými na vnútroštátnej, regionálnej a mestskej úrovni radíme niekoľko príkladov národných plánov, ktoré špecificky integrovali aspekty obnovy alebo podpory kultúrneho a kreatívneho priemyslu¹¹⁶.

Dňa 3. februára 2021 prebehla v rámci plenárneho zasadnutia Európskej komisie diskusia, ktorej témou bola podpora kultúrneho a kreatívneho priemyslu s dôrazom na regióny a mestá. V rámci diskusie vystúpilo niekoľko zástupcov regiónov a miest, ktorí diskutovali s Marijou Gabrielovou komisárkou pre inováciu, výskum, kultúru, vzdelávanie a mládež. Európsky výbor regiónov a útvary spadajúce pod rezort komisárky Mariji Gabrielovej podpísali v novembri roku 2020 spoločný akčný plán so zahrnutím oblasti kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Tento plán kladie dôraz na posilnenie súčinnosti výziev Európskych hlavných miest kultúry, konferencii, rôznych podujatí v spojení s iniciatívou Bauhaus.¹¹⁷ „*Miestne a regionálne samosprávy by mali využívať finančné prostriedky EÚ a rôzne programy a opatrenia na podporu jednotlivých umelcov a rozvíjať príležitosti na organizovanie podujatí a výmen, a to aj na virtuálnom základe. Možno tým napomôcť uvoľniť rozmanitý tvorivý potenciál skrytý v regiónoch, čím sa títo umelci stanú veľvyslancami a propagátormi vlastnej kultúry. Mestá a regióny, ktoré dokážu zhodnotiť svoje dejiny, prezentovať a modernizovať sa, prehodnotiť svoje postoje, sa stávajú prítiahľivými nielen pre turistov a súvisiace hospodárske odvetvia, ale aj pre podniky v nich usídlené,*“ skonštatoval vo svojom prejave Giuseppe Varacalli jeden z poslancov zastupiteľstva v Reggio Calabria.¹¹⁸ Apostolos Tzitzikostas, zástupca pre Stredné Macedónsko v rámci diskusie poukázal okrem finančných strát v kultúrnom a kreatívnom priemysle vo výške 70% aj na straty pracovných miest a najmä na ohrozenosť kultúrneho dedičstva a identity. „*Kultúra a tvorivosť posilňujú sociálnu súdržnosť našich komunít a sú jadrom našej identity a tradícií. Investovanie do kultúry znamená investovať do našej existencie ako európskych občanov, a preto musíme tomuto sektoru poskytnúť výraznejšiu a náležitejšiu podporu na úrovni EÚ, ako aj na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni.*“¹¹⁹ poznamenal predseda gréckeho regiónu. Spravodajkyňa a poslankyňa Európskeho

¹¹⁶ KEA. *The impact of the COVID19 pandemic on the Cultural and Creative Sector*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-07-02]. Dostupné na: https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf

¹¹⁷ EOR. *Regióny a mestá žiadajú výraznejšiu podporu pre kultúrny a kreatívny sektor, aby sa mohli vyrovnat' s dramatickými hospodárskymi stratami*. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: <https://cor.europa.eu/sk/news/Pages/cultural-creative-sectors.aspx>

¹¹⁸ Ibid

¹¹⁹ EOR. *Regióny a mestá žiadajú výraznejšiu podporu pre kultúrny a kreatívny sektor, aby sa mohli vyrovnat' s dramatickými hospodárskymi stratami*. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: <https://cor.europa.eu/sk/news/Pages/cultural-creative-sectors.aspx>

parlamentu Laurance Farreg poukázala na výzvu, ktorej bude kultúrny sektor po viac ako ročnej pauze nútený pri opätovnom naštartovaní a obnove čeliť. Výzva by podľa nej mala byť prístupná občanom na regionálnej a miestnej úrovni, ale iniciovaná európskou autoritou. S potešením vyzdvihla výzvu európskeho parlamentu, ktorý navrhol vyčlenenie 2% financií obnove umenia a kultúrnej identity.¹²⁰

Spoločnosť KEA identifikovala 500 samostatných podporných akcií prijatých zo zdrojov a iných súkromných verejných inštitúcií. Tieto aktivity majú buď globálny ekonomicky rozsah alebo boli prispôsobené potrebám kultúrneho a kreatívneho priemyslu. Ide napríklad o Umelecké rady, národné umelecké inštitúcie, mediálne regulačné orgány, podporné štruktúry zamerané na CCS, nadácie a združenia). V októbri 2020 na základe zberu údajov spustila spoločnosť KEA interaktívnu mapu zaznamenávajúcu podrobné informácie o každom prijatom opatrení. Na podporu kultúrneho a kreatívneho priemyslu kategorizovala 65 opatrení. Mapa obsahuje napríklad aj informácie o politických opatreniach prijatých v Lotyšsku, Maďarsku, Poľsku a na Slovensku, zameraných na granty a dotácie pre umelcov, kompenzácie strát, poskytovanie pôžičiek, projekty v oblasti digitalizácie, autorských práv, príspevky pre nezávislých pracovníkov.¹²¹

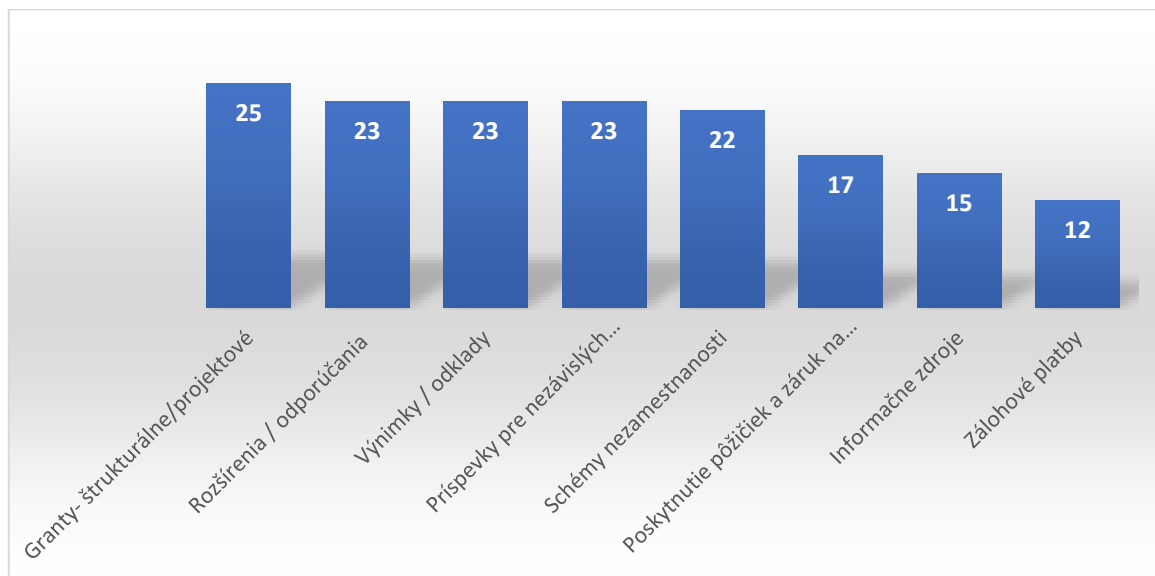
Naopak z dôvodu rozpočtových obmedzení spojených s mimoriadnou pandemickou situáciou došlo k ovplyvneniu štátnych zdrojov. Rozpočtové škrty v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu boli nútené prijať krajiny: Albánsko, Ukrajina alebo Gruzínsko.¹²² V nasledujúcom obrázku uvádzame počet krajín, ktoré prijali mimoriadne opatrenia. Uvedenú štúdiu vypracovala spoločnosť KEA. Krajiny v sú sú rozdelené podľa kategórií prijatých opatrení v roku 2020.

¹²⁰ EOR. *Regióny a mestá žiadajú výraznejšiu podporu pre kultúrny a kreatívny sektor, aby sa mohli vyrovnat' s dramatickými hospodárskymi stratami.* [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: <https://cor.europa.eu/sk/news/Pages/cultural-creative-sectors.aspx>

¹²¹ Ibid

¹²² KEA.2020. *SUPPORT MEASURES.* [elektronický zdroj].2020. [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: [//keanet.eu/research-apps/c19m/](http://keanet.eu/research-apps/c19m/)

Tabuľka 1: Počet krajín EU, ktoré prijali mimoriadne opatrenia, rozdelenie podľa kategórií prijatých opatrení (2020)

Zdroj: KEA, 2020.

Medzinárodná únia kín (UNIC) na webovej stránke v časti „Dopad prepuknutia koronavírusu na európsky kinematografický priemysel“ -zhromažďuje dáta 39 území.¹²³

Európska sieť hudobných podnikov (LIVE DMA) vytvorila mapu obsahujúcu prehľad súčasného stavu sektoru živej hudby v 16 európskych krajinách. Mapa obsahuje informácie o obmedzeniach počtu divákov, možnosti organizovania koncertov a podrobnosti národných plánov obnovy.

Európska filmová agentúra (EFAD), ktorá uvádza zoznam opatrení prijatých národnými filmovými a audiovizuálnymi fondmi v celej Európe.

Kultúrny a kreatívny priemysel je do veľkej miery tvorený subjektami, ktoré sú samostane zárobkovo činnými osobami. Pre lepšie pochopenie vplyvu politických opatrení na ochranu umelcov jednotlivých štátov sú potrebné hlbšie štúdie. Definícia a podpora „umelcov“ sa v jednotlivých členských krajinách výrazne odlišuje a je preto veľmi zložité analyzovať podporné opatrenia prijaté na regionálnej úrovni, v štátoch rozdielnymi kultúrnymi kompetenciami (Belgicko a Nemecko, Katalánsko alebo Baskicko v Španielsku). Uvádzame preto len niekoľko príkladov národných platforiem obnovy a podpory kultúrneho a kreatívneho priemyslu:

¹²³ UNIC. *The impact of the Coronavirus outbreak on the European cinema industry*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-01-10]. Dostupné na: <https://www.unic-cinemas.org/en/news/news-blog/detail/the-impact-of-the-coronavirus-outbreak-on-the-european-cinema-industry/>

- 1) Nemecko: 1 miliardu EUR z Fondu obnovy (130 miliárd) na podporu kultúrneho a kreatívneho priemyslu (jún 2020) ;¹²⁴
- 2) Spojene kráľovstvo: záchranný balíček v hodnote 1.57 miliárd;¹²⁵
- 3) Taliansko: balíček financovania kultúry 1 miliarda;¹²⁶
- 4) Francúzsko: 2 miliardy EUR z národného plánu obnovy. Ministerstvo kultúry navýšilo mimoriadny rozpočet na podporu kultúrnych festivalov zasiahnutých krízou z 10 na 15 miliónov EUR v priebehu nasledujúcich 2 rokov;¹²⁷
- 5) Belgicko: (Flámsko a Federácia Wallonie-Brussel): rozpočty na podporu miestnych kultúrnych scén. V Mája 2020 stanovila vláda podporné opatrenia pre pracovníkov v kultúre poskytnutím prvého príspevku vo výške 2 000 EUR (rovnaká suma príspevku poskytla aj v rámci druhého zásahu v októbri). Bruselsky región podporuje spoločnosti v tomto kultúrnom a kreatívnom priemysle a cestovnom ruchu bonusom (3 000 - 9 000 EUR). Regionálna vláda okrem toho uvoľnila bonus „Kultúra Covid-19“ pre kultúrne a kreatívne neziskové organizácie postihnuté krízou. Pri splnení určitých kritérií majú nároku na bonus 4 000 EUR.¹²⁸

Podpora kultúrneho a kreatívneho priemyslu vo veľkých metropolách závisí od silnej štruktúry ponúkaných kultúrnych aktívnych. Uvádzame niekoľko príkladov aktivít rozdelených na úrovni hlavných miest:

- 6) Barcelona: ako jedno z prvých miest krajín Eú, prijala opatrenia na zachovanie kultúrnej štruktúry mesta formou kombinácie rôznych grantov, daňových úľav, výnimiek z prenájmu, iniciatív na podporu virtuálnych podujatí na webe.
- 7) Paríž: plán na podporu kultúry v hodnote 15 miliónov EUR;¹²⁹

¹²⁴ THE FEDERAL GOVERNMENT, *One billion euros for NEUSTART KULTUR*. 2020. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-01-10]. Dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/neustart-kultur-1761588>

¹²⁵ GOV:UK. *£1.57 billion investment to protect Britain's world-class cultural, arts and heritage institutions*. [online]. 2020. [cit. 2020-12-10]. Dostupné na: <https://www.gov.uk/government/news/157-billion-investment-to-protect-britains-world-class-cultural-arts-and-heritage-institutions#:~:text=>

¹²⁶ MIBACT. *Pacchetto norme per il turismo e per la cultura*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-10]. Dostupné na: https://www.beniculturali.it/mibac/multimedia/MiBAC/documents/1589455861377_DLRilancio_pacchettoTurimoCultura.pdf

¹²⁷ BANQUE DES TERRITOIRES. *L'enveloppe de l'État pour les festivals majorée de 50 %*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-1-11]. Dostupné na: <https://www.banquedesterritoires.fr/lenveloppe-de-letat-pour-les-festivals-majoree-de-50>

¹²⁸ KEA. *The impact of the COVID19 pandemic on the Cultural and Creative Sector*. [elektronický zdroj]. 2020, s. 17-18. [cit. 2021-01-11]. Dostupné na: https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf

¹²⁹ OUPBLOG. *The city will survive coronavirus*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-11-01]. Dostupné na: <https://blog.oup.com/2020/04/the-city-will-survive-coronavirus>

- 8) Amsterdam: núdzový fond vo výške 17 miliónov EUR;¹³⁰
- 9) Londýn: „Fond na podporu podnikania v oblasti kultúry;“¹³¹
- 10) Berlín: podporný balík vo výške 100 miliónov EUR. Balík je vyčlenený núdzovou pomocou pre nezávislých pracovníkov MSP¹³². Na podporu umelcov a online podujatí vytvoril online platformu;
- 11) Lisabon a Praha: opatrenia na minimalizáciu sociálnych rizík;
- 12) Helsinki: elektronizácia knižníc a poskytnutie knižných publikácií v elektronickej forme;
- 13) Belehrad: finančná podpora nezávislým umelcom, ktorí v dôsledku zatvorenia 17 kultúrnych inštitúcií mesta prišli o príjmy, vo výške 750 €;

Stredne veľké mestá prispeli k ochrane miestnych kultúrnych a tvorivých ekosystémov, podporou umelcov a podporou vývoja nových prístupov:

- 1) Kolín nad Rýnom: pohotovostný fond vo výške 3 milión EUR pre bezplatnú kultúru spravuje inštitúcia „Kulturamt Köln“ (v celkovej výške);
- 2) Gent: fond na digitalizáciu kultúry vo výške 2,7 milióna EUR;
- 3) Vilnius: spolupráca reštaurácií, barov a miestnych módných návrhárov a projekt zameraný na prehliadky miestnej módy;¹³³
- 4) Bratislava: organizácia živých vonkajších koncertov v domovoch dôchodcov určená pre staršiu;
- 5) Fínsko: príručka Asociácie fínskych samospráv má mestám pomôcť pri podpore kultúrneho a kreatívneho priemyslu počas krízy.
- 6) prehľad iniciatív prijatých na úrovni miest: vypracovali Výbor pre kultúru svetovej organizácie Spojených miest a miestnych samospráv (UCLG), Eurocities, Európska asociácia veľkých miest.¹³⁴

¹³⁰ KEA. The impact of the COVID19 pandemic on the Cultural and Creative Sector. [elektronický zdroj]. 2020. s.19. [cit. 2021-01-11]. Dostupné na: https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf

¹³¹ Ibid

¹³² EUROCITIES. *Berlin – Support for local businesses and culture*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-21]. Dostupné na: <https://covidnews.eurocities.eu/2020/03/30/berlin-support-for-local-businesses-and-culture/>

¹³³ VILNIUS. *Vilnius Restaurants Turn into Fashion Displays: Local Designers Will Exhibit Their Collections in Empty Space Left for Social Distancing*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-2-21]. Dostupné na: <https://vilnius.lt/en/2020/05/21/vilnius-restaurants-turn-into-fashion-displays-local-designers-will-exhibit-their-collections-in-empty-space-left-for-social-distancing/>

¹³⁴ AIM. *Aim Covid-19 support fund fact sheet*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2021-2-2]. Dostupné na: <https://www.aim.org.uk/#/resources/aim-covid-19-support-fund-faqs>

- 7) Výbor pre kultúru svetovej organizácie Spojených miest a miestnych samospráv (UCLG), Eurocities, Európska asociácia veľkých miest, poskytli prehľad iniciatív prijatých na úrovni miest.¹³⁵

4.1 Opatrenia prijaté súkromnými iniciatívami

Poslednou skupinou sú opatrenia prijímané súkromným sektorom:¹³⁶

- 1) Impala, obchodná organizácia zastupujúca nezávislé hudobné spoločnosti- prehľad opatrení E/ zameraných na riešenie dopadu pandémie na hudobný sektor;
- 2) Britská asociácia nezávislej hudby (AIM)-fond na poskytovanie finančnej pomoci umelcom na voľnej nohe;
- 3) Manifest stanovujúci pohľad Aliancie európskeho dedičstva-príspevok na oživenie kultúrneho cestovného ruchu;
- 4) Program EÚ InvestEU- 26 členských štátov Eú reagovalo na škrty, ktoré nastali v rámci prebiehajúcich diskusií o rozpočte na obdobie 2021–2027. Krajiny naliehali na to aj kultúrnemu a kreatívnemu priemyslu aby bola vyčlenená primeraná čiastka rozpočtu;
- 5) Organizácia pre podporu práv duševného vlastníctva- zhromaždenie informácií o opatreniach na podporu autorov a poskytnutie záchranných fondov a grantov pre jednotlivcov(Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Spojené kráľovstvo, Dánsko);
- 6) SACEM (Francúzska spoločnosť autorov, skladateľov a hudobných vydavateľov)- vytvorila novú metódu odmeňovania a priamymi prenosmi relácii. Nadviazali spoluprácu napríklad s YouTube a Facebook, Instagramom a inými platformami. So spoločnosťou „Centre national du cinéma et de l'image animée“ vytvorila núdzový fond pre skladateľov, ktorí sa podieľali na tvorbe hudby do filmov, dokumentárnych filmov alebo televíznych seriálov. Príspevok sa pohybuje do výšky 1500 EUR mesačne v závislosti od príjmu každého skladateľa;
- 7) Fínska kultúrna nadácia – vyčlenila príspevok na podporu umenia a pracovníkov v stave núdze vo výške 1 milión EUR;

¹³⁵ CULTURE21. *The cultural mobilization of cities and local governments in the COVID-19 crisis*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-2-21]. Dostupné na: <http://www.agenda21culture.net/culturecovid19>

¹³⁶KEA. *The impact of the COVID19 pandemic on the Cultural and Creative Sector*. [elektronický zdroj]. 2020. s.19-20. [cit. 2021-1-11]. Dostupné na: https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf

- 8) UK Help Musicians zriadila „Do It Different Fund“- inovatívne spôsoby predstavenia umenia;
- 9) Spotify – podporil organizácie finančným príspevkom vo výške 10 miliónov USD. Založil
- 10) Netflix – založil Fond na podporu kreatívneho priemyslu s príspevkom 1 milión USD;
- 11) Streamovacia platforma-prvý produkčný hub Americkej spoločnosti v Európe (Španielsko – Madrid). Platforma venovala 500 000 libier do Fondu divadelných umelcov vo Veľkej Británii. Ďalšie príspevky putovali do Talianska, Francúzska, Poľska, Holandska;
- 12) Dom európskych dejín v Bruseli – zhromaždenie predmetov, dokumentov aj príspevkov zo sociálnych sietí s cieľom zaznamenávania dôkazov o živote v Európe počas pandémie COVID- 19 pre budúce generácie.

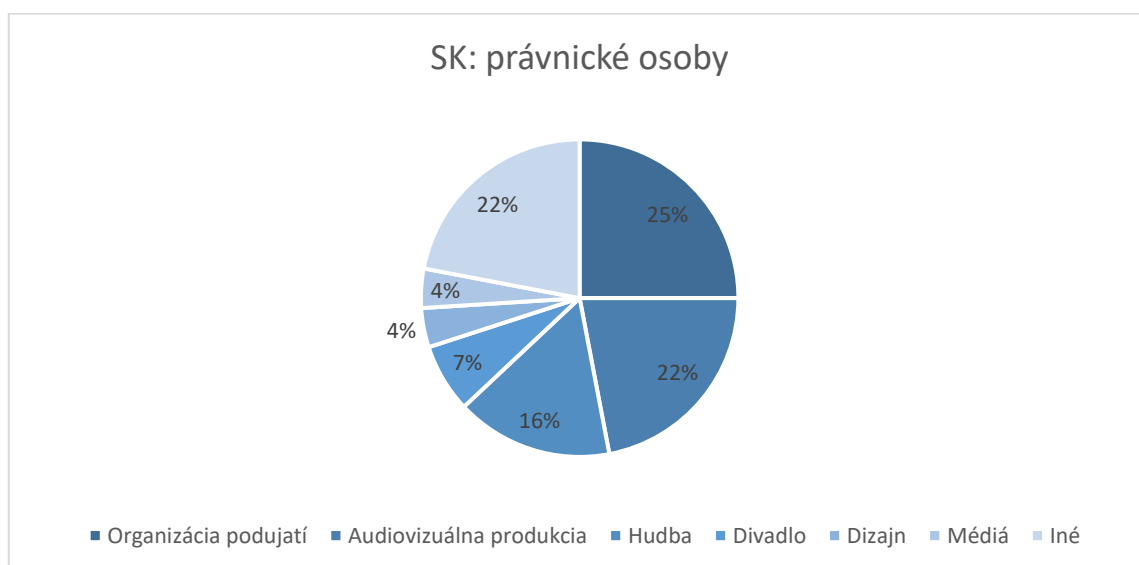
Napriek významným národným a odvetvovým rozdielom bola väčšina kultúrnych aktivít na celom Európskom kontinente po reakcii krajín na Covid-19 a následným prijatím pandemických opatrení v roku 2020 obmedzená alebo úplne zrušená.

4.2 Dopady ochorenia Covid-19 na kultúrnu politiku Slovenskej, Českej a Rakúskej republiky

V tejto časti práce sme sa prinášame komparáciu dopadov pandémie na kultúrnu politiku Českej republiky, Slovenskej republiky a Rakúskej republiky.

Inštitút kultúrnej politiky vypracoval v spolupráci s Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky správu formou dotazníkového zberu údajov zameraného na preskúmanie dopadov pandémie na kultúrny a kreatívny priemysel za rok 2020, konkrétne za obdobie 6 mesiacov marec-september. Vyše 7000 respondentov zodpovedalo otázky rozdelené do troch častí – prvou skupinou boli právnické osoby, druhou fyzické a poslednou neziskové organizácie. Výsledky ukázali, že z celkového počtu 1889 respondentov podniká najvyšší počet právnických osôb v oblasti podujatí a audiovizii (63 % odpovedí). V oblasti organizácie podujatí (25 %), audiovizuálnej produkcii (22 %), hudobnej oblasti (16 %).

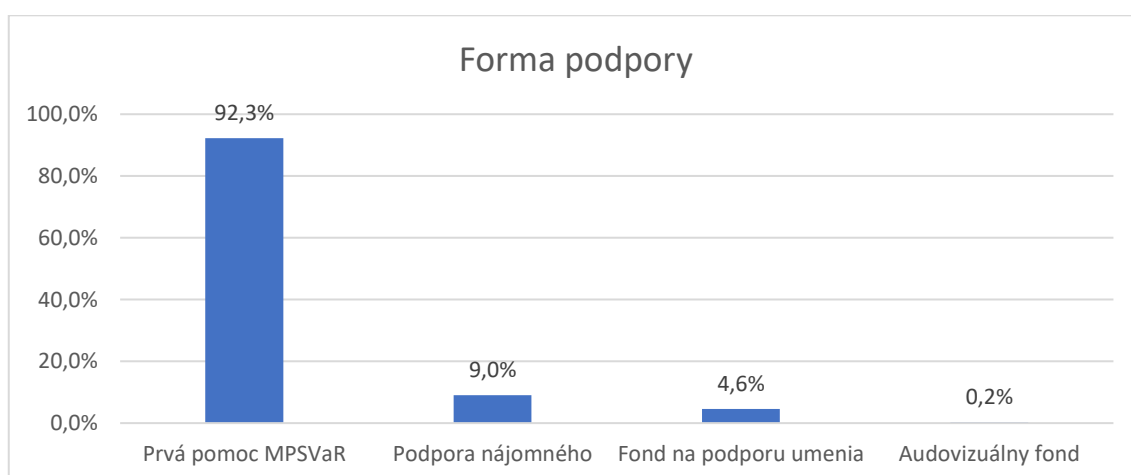
Tabuľka 2: **Právnické osoby pôsobiace v kultúrnej oblasti (SK)**

Zdroj: MK SR, 2020.

V dôsledku prijatých opatrení prišli právnické subjekty o viac ako 100 miliónov EUR mesačne. Príjmy polovice respondentov poklesli o viac ako 80 % (marec – september 2020). Podľa zozbieraných dát dosiahol deficit príjmov všetkých právnických osôb 630 milión EUR, čo je viac ako 100 miliónov EUR mesačne. Iba jedna štvrtina právnických osôb využila niektorú z foriem podpory¹³⁷ (tj. prvú pomoc Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny).

Tabuľka 3: **Využitie niektorej z foriem podpory (SK)**

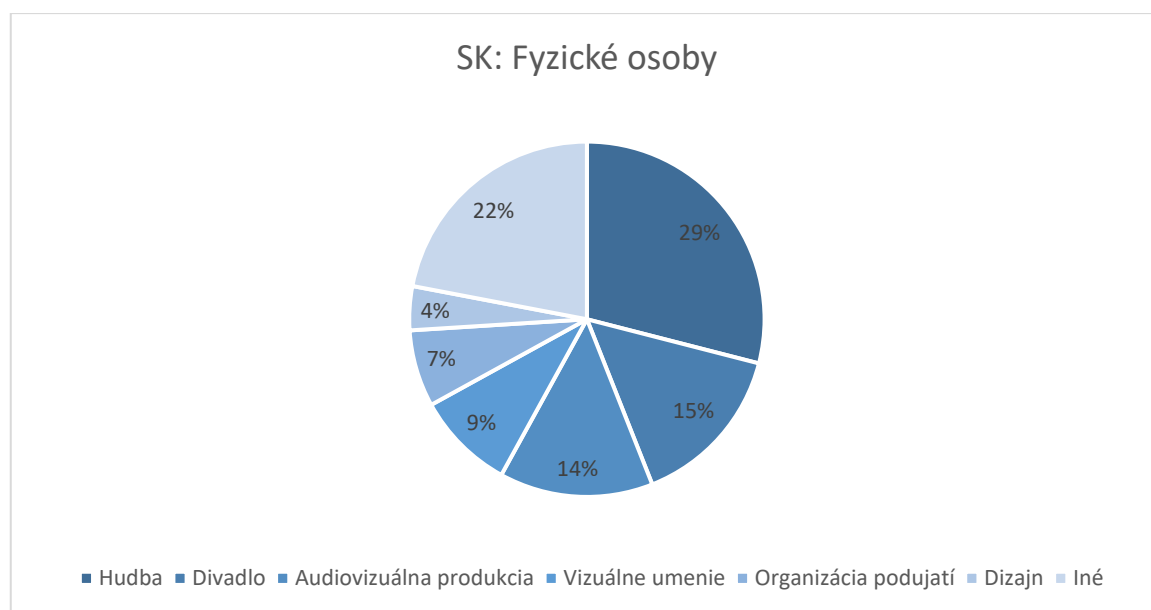

Zdroj: MK SR, 2020.

¹³⁷ MK SR. *Kultúra a kreatívny priemysel po 6 mesiacoch pandémie*. [elektronický zdroj]. 2020. s.1-3. [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: <https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/10/Sprava-formular-KKP-zber-dat-20201120-MB-ZD.pdf>

Druhou oslovenou skupinou boli fyzické osoby. Konkrétne sa zisťovania zúčastnilo 4 900 respondentov. Najväčšiu časť tejto skupiny tvoria hudobníci (speváci, skladatelia, hudobníci) s 29 % podielom, následne divadelníci (balet a opera) s 15 % a audiovizuálna produkcia 14 %. V dôsledku pandémie prišlo o 80 % príjmu až 49 % opýtaných respondentov. Deficit príjmov fyzických osôb na základe zozbieraných dát v kultúrnom a kreatívnom priemysle dosiahol 180 milióna EUR, teda 30 milióna EUR mesačne. Odhad nezapočítava príjmy fyzických osôb – nepodnikateľov. Finančnú podporu využilo asi 30 % opýtaných respondentov.¹³⁸ Poslednou skupinou sú neziskové právne organizácie. Z celkového počtu 709 opýtaných sa s podielom 28% zaoberá organizáciou podujatí, 20 % hudobnou činnosťou a 14 % divadelnou. Viac ako 50 % respondentov prišlo o 80 % príjmov.¹³⁹

Tabuľka 4: **Fyzické osoby pôsobiace v kultúrnej oblasti (SK)**

Zdroj: MK SR, 2020.

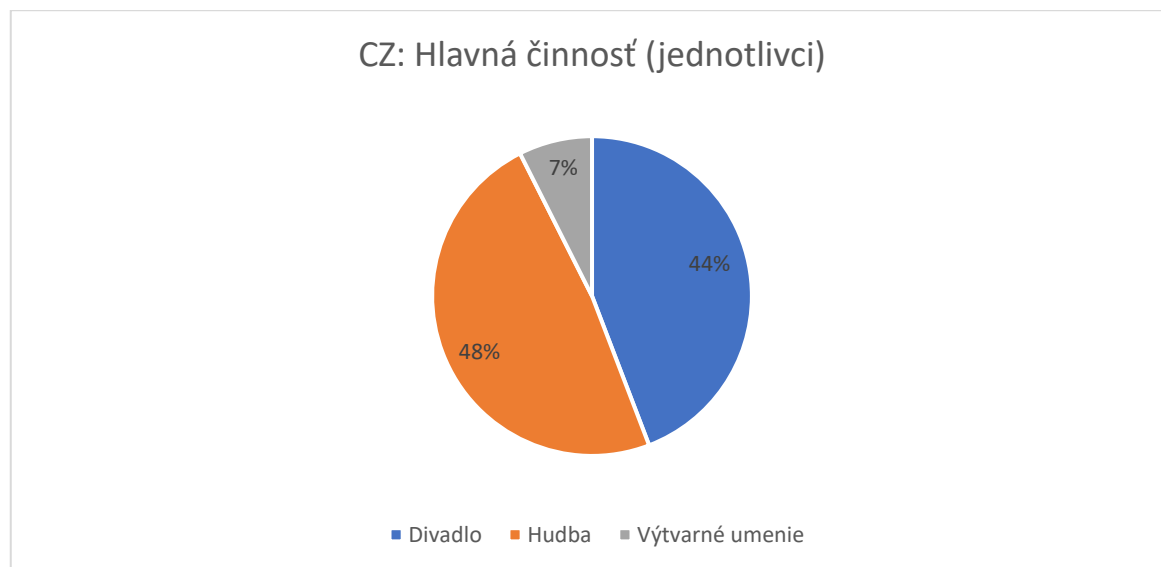
V Českej republike uskutočnili prieskum dopadov pandémie Katedra produkcie DAMU, Katedra arts managementu VŠE a Divadelného ústavu IDU. Dotazníkový prieskum sa uskutočnil medzi dvomi skupinami respondentov: prvou skupinou boli fyzické osoby, druhou neziskové organizácie. Z celkového počtu 860 oslovených jednotlivcov tvorili podobne ako na Slovensku najvyšší podiel opýtaných hudobníci s podielom až 48 %,

¹³⁸ Ibid.s. 3-6

¹³⁹ Ibid.s. 6-7

divadelný a tanečný sektor tvorí 44 % umelcov na voľnej nohe pôsobiacich v divadelnom a tanečnom sektore a organizácií divadelných a tanečných podujatí tvorí podiel 7 %.

Tabuľka 5: Podiel jednotlivcov pôsobiacich v kultúrnom sektore

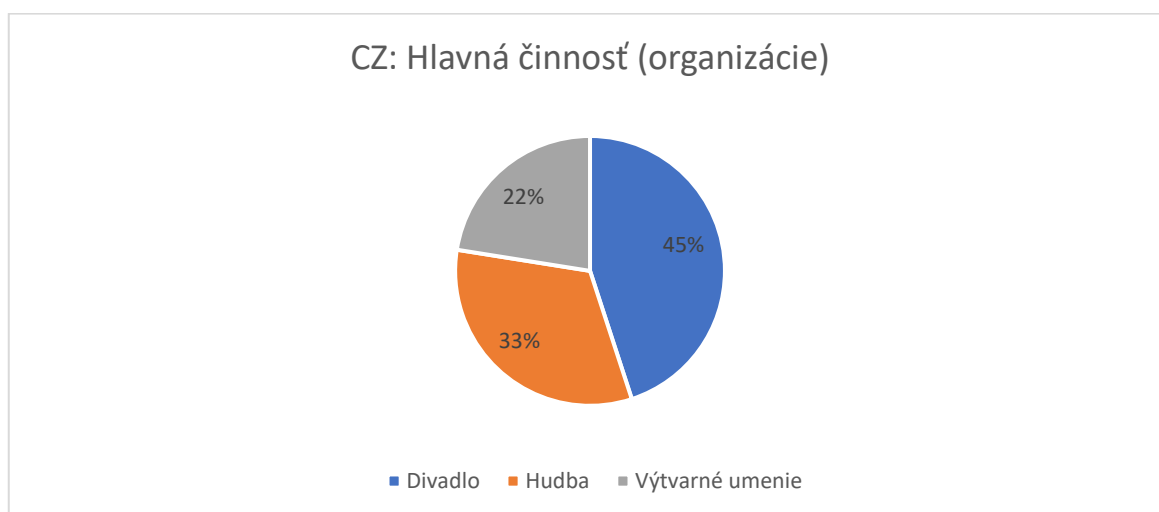

Zdroj: IDU, 2020.

Druhou oslovenou skupinou boli organizácie s celkovým počtom opýtaných 329. Z nich pôsobi podobne ako na Slovensku najväčšia časť v hudobnom sektore v oblasti divadelnej a hudobnej organizácie 45 %, oblasti organizácie koncertov a hudobných podujatí 33 %, organizácie výtvarného umenia a múzea tvorili 22 % opýtaných.¹⁴⁰ Česká republika merala.

¹⁴⁰ IDU. *Průběžné výsledky mapování dopadů koronaviru na kulturní sektor*. [elektronický zdroj], 2020. [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: <https://www.idu.cz/temp/prubezne-vysledky---organizace.pdf>, <https://www.idu.cz/covid>

Tabuľka 6: Podiel organizácii pôsobiacich v hudobnom sektore.

Zdroj: IDU, 2020.

Celkový obrat v kultúrnom priemysle v oblasti organizácie divadelných, tanečných predstavení, hudobného priemysel, výtvarného umenia, múzeí a inštitucionálnej oblasti predstavoval - 956 milióna EUR. Prepád (ušlé zisky mínus celkové mesačné úspory) dosiahol za mesiac marec (2020) až 19 tisíc EUR.

Hoci boli oba dotazníkové prieskumy vypracované pod iniciatívou Ministerstiev kultúry krajín hodnotiace správy sa do veľkej miery líšia hodnotou výstupných údajov a kvalitou skúmaných oblastí. Slovenská republika priniesla podrobný zber údajov po dobu 6 mesiacov roku 2020, zameraný na tri skupiny lineárne skúmajúce dopady opatrení na oblasť príjmov, deficitov, a meranie využitej štátnej podpor každej skupiny počas stanového obdobia šiestich mesiacov. Česká republika naopak skúmala dopady iba počas jedného mesiaca a to v odboroch hudba, divadlo, múzea, ktoré v závere rozdelila do troch skupín a porovнала s predchádzajúcim kalendárnym rokom. V závere hodnotiacej správy dokonca uvádza, že v texte sa môžeme stretnúť s „určitou mierou nepresnosti“. Na základe výsledkov uskutočneného dotazníkového prieskumu preto nie je možné porovnať presný dopad pandémie v Českej a Slovenskej republike za rok 2020. Navyše zber údajov je v oboch krajinách obmedzený pretrvávajúcou pandemickou situáciou a zber podrobných dát si bude vyžadovať vytvorenie spoločného merateľného nástroja a zapojenie ďalších kultúrnych inštitúcií. Ku získaniu porovnateľných informácií by mali členské štáty EU vytvoriť rovnaký nástroj merania dopadov kultúrnej politiky.

Tretou skúmanou krajinou bola Rakúska republika. Tak ako vo väčšine európskych krajín aj Rakúsko prijalo v kultúrnej oblasti v boji proti pandémie potrebné opatrenia.

Rakúsky inštitút pre ekonomický výskum (WIFO) vo svojej odhadol štúdií výšku škôd v oblasti kultúry na 1,5 - 2 miliardy EUR, čo je predstavuje štvrtinu ročnej pridanej hodnoty.¹⁴¹ Štúdia poukázala na fakt, že kultúrny sektor je v čase pandémie najviac postihnutým sektorom. WIFO v závere štúdie okrem iného odporúča posilniť bezpečnosť plánovania pri štarte a diferenciaciu opatrení v oblasti pomoci.

Na zmiernenie straty z príjmu v dôsledku prepuknutia pandémie bol v marci 2020 zriadený KSVF (Kunstler- Sozialversicherungsfonds) fond Covid-19. Výška dotácie bola stanovená na 5 miliónov EUR. Spolková vláda 9. septembra 2020 rozhodla o zvýšení finančných prostriedkov z 5 na 10 miliónov EUR. Príslušná novela zákona nadobudla účinnosť 1. októbra 2020. Dôsledkom prijatej novely z decembra 2020 sa finančné prostriedky navýšili o 10 miliónov EUR. Fond Covid-19 bol po prijatí novely navýšený na 20 milión EUR. Pomoc sa doteraz realizovala v 3 fázach. Prvá fáza sa skončila 2. júla 2020. Išlo o podávanie žiadostí o mimoriadnu pomoc do výšky 1 000 EUR. V druhej fáze bolo možné podávať žiadosti o pomoc v závislosti od dostupného rozpočtu a teda jednorazovým maximom 3 500 EUR. Poslednej tretej fáze bolo od 15. januára 2021 možné predkladať žiadosti o dotácie s jednorazový grantom do výšky 1 500 EUR.¹⁴²

IG Kultur Austria uskutočnil v spolupráci s regionálnymi organizáciami zber údajov prostredníctvom dotazníkového prieskumu. Prieskumu sa zúčastnilo 368 nezávislých inštitúcií. Výsledky poukázali na fakt, že v priebehu skúmaného obdobia tj. od začiatku obmedzenia 10. marca do ukončenia všeobecného zákazu 13. apríla 2020 došlo v kultúrnom sektore ku finančným škodám vo výške 4,5 milióna EUR.¹⁴³ O zamestnanie prišlo v kultúrnom sektore viac ako 3000 osôb a zrušených bolo vyše 4000 podujatí v celom Rakúsku. Z toho viac ako polovica podujatí bola zrušená bez určenia náhradného termínu. Výška vzniknutých škôd sa pohybovala v závislosti od veľkosti kultúrnej inštitúcie a programu podujatí v rozpätí 0 až 500 000 EUR. Väčšine kultúrnych združení vznikla finančná škoda priemerne vo výške približne 16 000 EUR. Približne 10 % opýtaných inštitúcií uviedlo, že im nevznikli žiadne škody z dôvodu neplánovania žiadnych podujatí v skúmanom období. Odpovede inštitúcií poukázali na prijaté opatrenia z dôvodu minimalizácie škôd. Až ¼ kultúrnych združení uviedla, že išlo predovšetkým o prerušenie,

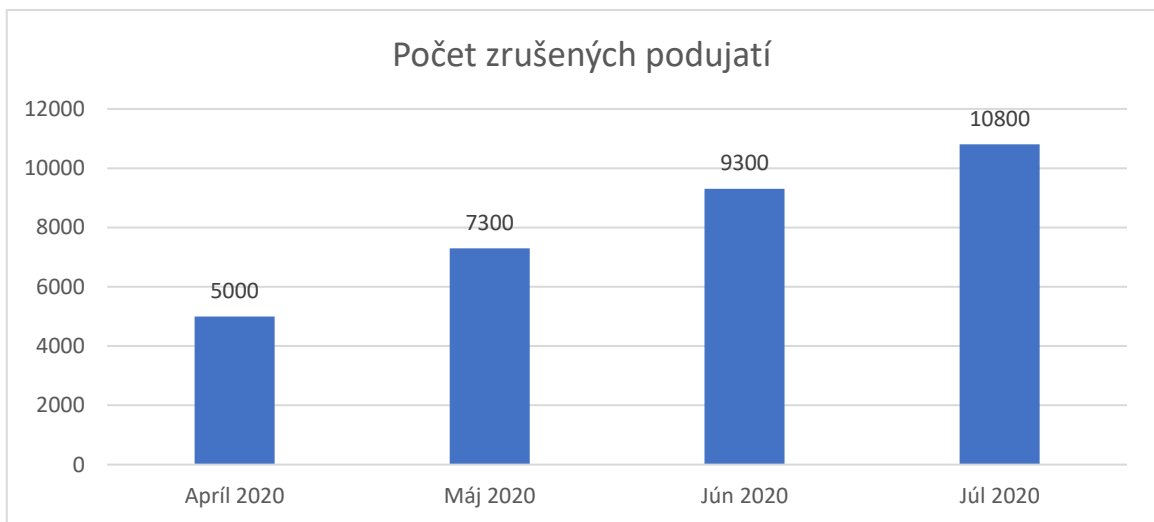
¹⁴¹ COMPENDIUM OF CULTURAL POLICIES & TRENDS. *Country reports– Austria* [elektronický zdroj], 2020. [cit. 2021-02-12]. Dostupné na: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/country-reports/austria/>

¹⁴² KUNSTLER – SOZIALVERSICHERUNGSFONDS, *COVID-19 – Fonds*. [elektronický zdroj], 2021. [citované 12.2.2021]. Dostupné na: <https://www.ksvf.at/covid-19.html>

¹⁴³ IG KULTUR. *Zahlen. Daten. Fakten. Auswirkungen von COVID-19 auf Kulturvereine*, [elektronický zdroj], 2021. [cit. 2021-02-12]. Dostupné na: <https://www.igkultur.at/artikel/zahlen-daten-fakten-auswirkungen-von-covid-19-auf-kulturvereine>

redukciu alebo úplne zrušenie kultúrnych podujatí v roku 2020. Približne 30 % uviedlo opatrenia týkajúce sa zníženia personálnych nákladov tj. zrušenie alebo pozastavenie pracovných pomerov, zrušenie práce na dohodu. Až 10% združení uviedlo, že bolo nútených prepúšťať alebo tak plánujú urobiť v najbližších mesiacoch. 8 % opýtaných muselo úplne pozastaviť svoju činnosť alebo rozpredať svoje technické vybavenie.

Tabuľka 7: Počet zrušených podujatí (RA)

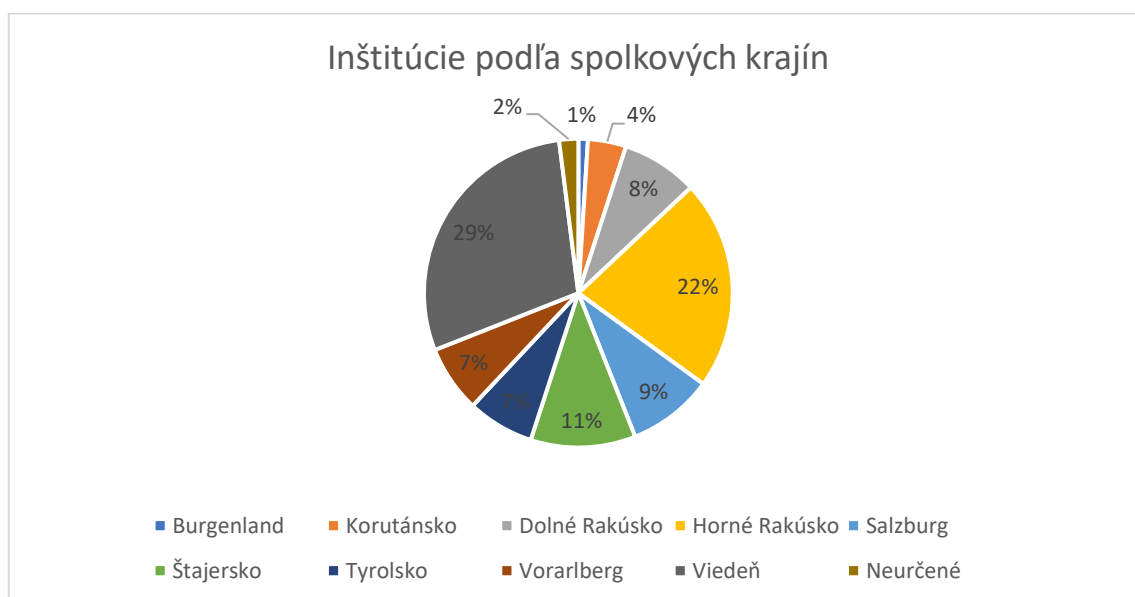

Zdroj: IG Kultur, 2020.

Prieskum ďalej poukázal na finančné straty, ktoré môže kultúrny sektor utrpieť v ďalších mesiacoch:

- za mesiac apríl- zrušenie 5000 udalostí s odhadovanou finančnou škodou vo výške približne 5,2 milióna EUR;
- za mesiac máj- zrušenie 7 300 udalostí s odhadovanou finančnou škodou vo výške 6,9 milióna EUR;
- za mesiac jún- zrušenie 9 300 udalostí s odhadovanou finančnou škodou vo výške približne 8,5 milióna EUR;
- za mesiac júl- zrušenie 10 800 udalostí s predpokladanou finančnou stratou približne 10,7 milióna EUR.

Tabuľka 8: Spolkové krajiny (RA)

Zdroj: IG Kultur, 2020.

Geografické rozdelenie skúmaných inštitúcií pôsobiacich v spolkových krajinách:

1 % v Burgenlande, 4 % v Korutánsku, 8 % v Dolnom Rakúsku, 22 % v Hornom Rakúsku, 9 % v Salzburgu, 11 % v Štajersku, 7 % v Tirolsku, 7 % vo Vorarlbergu, 29 % vo Viedni, 2 % nebolo možné presne určiť.¹⁴⁴

V nasledujúcej tabuľke prinášame komparáciu 3 skúmaných krajín a ich prijatých opatrení v boji s pandemickou situáciou v oblasti kultúry. Ministerstvo kultúry Českej republiky schválilo v apríli 2020 grant na údržbu profesionálnej neziskovej kultúrnej infraštruktúry. Celková suma pridelená na tento program je 40,9 milióna EUR. Slovenská republika vyčlenila 9,5 milióna. EUR, ktoré prerozdělila formou štipendií v 14 programoch. Rakúska republika v súvislosti s protipandemickým bojom vyčlenila najviac a to až 700 milióna EUR. Podpora bola rozdelená medzi neziskové organizácie z oblasti kultúry športu náboženských spoločností a dobrovoľníctva. Vzhľadom vysokú diverzifikovanosť oblasti kultúrnej politiky (historickú, geografickú, organizačnú) nebudeme tieto tri krajiny podrobne porovnávať a ani hodnotiť výšku pridelenej dotácie na kultúrny sektor.

¹⁴⁴ IG KULTUR. *Auswirkungen der COVID-19 Maßnahmen auf unabhängige Kulturvereine und –einrichtungen.* [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-12]. Dostupné na: https://www.igkultur.at/sites/default/files/news/downloads/2020-04-03/Covid19-Auswirkungen%20auf%20Kulturvereine_Die%20Ergebnisse%20im%20Detail.pdf

Tabuľka 9: Prijaté protipanemické opatrenia krajín EÚ za rok 2020

Krajina EU	Česka republika Ministerstvo kultury (2020)¹⁴⁵	Rakúska republika Spolkové ministerstvo pre umenie, kultúru, štátnu službu a šport (2020)¹⁴⁶	Slovenská Republika Ministerstvo kultury (2020)¹⁴⁷
Termín	9 apríl	1 apríl	18 September
Forma	Dotácie		Štipendiá v 14 programoch
Podpora	40,9 mil. EUR	700 mil. EUR	9,5 mil. EUR
Koordinácia	Vláda	Vláda	Vláda
Iniciované a uzákonené na štátnej úrovni;	koordinácia prostredníctvom regionálnych oddelení (kantónov) a organizácií	Austria Wirtschaftsservice GmbH, Propagačná banka spolkovej vlády	Koordinácia pod vedením Fondu na podporu umenia
Príjemcovia	Špeciálne zameranie na subjekty, ktoré už získali podporu verejnosti, na konkrétne neziskové a komerčné umelecké organizácie, ktoré sú súčasťou centrálneho registra zbierok.	Podpora neziskových organizácií z oblasti kultúry, športu, náboženských spoločenstiev a dobrovoľníctva.	Subjekty, ktoré boli v súbehu zamestnaneckého pomeru a samostatne zárobkovo činné osoby. Umelci profesionálne pôsobiaci v oblasti divadla, tanca, hudby, literatúry a vizuálneho umenia.

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2020.

¹⁴⁵ MINISTERSTVO KULTURY, *Vláda schválila balíček ministra Zaorálka na záchranu kultury* [elektronický zdroj], 2020. [cit. 2020-12-12]. Dostupné na: <https://www.mkcr.cz/novinky-a-media/vlada-schvalila-balicek-ministra-zaoralka-na-zachranu-kultury-4-cs3727.html>

¹⁴⁶ COMPENDIUM, *Country reports-Austria*, [elektronický zdroj], 2020. [cit.2021-02-12]. Dostupné na: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/country-reports/austria/>

¹⁴⁷ TASR, *Fond na podporu umenia spúšťa výzvu na pomoc nezávislej kultúre* [elektronický zdroj], 2020. [cit.2020-12-12]. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/kultura/kulturafpu-spusta-vyzvu-na-pomoc-n/494119-clanok.html>

V predchádzajúcej tabuľke sme porovnávali výšku pomoci, ktorú na zmiernenie dopadov krízy spôsobenej pandemiou Covid-19 poskytli vlády Slovenska, Českej republiky a Rakúska subjektom pôsobiacim v kultúre. Napriek tomu, že uvedené štáty majú k sebe blízko nielen geograficky, ale aj kultúrne, spája ich spoločná história, existujú tu významné rozdiely, či už v počte obyvateľov alebo výkonnosti ekonomiky. Porovnávať poskytnutú pomoc iba na základe jej výšky vyjadrenej v eurách môže viesť ku skresleniu vnímania situácie. Preto sme sa rozhodli v závere práce porovnať výšku pomoci jednotlivých štátov aj relatívne.

Je veľmi ťažké nájsť univerzálny ukazovateľ, na základe ktorého by sme mohli jednoznačne rozhodnúť, aká výška pomoci je vzhľadom na aktuálne ekonomické možnosti adekvátne, preto je našim cieľom obohatiť porovnanie o analýzu získaných údajov.

Výšku poskytnutej pomoci zo strany vlád porovnáваме s verejnými výdavkami štátov na kultúru v roku 2019, čiže bezprostredne pred vypuknutím krízy. Údaje o verejných výdavkoch na kultúru čerpáme z databázy Eurostatu a sú v súlade s klasifikáciou výdavkov verejnej správy COFOG, ktorá je súčasťou Európskeho systému národných účtov ESA 10.¹⁴⁸

Údaje o poskytnutej pomoci v roku 2020, výdavkoch verejnej správy na kultúru za rok 2019 a percentuálny podiel poskytnutej pomoci k výdavkom verejnej správy na kultúru sú uvedené v tabuľke.

Tabuľka 10: Výška pomoci jednotlivých štátov za rok 2020- relatívne porovnanie

	SR	CR	AT
Výška pomoci 2020 (mil. EUR)	9,5	39,8	700
Verejné výdavky na kultúru 2019 (mil. EUR)	591,4	1 435,8	2 120,5
Pomer pomoci k výdavkom	1,61%	2,77%	33,01%

Zdroj: Eurostat, 2021.

Na základe uvedených údajov môžeme konštatovať, že Slovensko, ktoré dosiahlo hodnotu ukazovateľa 1,61 % zaostáva za Českou republikou, ktorá poskytla pomoc vo výške 2,77 % z výdavkov verejnej správy na kultúru o viac ako jeden percentuálny bod. Rakúsko vyčlenilo na pomoc subjektom pôsobiacim v kultúre až 33 % z výdavkov verejnej správy na

¹⁴⁸ EUROSTAT, *General government expenditure by function (COFOG)* [elektronický zdroj], 2021. [cit.2021-03-23]. Dostupné na: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp\\$DV_578/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp$DV_578/default/table?lang=en)

kultúru, z čoho vyplýva, že zmiernenie dopadov krízy na oblasť kultúry je jednou z kľúčových priorít rakúskej vlády.

Na záver analýzy by sme chceli poukázať na smerovanie kultúrnej politiky, a to ako sa jednotlivé vybrané krajiny EU dokázali postaviť voči výzve akou je v tomto prípade vplyv pandémie Covid-19 na skúmaný sektor. Smerovanie kultúrnej politiky skúmaných krajín v aktuálnych podmienkach hodnotíme ako nedostatočné a vzhľadom na nejasnú budúcnosť kultúrnej oblasti vidíme ako sa vývoj skúmaného sektora pozastavil a stagnuje. Na základe aktuálnej situácie môžeme vidieť, že aj počas krízy sa finančne prostriedky alokujú do najdôležitejších hospodárskych odvetvi, pričom kultúrna oblasť tradične zostáva na posledných miestach.

Diskusia a záver

Vo všeobecnosti sa diskutuje o dopadoch krízy kvôli pandémie ochorenia Covid-19 z dôvodu kolapsu systému zdravotnej starostlivosti a ekonomiky po celom svete. S rozsiahlym spomalením priemyslu, zatvorením väčšiny podnikov, obmedzením bohoslužieb, úplným zatvorením divadiel a galérií, športovísk, reštaurácií, parkov a zamedzením mobility obyvateľstva sa svetová ekonomika dostala do hlbkej recesie. Spočiatku sme si nevedomovali, že medzi najviac zasiahnuté oblasti koronakrízou patrí aj kultúrny sektor.

Pandémia ochorenia Covid-19 zasiahla kultúrny sektor štátov veľmi tvrdo. Svedčia o tom vyhlásenia a materiály o mnohých inovatívnych riešeniach, ktoré kultúrne odvetvie muselo rýchlo zaviesť. Po prijatí protipandemických opatrení sa boli zo dna na deň uzatvorené kultúrne objekty a zrušené všetky kultúrne podujatia. Krajiny sa snažili nájsť inovatívne riešenia, aby kultúrny sektor úplne nezanikol. Pomocou inovatívnych platforiem akými boli online koncerty, granty, daňové úľavy, výnimky z prenájmu, iniciatívy na podporu virtuálnych podujatí na webe, opatrenia na minimalizáciu sociálnych rizík, elektronizácia knižníc a ďalšie.

Snaha a prijaté výzvy na úrovni ministerstiev, inštitútov, umelcov, či umeleckých skupín predstavujú rôzne činy, úvahy, plány a postupy spojené s bojom proti dopadu opatrení Covid-19, čo potvrdzuje význam kultúry ako základnej potreby jedincov. Medzi sociálnymi a ekonomickými výpadkami spôsobenými opatreniami Covid-19 bola zavedená nová charakteristika sociálnej krajiny. Na rozdiel od predchádzajúcich pandémieí je svet prepojený prostredníctvom digitálnych technológií, ktoré sa široko využívajú nielen na sprostredkovanie informácií a na udržiavanie kontaktov medzi podnikmi a rodinami, ale tiež na kultivovanie verejnosti, zábavu a obohatenie psychickej stránky ľudí v ohraničenom prostredí. Situácia sa neustále mení, no od prvých týždňov pandémie bolo zrejmé, že zamestnanci v kreatívnom sektore budú krízou poznačení. Na druhej strane, od prvých týždňov si uvedomujeme, že kultúrny sektor mnohí považujú za základnú službu, takmer rovnako dôležitú ako služby poskytované zdravotnou starostlivosťou, výroba potravín a maloobchod so záhradkárskymi potrebami.

Vlády, občania, umelci, kultúrni pracovníci a občania reagovali na opatrenia pandémie Covid-19 rôznymi spôsobmi, ale všetky tieto reakcie naznačovali, že tvorivá činnosť je dôležitá na viacerých úrovniach. Pred koronakrízou sa kultúrna politika začala vo väčšej miere otvárať v programových vyhláseniach jednotlivých vlád, no až kríza ukázala

jej dôležitosť v oblasti sociálneho rozvoja. Efekty pandémie Covid-19 na globálnej úrovni postavili kultúru do centra pozornosti a ponúkli výskumníkom príležitosť preskúmať jej vplyv z rôznych hľadísk. To nás privádza k otázke, aký bude kultúrny sektor po skončení pandémie, keď hospodárstvo krajiny bude oslabené a investície bude potrebné alokovať do iných sektorov hospodárstva. Hoci sa pred vypuknutím pandémie začalo v Európskej únii investovať práve do kultúrnej politiky, počas krízy a lockdownu, sa investície do kultúrneho priemyslu pozastavili alebo sa presunuli do iných oblastí sociálneho života. Viaceré indikátory naznačujú, že po prekonaní krízy sa vyskytnú rozsiahle diskusie o verejnej politike Slovenskej republiky, pričom do popredia sa dostane riešenie problémov spojených s tvorivou hodnotou v digitálnom prostredí, ale aj zmien, ktoré v kreatívnom sektore spôsobila pandémia ochorenia Covid-19.

V práci sme si stanovili tri výskumné otázky, ktoré sme v praktickej časti skúmali, objasňovali a analyzovali ich z rôznych uhľov pohľadu. Prvá výskumná otázka k 1. čiastkovému cieľu mala nasledovné znenie: *Ako bol zasiahnutý kultúrny sektor na Slovensku s ohľadom na ciele kultúrnej politiky po vypuknutí pandémie COVID-19?*

Výskumom sme dospeli k záveru, že pandémia mala negatívny, takmer ničivý dopad na kultúrny sektor. V práci sme analyzovali výzvy, ktorým Slovenská republika čelí v sektore kultúrnej politiky počas celosvetovej pandémie. Z výsledkov práce vyplýva, že množstvo kultúrnych podujatí bolo kvôli kríze a uzatvoreniu krajiny zrušených a nebudú presunuté ani na neskorší dátum.

Digitalizácia a elektronizácia vplyvom COVID stúpila. Mnohé kultúrne subjekty prešli na viaczdrojové financovanie. Vytvoril sa efektívnejší sponzoring živej kultúry, kreatívneho priemyslu a obnovy kultúrneho dedičstva. Živá hudba a predstavenia sa presunuli za kamery do nahrávacích štúdií a obecnstvo k nim malo prístup iba online. Pozitívna propagácia krajiny tj. prezentácia SR kultúry v zahraničí sa pozastavila. Na základe údajov dotazníkového zberu vypracovaného Inštitútom kultúrnej politiky sme komparáciou dopadov pandémie na kultúrny sektor zistili, že v dôsledku prijatých opatrení prišli právnické subjekty pôsobiace v kultúrnej oblasti na Slovensku iba v období marec – september 2020 o viac ako 100 miliónov EUR mesačne. Deficit príjmov fyzických osôb na základe zozbieraných dát v kultúrnom a kreatívnom priemysle dosiahol 180 milióna EU .

Ciele programového vyhlásenia vlády pre oblasť kultúrnej politiky, ako napríklad vytvorenie podmienok pre efektívnejšie čerpanie zdrojov z európskych fondov určených pre oblasť kultúry, podpora on-line prezentácie kultúrnych projektov s dôrazom na ich

prierezový, vzdelávací, popularizačný alebo inovatívny potenciál boli v porovnaní s predchádzajúcim obdobím naplnené. Práve vypuknutie pandémie spôsobilo, že sa začal klásť väčší dôraz na digitalizáciu a elektronizáciu kultúrnej oblasti s cieľom záchranu upadajúceho odvetvia. Naopak, ciele zo zameraním na využitie technických pamiatok, pamiatok industriálnej architektúry na kultúrne a edukačné účely sa vzhľadom na prijatie proti pandemických opatrení nepodarilo vôbec naplniť. Ministerstvo kultúry aplikovalo transformáciu dotačného program „Obnovme si svoj dom“. Tento systém by mal podporiť projekty obnovy a reštaurovania kultúrnych pamiatok evidovaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR. Podporiť by mal aj rozvoj cestovného ruchu a kreatívneho priemyslu, ktorý boli počas pandémie obmedzený a s ním aj zamedzená návšteva všetkých kultúrnych pamiatok. V rámci stanovenia priorít 2020-2024 sa Slovensko v oblasti kultúry rozhodlo zamerať na podporenie činnosti národných kultúrnych inštitúcií, vypracovanie plánu rozvoja a stanovenie cieľov a činnosti do roku 2030. Výsledky práce naozaj potvrdzujú, že do záchranu kultúrneho sektora sa zapojila vláda, ministerstvá, mestá aj komunity. V práci uvádzame niekoľko príkladov, ktoré by naplnenie stanovených cieľov a činností do roku 2030 mohli aj napriek devastáčnym dopadom pandémie na kultúrny sektor podporiť. V tejto súvislosti sme naplnili prvý čiastkový cieľ práce a zodpovedali prvú výskumnú otázku.

Druhý čiastkový cieľ bol zameraný na analýzu prijatých opatrení krajín EÚ, pričom primárny dôraz sme kládli na reakciu Slovenskej republiky. Čiastkový cieľ sme doplnili výskumnou otázkou: *Aké opatrenia prijala Slovenská republika ako reakciu na situáciu spôsobenú pandemiou?* V štvrtej kapitole záverečnej práce sme sa zamerali na objasňujeme výzvy, ktorým boli krajiny Európskej únie nútené v súvislosti s vzniknutou situáciou čeliť. Opatrenia prijaté rámci celej Európskej únie sme rozdelili na 3 skupiny podľa spôsobu prijímania t.j na úrovni medzinárodných organizácií, vnútroštátnej, regionálnej a mestskej úrovni a opatrenia prijímané súkromnými iniciatívami. Tie sme si potvrdili na konkrétnych príkladoch prijatých iniciatív a doplnili sme ich o výšku finančnej podpory vyčlenenej na ich realizáciu. Slovenská republika bola nútená na základe odporúčaní krízového štábu prijať protipandemické opatrenia a lockdown krajiny, čo do veľkej miery zasiahlo kultúrny sektor. Vláda vydala prísny zákaz organizácie hromadných podujatí v interiéroch a neskôr aj v exteriéroch. Zrušených bolo viac ako 600 podujatí a viac ako 250 bolo presunutých na neurčito. Do podpory oblasti kultúry sa vláda zapojila programovým vyhlásením v ktorom predniesla výzvy a nástroje pre plnenie cieľov oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu na

domácej a zahraničnej pôde. Výskumom sme zistili, že prijaté protipandemické opatrenia mali na kultúrnu oblasť ničivý dopad. Napriek snahe vlády sa negatívne ekonomické dopady na kultúrny sektor nepodarilo zmierniť. MK SR a MZVaEZ sa iniciatívami Klubkultúra a Ja som kultúra pokúsili v spolupráci s RTVS a partnermi zmierniť dopady a presunúť umelcov do online priestoru digitalizovaním kultúrneho sektoru. Na zmiernenie negatívnych ekonomických dopadov vyčlenila vláda SR celkový objem disponibilných zdrojov vo výške 50 000 000 eur. Konkrétne ide o dotácie pre mikro, malé a stredné podniky pôsobiace v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu. Na základe spracovania druhej výskumnej otázky sme naplnili druhý čiastkový cieľ práce.

Posledná výskumná otázka bola zameraná na komparáciu opatrení troch vybraných krajín EÚ a bola formulovaná nasledovne: *Boli prijaté opatrenia dostatočne efektívne?*

Komparáciou 3 krajín Európskej únie- Slovenska, Českej republiky a Rakúska sme zistili, že aj napriek geografickej a historickej blízkosti existujú významné ekonomické rozdiely vo výške pomoci jednotlivých štátov. Relatívnym porovnaním sme dospeli k záveru, že zo skúmaných krajín vyčlenilo Rakúsko pomoc subjektom pôsobiacim v kultúre z výdavkov verejnej správy na kultúru až 33%. Zmiernenie dopadov krízy na oblasť kultúry je jednou z kľúčových priorít rakúskej vlády. Za ním nasleduje Česká republika. Najnižšiu výšku pomoci poskytla Slovenská republika vo výške 9,5 milióna. EUR, ktoré prerozdělila formou štipendií v 14 programoch. Napriek vyčleneným prostriedkom sa upadajúci kultúrny sektor nepodarilo dodatočne efektívne naštartovať. Tretia výskumná otázka bola v práci spracovaná a získané údaje naplňajú tretí čiastkový cieľ práce.

Na základe aktuálnej situácie môžeme vidieť, že aj počas krízy sa finančne prostriedky alokujú do najdôležitejších hospodárskych odvetví, pričom kultúrna oblasť tradične zostáva na posledných miestach.

Kultúrne podniky krachujú a ich budúcnosť je neistá. Hoci sa medzinárodné kultúrne organizácie zaväzujú naštartovať sektor kultúry ihneď po ukončení krízy, domnievame sa, že do kultúrnej sféry nebude alokovaných dostatok investičných zdrojov. Kultúrne a kreatívne odvetvia budú po kríze Covid-19 čeliť výzvam z hľadiska svojej konkurencieschopnosti. Kapacita pre kultúrnu produkciu a pre globálny trh bude naďalej obmedzená, ako aj jej medzinárodná distribúcia a jej predaj. Tak ako sa počas krízy zmenilo spotrebné správanie kultúrnych nadšencov (napr. online koncerty, športové udalosti bez obecnstva), tak isto sa bude musieť prispôbiť a transformovať ponuka v kultúrnom sektore.

Zoznam použitej literatúry

Knihy:

BAUMOL, William – BOWEN, William. *Performing Arts - The Economic Dilemma*. Massachusetts: The MIT Press, 1968. 598 s. ISBN 978-0262520119.

BELL, David – OAKLEY, Kate. *Cultural Policy. Key ideas in media and cultural studies*. New York: Routledge, 2014. 184 s. ISBN 978-0-203-12997-5.

BILTON, Chris. *Creativity and Cultural Policy*. New York: Routledge, 2014. s. 22. ISBN 978-1317-9775-99.

CRAIK, Jennifer a kol. Paradoxes and Contradictions in Government Approaches to Contemporary Cultural Policy: An Australian Perspective. In *The International Journal of Cultural Policy*. Aarhus: Aarhus University Press, 2003, vyd. 9, s. 17-34. ISSN 1477-2833.

DU RÉAU, Elisabeth. *L'idée d'Europe jusqu'au XXè siècle: Des mythes aux réalités*. Paríž: Édition complexe, 2001. 375 s. ISBN 978-2804-8013-97.

DWORKIN, Ronald. *A Matter of Principle*. Cambridge: Harvard University Press, 1985. 448 s. ISBN 978-06-74-5546-10.

FOXON, David. *Libertine Literature in England, 1660–1745*. Michigan: Book collector, 1964. 63 s. ISBN 978-0821-6010-68.

FREY, Bruno S. 2019. *Economics of Art and Culture*. New York: Springer, 2019. 148 s. ISBN 9783030157487.

FURET Francois, *Interpreting the French Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981. 216 s. ISBN 978-0521280495.

GUPTA, Akhil – FERGUSON, James. *Culture, Power, Place: Explorations in Critical Anthropology*. Durham: Duke University Press. 1997. 376 s. ISBN 978-0822-3194-05.

HEBERT, David - RYKOWSKI, Mikolaj. *Music Glocalization: Heritage and Innovation in a Digital Age*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2018. 431 s. ISBN: 978-1527503939.

LANGSTED, Jørn. *Strategies: Studies in Modern Cultural Policy*. Aarhus: Aarhus University Press, 1990. 88 s. ISBN 978-8772-88-32-12.

LASN, Kalle. *Culture Jam: The Uncooling of America*. Boston: Eagle Brook, 1999. 251 s. ISBN 978-0688156565.

LASWEL, Harold. *Politics: Who Gets What, When, How*. Londýn: Whittlesey house, 1936. 264 s. ISBN 978-1258-0357-09.

MERCER, Colin. *Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development*. Štokholm: Bank of Sweden Tercentenary Foundation, 2002. 218 s. ISBN 91-7844-622-8.

MULCAHY, Kevin V. *America's Commitment To Culture: Government And The Arts*. Colorado: Westview Press, 1995. 235 s. ISBN 978-0813-3069-26.

ROSENSTEIN, Carole. *Understanding Cultural Policy*. New York: Routledge, 2018. 288 s. ISBN 978-1315-5268-36.

STASULANE, Anita. *Theosophy and Culture: Nicholas Roerich*. Rím: Gregorian Biblical BookShops, 2005. 335 s. ISBN 978-88-7839-035-5.

THROSBY, David. *The Economics of Cultural Policy*. Cambridg: Cambridge University Press, 2010. 291 s. ISBN 978-0521687843.

TRIANDAFYLLIDOU, Anna. 2017. *EU cultural diplomacy: challenges and opportunities*. Florencia: European University Institute, 2017. ISBN 978-9290-8447-47.

Vedecké články v akademických žurnáloch:

BILIĆ, Pasko – ĐOKIĆ, Švob. The pendulum model of Croatian media policy: Swinging between public interests and market competition. *European Journal of Communication*. vyd. 31, č. 5. Londýn: SAGE Publishing, 2016. s. 503-518. ISSN 1460-3705.

BLUSH, Steven. *American Hardcore: A Tribal History*. Washington: Feral House, 2001. 408 s. ISBN 0-922915-71-7.

DUBOIS, Vincent. Cultural Policy Regimes in Western Europe. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (Second Edition) Oxford, 2015. ISBN 978-0080-9708-68.

EURÓPSKA ÚNIA. *Cultural awareness and expression handbook*. Brusel: 2016. s. 1-27. ISBN: 978-92-79-54978-6.

GAŽOVÁ, Viera. Perspektívy kulturológie. In *Acta Culturologica č.10*. Bratislava: PEEM, 2003. ISBN 978-80-223-3616-1.

GRANT, Wynt. Sport and the European Union: 10 Years after Bosman. *The Entertainment and Sports Law Journal*. , 2006. Vyd. 4, č. 2. New York: American bar Association, 2006. 8 s. ISSN 1748-944X.

HESMONDHALGH, David. Cultural industries and cultural policy. Media and cultural policy as public policy. In *International Journal of Cultural Policy*. Vyd. 11, č.1. s. 95-109. Routledge, 2005. ISSN 1477-2833.

LOOSELEY, David. Notions of popular culture in cultural policy: A comparative history of France and Britain. In *International Journal of Cultural Policy*. 4. vyd, roč. 17. 2011. S. 365-379. ISSN: 1477-2833.

MAZA, Sarah. The French Revolution in Cultural History. In *Journal of Social History*. vyd. 52, č. 3. Chicago: The University of Chicago Press. s. 555–565. ISSN 1527-1897.

NETTL, Bruno. *Music in Primitive Culture*. Cambridge: Harvard University Press, 1956. 218 s. ISBN 978-0674-5900-07.

PAQUETTE, Jonathan – REDAELLI, Eleonora. Cultural Policy as Conventional Public Policy. In *Arts Management and Cultural Policy Research*. Londýn: Palgrave Macmillan, 2015. s. 59 58-76. ISBN: 978-1-137-46092-9.

PRIMORAC, Jaka - KORŽINEK, Obuljen. The place and role of culture in the EU agenda. Policy implications of the Culture sub-programme of the Creative Europe Programme. In *Medijska istraživanja*. Vyd. 23, č. 1. 2017. s. 5-23. ISSN 1846-6605.

SLUŠNÁ, Zuzana. 2005. Metamorfózy kategórie kultúra. In *Kultúra a rôznorodosť kultúrneho*. Bratislava: Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, 2005. s. 32-49. ISBN 80-89176-41-8.

VOSKOPOULOS, George. *Western Europe and the Balkans: A Geo-Cultural Approach of International Relations*. Praha: Institute of International Relations, 2001. s. 30-42. ISSN 2213-0209.

Elektronické dokumenty:

AHUJA, Udit. Cultural forms and cultural expressions. [elektronický zdroj]. Dillí, 2011. [cit. 2020-01-06]. Dostupné na: <https://www.slideshare.net/uditahuja1/cultural-forms-and-cultural-expressions>

AIM. Aim Covid-19 support fund fact sheet. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2021-2-2]. Dostupné na: <https://www.aim.org.uk/#/resources/aim-covid-19-support-fund-faqs>

BANQUE DES TERRITOIRES. L'enveloppe de l'État pour les festivals majorée de 50 %. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-1-11]. Dostupné na: <https://www.banquedesterritoires.fr/lenveloppe-de-letat-pour-les-festivals-majorée-de-50>

BENNETT, Tony. Cultural Policy. [elektronický zdroj]. Oxford, 2001. [cit. 2019-12-02]. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/cultural-policy>

BRATISLAVA. Mesto Bratislava a Nadácia mesta Bratislavy podpora kultúru a komunity aj v roku 2021. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020. [cit 2020-12-25]. Dostupné na: <https://bratislava.sk/sk/sprava/mesto-bratislava-a-nadacia-mesta-bratislavy-podporia-kulturu-a-komunity-aj-v-roku-2021>

COE. Covid-19 - How to explore art and culture and heritage of Europe from home. 2020. [elektronický zdroj]. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/access-to-culture-during-COVID-19#>{

COE. Survey: Covid-19 and the Cultural Routes of the Council of Europe: impacts and responses. [elektronické zdroje]. 2020. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/-/survey-covid-19-and-the-cultural-routes-of-the-council-of-europe-impacts-and-reponses>

COMPENDIUM. The compendium in times of Covid-19. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/>

COMPENDIUM. Online initiatives. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2021-02-7]. Dostupné na: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/online-initiatives/>

COMPENDIUM OF CULTURAL POLICIES & TRENDS. Country reports– Austria [elektronický zdroj], 2020. [cit. 2021-02-12]. Dostupné na: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/country-reports/austria/>

CULTURE ACTION EUROPE. Make culture central in the EU Recovery. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-5]. Dostupné na: <https://cultureactioneurope.org/news/make-culture-central-for-the-eu-recovery-open-letter/>

CULTURE ACTION EUROPE. New European Bauhaus: a promising intention and a much needed open debate. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-11-5]. Dostupné na: <https://cultureactioneurope.org/news/new-european-bauhaus-a-promising-intention-and-a-much-needed-open-debate/>

CULTURE21. The cultural mobilization of cities and local governments in the COVID-19 crisis. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-2-21]. Dostupné na: <http://www.agenda21culture.net/culturecovid19>

EOR. Regióny a mestá žiadajú výraznejšiu podporu pre kultúrny a kreatívny sektor, aby sa mohli vyrovnat' s dramatickými hospodárskymi stratami. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: <https://cor.europa.eu/sk/news/Pages/cultural-creative-sectors.aspx>

EUROCITIES. Berlin – Support for local businesses and culture. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-21]. Dostupné na: <https://covidnews.eurocities.eu/2020/03/30/berlin-support-for-local-businesses-and-culture/>

EURÓPSKA KOMISIA. Access to finance for the Cultural and Creative Sectors [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-10-20]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/access-finance-cultural-and-creative-sectors>

EURÓPSKA KOMISIA. A New European Bauhaus: op-ed article by Ursula von der Leyen, President of the European Commission. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2020–11-5]. Dostupné: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/AC_20_1916

EURÓPSKA KOMISIA. Coronavirus: How it Affects the Creative Europe Programme. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-11-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/content/corona-virus-how-it-affects-creative-europe-programme_en

EURÓPSKA KOMISIA. Európska komisia predložila návrh 1,85 biliónového plánu hospodárskeho oživenia. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/slovakia/news/spravny_cas_pre_europu_naprava_skod_a_priprava_buducnosti_pre_dalsie_generacie_sk

EURÓPSKA KOMISIA. Plán obnovy pre Európu, [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-11-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_sk

EURÓPSKA KOMISIA. Rozpočet EÚ na obnovu hospodárstva: Otázky a odpovede o REACT-EU, politike súdržnosti po roku 2020 a Európskom sociálnom fonde+. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/QANDA_20_948

EURÓPSKA KOMISIA. Questions and Answers on the EU Cohesion policy legislative package 2021-2027. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-1-5]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_20_2381

EURÓPSKY PARLAMENT, European Parliament resolution on the cultural recovery of Europe. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-10-5]. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2020-0246_EN.html

EUROPSKA RADA. 2019. Program InvestEU. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-5]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/investment-plan/invest-eu/>ER>. Viacročný finančný rámec na roky 2021 – 2027 prijatý. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-1-5]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/press/press-releases/2020/12/17/multiannual-financial-framework-for-2021-2027-adopted/>

EURÓPSKA ÚNIA. Culture in the European Union. [elektronický zdroj]. Brusel, 2019. s. 37-45. [cit. 2019-01-05]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/topics/culture_en

EURÓPSKA ÚNIA. Culture, Heritage, Sport in the EU. [elektronický zdroj]. Brusel. 2019. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/culture-heritage-sport-eu_en

EURÓPSKA ÚNIA. Education and Training. Brusel, 2019. [cit. 2019-01-06]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/education/policies/lang/policy/index_en.html

EUROSTAT, General government expenditure by function (COFOG). [elektronický zdroj]. 2021. [cit.2021-03-23]. Dostupné na: [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp\\$DV_578/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp$DV_578/default/table?lang=en)

GAJIC, Marija. A Brief Outlook of Cultural Policies - Challenges and Importance. [elektronický zdroj]. Berlín, 2011. Dostupné na: [http://www.culturaldiplomacy.org/cde/content/articles/conference/participant-papers/A_brief_outlook_of_cultural_policies_-_challenges_and_importance_\(Serbia\).pdf](http://www.culturaldiplomacy.org/cde/content/articles/conference/participant-papers/A_brief_outlook_of_cultural_policies_-_challenges_and_importance_(Serbia).pdf)

GOLDIROVA, Renata. Brussels' first-ever move into sport area set to spark controversy. In EU Observer. [elektronický zdroj]. [cit. 2019-11-02]. Dostupné na: <https://euobserver.com/economic/24455>

GOV:UK. £1.57 billion investment to protect Britain's world-class cultural, arts and heritage institutions. [online]. 2020. [cit. 2020-12-10]. Dostupné na: <https://www.gov.uk/government/news/157-billion-investment-to-protect-britains-world-class-cultural-arts-and-heritage-institutions#:~:text=>

HACUNDOVA, HENRIETA. Február v znamení muzikálov. Nová scéna prináša silné príbehy výnimočných žien. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2021. [cit 2021-2-20]. Dostupné na: <https://bratislava.zoznam.sk/februar-v-znameni-muzikalov-nova-scena-prinasa-velkolepe-muzikaly/>

HUSÁR, Ján. Ekonomika kultúry, globalizácia a plánovanie nových centier umenia. [elektronický zdroj]. Prešov, 2015, s. 37-45. [cit. 2019-11-02]. Dostupné na: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Migasova2/subor/Husar.pdf>

CHRUSTOVAL, Eva. Od kultúrnych hodnôt k hodnote kultúry. Stratégia rozvoja kultúry v Žilinskom samosprávnom kraji. [elektronický zdroj]. Žilina, 2007, s. 69. [cit. 2019-12-12]. Dostupné na: www.zilinskazupa.sk/files/odbory/kultura/rok_2007/Legislativa/ine-SR/Strategie-statnej-kulturnej-politiky.doc+&cd=7&hl=en&ct=clnk&gl=sk

IDU. Průběžné výsledky mapování dopadů koronaviru na kulturní sektor. [elektronický zdroj], 2020. [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: <https://www.idu.cz/temp/prubezne-vysledky--organizace.pdf>, <https://www.idu.cz/covid>

IG KULTUR. Auswirkungen der COVID-19 Maßnahmen auf unabhängige Kulturvereine und – einrichtungen [elektronický zdroj], 2020. [cit. 2021-02-12]. Dostupné na:

https://www.igkultur.at/sites/default/files/news/downloads/2020-04-03/Covid19-Auswirkungen%20auf%20Kulturvereine_Die%20Ergebnisse%20im%20Detail.pdf

IG KULTUR. Zahlen. Daten. Fakten. Auswirkungen von COVID-19 auf Kulturvereine, [elektronický zdroj], 2021. [cit. 2021-02-12]. Dostupné na: <https://www.igkultur.at/artikel/zahlen-daten-fakten-auswirkungen-von-covid-19-auf-kulturvereine>

JASOMKULTURA. Prichádza iniciatíva Ja som kultúra s projektom Priestor pre živú kultúru. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020. [cit. 2021-1-13]. Dostupné na: <https://www.jasomkultura.sk/>

KEA. The impact of the COVID19 pandemic on the Cultural and Creative Sector. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-07-02]. Dostupné na: https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf

KEA. 2020 SUPPORT MEASURES. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-17]. Dostupné na: [//keanet.eu/research-apps/c19m/](https://keanet.eu/research-apps/c19m/)

KEA. The impact of the COVID19 pandemic on the Cultural and Creative Sector. [elektronický zdroj]. 2020, s. 17-18. [cit. 2021-01-11]. Dostupné na: https://keanet.eu/wp-content/uploads/Impact-of-COVID-19-pandemic-on-CCS_COE-KEA_26062020.pdf.pdf

KUNSTLER – SOZIALVERSICHERUNGSFONDS, COVID-19 – Fonds. [elektronický zdroj], 2021. [citované 12.2.2021]. Dostupné na: <https://www.ksvf.at/covid-19.html>

MINISTERSTVO HOSPODARSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dotácia pre oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu, Často kladené otázky. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2020-10-1]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/koronavirus/dotacia-kultura/casto-kladene-otazky>

MINISTERSTVO HOSPODARSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dotácia pre oblasť kultúry a kreatívneho priemyslu – Kto a na čo má nárok. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-1-3]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/koronavirus/dotacia-kultura/kto-a-na-co-ma-narok>

MINISTERSTVO HOSPODARSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Výzva na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie pre mikro, malé a stredné podniky pôsobiace v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020 [cit. 2021-1-10]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/OTlyzmBG.pdf>

MINISTERSTVO HOSPODARSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Oprávnení žiadatelia. [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2021-1-3]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/2h9cWVbl.pdf>

MIBACT. Pacchetto norme per il turismo e per la cultura. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-12-10]. Dostupné na: https://www.beniculturali.it/mibac/multimedia/MiBAC/documents/1589455861377_DLRilancio_pacchettoTurimoCultura.pdf

MINISTERSTVO KULTURY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Ministerstvo kultúry SR a RTVS pripravili jedinečný projekt na podporu nezávislých umelcov Klubtúra. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020. [cit. 2020-12-25]. Dostupné na: <https://zmenyzakonov.sk/i/?a=normal&next=1606404968865480&state=3&ajax=1>

MINISTERSTVO KULTURY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Kultúra a kreatívny priemysel po 6 mesiacoch pandémie. [elektronický zdroj]. 2020. s.1-3. [cit. 2020-12-21]. Dostupné na: <https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/10/Sprava-formular-KKP-zber-dat-20201120-MB-ZD.pdf>

MINISTERSTVO KULTURY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Program Kreatívna Európa (2014-2020). [elektronický zdroj]. Bratislava, 2019. s. 37-45. [cit. 2019-12-28]. Dostupné na: <http://www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/komunitarne-programy-eu/program-kreativna-europa-2014-2020-12b.html>

MINISTERSTVO KULTURY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Projekt systematickej obnovy audiovizuálneho dedičstva Slovenskej republiky. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2005. [cit. 2020-01-05]. Dostupné na

http://www.culture.gov.sk/extdoc/7249/Projekt_systematickej_obnovy_audiovizualneho_dedicstva_vlastny_mat

MINISTERSTVO KULTURY. Vláda schválila balíček ministra Zaorálka na záchranu kultury [elektronický zdroj], 2020. [cit. 2020-12-12]. Dostupné na: <https://www.mkcr.cz/novinky-a-media/vlada-schvalila-balicek-ministra-zaoralka-na-zachranu-kultury-4-cs3727.html>

MINISTERSTVO PODOHOSPODARSTVA A ROZVOJA VIDIEKA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2020-2024. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020, s. 114 [cit 2020-10-11]. Dostupné na: <https://www.mpsr.sk/programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky-na-obdobie-rokov-2020-2024/800-17-800-15434/>

MUSIC ONE. Toto sú všetky zrušené kultúrne podujatia na Slovensku za rok 2020. Článok v mediách [elektronický zdroj]. 2020 [cit. 2020-10-11]. Dostupné na: <https://music-zone.eu/toto-su-vsetky-zrusene-kulturne-podujatia-na-slovensku-za-rok-2020/>

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky. [elektronický zdroj]. Bratislava, [2020], online. s. 45–47 [cit 2020-10-11]. Dostupné na: https://www.minzp.sk/files/dokumenty/programove-vyhlasenie-vlady/6483_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky.pdf

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Legislatívna, inštitucionálna a ekonomická analýza stavu kultúry na Slovensku po decentralizácii. [elektronický zdroj]. Bratislava. 2005. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=190016>

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky [elektronický zdroj]. Bratislava, 2020, online. s. 112-113 [cit 2020-10-11]. Dostupné na: https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=477513#112_0

OECD. Coronavirus (COVID-19) and cultural and creative sectors: impact, innovations and planning for post-crisis. 2020 [elektronický zdroj].[cit. 2021-02-5]. Dostupné na: <https://www.oecd.org/cfe/leed/culture-webinars.htm>

OECD. Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-7]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/culture-shock-covid-19-and-the-cultural-and-creative-sectors-08da9e0e/>

OUPBLOG. The city will survive coronavirus. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-11-01]. Dostupné na: <https://blog.oup.com/2020/04/the-city-will-survive-coronavirus>

POIRRIER Philippe. French Cultural Policy in Question, 1981-2003. [elektronický zdroj]. Lanham: Lexington Books, 2004. [cit. 2019-12-18]. Dostupné na: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00628584/document>

TAJTÁKOVÁ, Mária. Kultúra vs. ekonomika: Nevyriešená dilema. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2013, s. 266 – 271. [cit. 2019-12-02]. Dostupné na: http://www.cutn.sk/Library/proceedings/mch_2013/editovane_prispevky/30.%20Tajtáková.pdf

TASR. Europoslanci odobrili Nástroj na oživenie a odolnosť navrhnutý kvôli koronakríze. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2020-12-5]. Dostupné na: <https://www.hlavnespravy.sk/europoslanci-odobrili-nastroj-na-ozivenie-a-odolnost-navrhnuty-kvoli-koronakrize/2344620>

TASR. Fond na podporu umenia spúšťa výzvu na pomoc nezávislej kultúre [elektronický zdroj], 2020. [cit.2020-12-12]. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/kultura/kulturafpu-spusta-vyzvu-na-pomoc-n/494119-clanok.html>

TASR. Pozornosť bude venovaná aktivitám, ktoré súvisia s mestskými témami 21. storočia a výzvami, ktoré prináša udržateľný rozvoj. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2021. [cit 2021-2-25]. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/regiony/bratislavska-nadacia-zverejnila-vyzvy/530224-clanok.html>

THE FEDERAL GOVERNMENT, One billion euros for NEUSTART KULTUR. 2020. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-01-10]. Dostupné na: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/neustart-kultur-1761588>

UNESCO. Culture & COVID-19: Impact and Response Tracker. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2020-08-20]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/news/culture-covid-19-impact-andresponse-tracker>

UNESCO. Culture in crisis: policy guide for a resilient creative sector. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2021-02-5]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374631>

UNESCO. Cultural policy a preliminary study. In Studies and documents on cultural policies. [elektronický zdroj]. Paříž, 1969, s. 49. [cit. 2019-12-12]. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000001173>

UNESCO. Education transforms lives. [elektronický zdroj]. Paříž, 2007. [cit. 2020-02-12]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/themes/education/>

UNESCO. National cultural policy objectives. [elektronický zdroj]. Paříž, 2012. [cit. 2020-01-02]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/national-cultural-policy-1>

UNESCO. Resiliart Artists and Creativity beyond Crisis. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-02-5]. Dostupné na: <https://en.unesco.org/news/resiliart-artists-and-creativity-beyond-crisis>

UNESCO. Toolbox for Cultural Policies. [elektronický zdroj]. Paříž: 2019. Dostupné na: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/culture-and-development/the-cultural-diversity-lens/toolbox-for-cultural-policies/>

UNESCO. Urban Solutions: Learning from cities' responses to COVID-19. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2021-02-5]. Dostupné na: https://en.unesco.org/sites/default/files/ucp_meeting_report_.pdf

UNIC. The impact of the Coronavirus outbreak on the European cinema industry. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-01-10]. Dostupné na: <https://www.unic-cinemas.org/en/news/news-blog/detail/the-impact-of-the-coronavirus-outbreak-on-the-european-cinema-industry/>

ÚRAD VLÁDY SR. Koncepcia Stratégie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry a kultúry národnostných menšín Slovenskej republiky do roku 2030. [elektronický zdroj]. Bratislava, 2019. [cit. 2020-01-05]. Dostupné na: <https://rokovania.gov.sk/download.dat?id=B77AB1AC32C24700834DD1358C07537C-0FA026BE2FCC04BA0A0BB6539AFD341F>

VILNIUS. Vilnius Restaurants Turn into Fashion Displays: Local Designers Will Exhibit Their Collections in Empty Space Left for Social Distancing. [elektronický zdroj]. 2020. [cit. 2021-2-21]. Dostupné na: <https://vilnius.lt/en/2020/05/21/vilnius-restaurants-turn-into-fashion-displays-local-designers-will-exhibit-their-collections-in-empty-space-left-for-social-distancing/>

ZREGIONY. Hudobníci na scénu. Na obrazovkách RTVS štartuje výnimočný projekt, [elektronický zdroj]. Bratislava, 2021 [cit 2021-3-24]. Dostupné na: <https://bratislava.zoznam.sk/hudobnici-na-scenu-na-obrazovkach-rtvs-startuje-vynimocny-projekt/>

ŽILINSKÁ ŽUPA. Stratégie štátnej kultúrnej politiky, [elektronický zdroj]. Žilina, 2018, [cit 2020-10-11]. Dostupné na: http://www.zilinskazupa.sk/files/odbory/kultura/2018/dokumenty/8/slovensko/6_strategie-statnej-kulturnej-politiky.pdf